

BEFEKTETÉS ÖSZTÖNZÉS

A SZOCIÁLIS GAZDASÁG FEJLESZTÉSÉRE IRÁNYULÓ STRATÉGIA ÉS AKCIÓTERV

*„Tolna Megye helyi gazdaságfejlesztését elősegítő, befektetést
ösztönző és a szociális gazdaság fejlesztési tevékenységek
megvalósítására vonatkozó szolgáltatások”*

OKT-FULL Kft.

2017. január 31.

TARTALOMJEGYZÉK

Tartalomjegyzék.....	1
I. A szociális gazdaság jellemzői	6
I.1 Általános ismertetés	6
I.1.1 A szociális gazdaság nemzetközi jellemzői.....	9
I.1.2 Szociális szövetkezetek meghatározása, jellemzői Magyarországon	10
I.2 Szabályozási környezet.....	11
I.2.1 Áttekintés	11
I.2.2 A szociális gazdaság és az Európai Unió.....	12
I.2.3 Magyarországi jogszabályi vonatkozások	16
I.2.4 Tolna megye helyi dokumentumai.....	20
I.2.5 Következtetések	24
I.3 Jövőkép, lehetséges fejlesztési irányok.....	25
I.4. A szociális gazdasághoz kapcsolódó releváns jó gyakorlatok.....	26
I.4.1 A jó gyakorlatok szerepe a szociális gazdaság fejlesztésében.....	26
I.4.2 Módszertani áttekintés	27
I.4.3 Jó gyakorlatok.....	27
I.4.4 Következtetések	32
II. Helyzetelemzés.....	34
II.1 Humánerőforrás adottságok.....	34
II.1.1 Népesedési helyzetkép a megyében	34
II.1.2 Iskolázottságra vonatkozó helyzetkép a megyében.....	37
II.1.3 A szociális gazdaság potenciális célcsoportjaira vonatkozó adatok.....	49
II.2 A megye gazdasági helyzetképe.....	59
II.2.1. Az elemzés módszertana.....	60
II.2.2. Eredmények	63

II.3 A szociális gazdaság jelenlegi helyzete a megyében.....	67
II.3.1 Társadalmi vállalkozások	67
II.3.2 Szociális szövetkezetek	68
II.4 A megye térszerkezete, közlekedési és infokommunikációs helyzetképe.....	72
II.4.1 Térszerkezet.....	72
II.4.2 Közlekedés.....	74
II.4.3 Infokommunikáció.....	76
III. Együttműködési lehetőségek, potenciális partnerek	78
III.1 A közszférával való együttműködés lehetőségei	79
III.2 A forprofit szektorral való együttműködés lehetőségei	82
IV A forrásbevonás lehetőségei	84
IV.1. A korábbi pályázati források felhasználásának tapasztalatai	89
IV.2 Potenciális fejlesztési források a 2014-2020-as időszakban	94
V. Stratégia és akcióterv.....	103
V.1 Áttekintés.....	103
V.2 Stratégiai célkitűzések megfogalmazása	103
V.3 Stratégiai célkitűzések indokoltsága.....	104
V.4 Stratégiai célok és a célokhoz kötött beavatkozások rendszere	106
V.5 Beavatkozások ismertetésére szolgáló szempontrendszer.....	107
V.6 Beavatkozások ismertetése	109
V.7 Áttekintő pénzügyi táblázat.....	126
V.8 Kapcsolódó rendezvények szakmai előkészítése	134
Felhasznált irodalom	143
3. számú Melléklet	147

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: A 15-64 éves korosztály létszáma járásonként (fő).....	36
2. ábra: A 7 éves és idősebb népesség legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerinti megoszlása Tolna megyében és az országban (%).....	38
3. ábra: A járási start munkaprogram végzett tevékenység szerint vett megoszlása Tolna megyében (a Szekszárdi járás nélkül, fő).....	56
4. ábra: Megváltozott munkaképességű személyek ellátásaiban részesülők száma Tolna megyében járásonként (fő).....	57
5. ábra: A cigány (romani, beás) nemzetiségű népesség aránya Tolna megyében járásonként (%).....	58
6. ábra: Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya Tolna megyében járásonként (%).....	59
7. ábra: A kis- és középvállalkozások nemzetgazdasági és üzemgazdasági beruházásainak átlagos összetétele a megyében (%).....	66
8. ábra: A szociális és foglalkoztatási szövetkezetek főtevékenység szerint vett megoszlása (%).....	70
9. ábra: A bejegyzés óta eltelt évek száma kategorizálva átlagosan, illetve a szociális és foglalkoztatási szövetkezetekre vonatkozóan (%).....	71
10. ábra: Magyarország települései jogállás szerint, 2016.....	73
11. ábra: Zsáktelepülések elhelyezkedése.....	74
12. ábra: A kistérségközpontok elérése a településről (perc).....	75
13. ábra: A megyeszékhely elérése a településről (perc).....	75
14. ábra: A társadalmi vállalkozások finanszírozási igényei az eltérő életciklusokban.....	86
15. ábra: A 2004-2011 közötti támogatások összege, 1 főre jutó nagyság és tématerület szerinti megoszlás.....	90
16. ábra: Szociális szövetkezetek korábbi támogatásai – a támogatás összege (millió Ft) és a támogatott szövetkezetek száma (db).....	91

17. ábra: Kedvezményezett járások elhelyezkedése a 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet szerint 99
18. ábra: Tolna megye kedvezményezett települései a 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet szerint térképen ábrázolva 100

TÁBLAJEGYZÉK

1. táblázat: Tolna megye lakónépességének alakulása (2011-2014)..... 35
2. táblázat: Az állandó népességből a 100 0-14 évesre jutó 60 év fölöttiek száma járásonként 35
3. táblázat: A népesség iskolai végzettségét jellemző néhány mutató járásonként (%)..... 39
4. táblázat: A szakképzés létszám és férőhely adatai Tolna megye vizsgált járásaiban 41
5. táblázat: Egy tanulóra jutó férőhelyek száma a szakképzésben járásonként (db/fő) 41
6. táblázat: A tanulók száma a tanterv OKJ szakmacsoport szerinti csoportosításában járásonként (fő) 42
7. táblázat: A tanulók aránya a tanterv OKJ szakmacsoport szerinti csoportosításában..... 44
8. táblázat: Szakképzés - Fő munkaviszony keretében, pedagógus munkakörben alkalmazott pedagógusok arányának megoszlása oktatott tantárgy jellege szerint járásonként (%)... 45
9. táblázat: 30 éves vagy idősebb tanulók aránya az adott képzéstípus szerint járásonként 46
10. táblázat: Halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek, tanulók aránya képzéstípusonként és járásonként (%) 47
11. táblázat: Tolna megye hallgató-megtartó és végzett-megtartó erejének mutatói országos összevetésben (2011; %) 48
12. táblázat: Tolna megye foglalkoztatás szempontjából releváns egyes mutatói járásonként (2015) 50
13. táblázat: A szociális gazdaság szempontjából releváns egyes célcsoportok létszámának alakulása a Bonyhádi járásban 52

14. táblázat: A szociális gazdaság szempontjából releváns egyes célcsoportok létszámának alakulása a Dombóvári járásban.....	52
15. táblázat: A szociális gazdaság szempontjából releváns egyes célcsoportok létszámának alakulása a Paksi járásban	53
16. táblázat: A szociális gazdaság szempontjából releváns egyes célcsoportok létszámának alakulása a Tamási járásban	53
17. táblázat: A szociális gazdaság szempontjából releváns egyes célcsoportok létszámának alakulása a Tolnai járásban.....	54
18. táblázat: A kis- és középvállalkozások megoszlása főtevékenység (TEÁOR'08) szerint Tolna megyében és az országban (db)	64
19. táblázat: A kis- és középvállalkozások átlagos éves árbevétele és nemzetgazdasági és üzemgazdasági beruházásai a megyében (e Ft).....	65
20. táblázat: Tolna megye kedvezményezett települései a 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet szerint	100
21. táblázat: Akcióterv - áttekintő pénzügyi táblázat	127
22. táblázat: A Paktum Projekt szociális gazdaságra fordítható eszközei.....	130
23. táblázat: A Paktum Projekt szociális gazdaság fejlesztésére jutó költségeinek bontása akcióterv beavatkozásai szerinti bontásban.....	131

Jelen dokumentum a Tolna Megyei Önkormányzat TOP-5.1.1-15-TL1-2016-00001 számú projektjének keretében jött létre. Ezen belül a „Tolna Megye helyi gazdaságfejlesztését elősegítő, befektetést ösztönző és a szociális gazdaság fejlesztési tevékenységek megvalósítására vonatkozó szolgáltatások” ellátása 3 részben című közbeszerzési eljárás második részéhez kapcsolódó tanulmány, nevezetesen a Befektetés ösztönzési stratégia és akcióterv a szociális gazdaság fejlesztésére irányulóan produktum teljesítése.

I. A SZOCIÁLIS GAZDASÁG JELLEMZŐI

I.1 Általános ismertetés

A szociális gazdaság mint koncepció mögött a szociális piacgazdaság eszméje áll, illetve az a belátás, hogy az állam és a piac mégsem gondoskodhat mindenről és mindenkiről: mint a hetvenes években kiderült, a társadalmi szempontok maradéktalan érvényesítésére sem az adminisztratív bürokratikus logika, sem a tisztán gazdaságorientált tőkeológia nem képes. Amint ténykérdés lett a hagyományos jóléti (és fejlesztő) állam irrealitása (teljes foglalkoztatottság, társadalmi kohézió biztosítása) és a tökéletlen kapitalizmus, úgy a szociális gazdaság jelentőségének felértékelődése is végbement. A folyamat főleg a kilencvenes évektől kezdődően bontakozott ki, de kiemelendő, hogy történetileg hagyományos, sőt archaikus formáról van szó, lásd a Polónyi féle beágyazódott, szubsztantív gazdaság fogalmát (Csoba et al, 2007).

A jóléti állam megtámasztására és a gazdaság fejlesztésére tett törekvéseket számtalan új fogalom megjelenése jelezte: harmadik szektor, szolidaritáson alapuló gazdaság, civil szektor, nonprofit szféra, szociális gazdaság, szolidáris gazdaság stb. E fogalmak körül csoportosuló koncepciók olyan szektort takarnak, mely szociális és gazdasági küldetést egyaránt teljesít; közös pontjuk az a feltételezés, hogy csak az alulról szerveződő, részvételen és bizalmon alapuló szerveződések jelenthetnek valós megoldást a társadalmakat érő

kihívásokra. Mindezt együttműködve teszik az állammal és a piaccal, de kartávolságban mindkettőtől (CIRIEC, 2007).

A szociális gazdaság fogalma igen sokrétű mindazonáltal az Európai Bizottság meghatározása szerint bizonyos dimenziókat feltétlenül tartalmaz – egy szerveződés tehát akkor és csak akkor minősül szociális vállalkozásnak, ha

- magánjellegű, formális keretben működik,
- önkéntes és döntéshozatali szabadsággal bíró tagsággal rendelkezik,
- a tagok szükségleteinek kielégítését piaci – áruk, szolgáltatások, finanszírozás –, illetve nem piaci jellegű szolgáltatások kibocsátásával biztosítja,
- illetve a nyerség (többség) tagok közötti szétszórása nem kapcsolódik közvetlenül a tagok által befektetett tőkéhez / befizetett díjhoz (CIRIEC, 2007; Szenttamási, 2017).

Látható, hogy effektíve a magánszektorhoz sorolható, formális, autonóm, önkéntes, és demokratikus szerveződésekről van szó, melyek elsősorban egyének, háztartások és családok szükségleteit elégítik ki. A magánszférára vonatkozó kitétel az európai periféria országait – így Magyarországot is – jellemző szociális gazdaság kapcsán nem annyira hangsúlyosak, ugyanis jelentős az állami-önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok szerepe; továbbá a magyarországi értelmezésben a „szociális” jelleg dominál a „társas” jelleggel szemben. Az utóbbi időben a társadalmi vállalkozás kifejezés használata is terjed, noha nincs közös Európai Unió-szerte kötelező definíció, azaz országonként eltérő meghatározásokat és jogi formákat találunk, mindazonáltal ezen eltérések hangsúlybeli eltolódásokat takarnak csak, a fentebb felsorolt lényeges elemek az európai országokban elfogadott felfogásokban mind megjelennek (Varga, 2014).

A definíció megengedi a szociális gazdasághoz sorolható társadalmi vállalkozások több szempontból való csoportosítását, mindazonáltal két szektort szokás a szociális gazdaságon belül megkülönböztetni: egy piaci vagy üzleti; és egy nem piaci jellegű szektort. Míg az első kategóriába az effektív gazdasági kibocsátásban érdekelt szövetkezetek és önszervező társaságok (illetve ezek csoportjai) tartoznak, addig a második csoportba azok a szövetségek és alapítványok sorolhatók, melyek termékeik (szolgáltatásaik) legnagyobb részét

ingyen, vagy gazdasági szempontból elhanyagolhatóan alacsony áron szállítják. Létezik emellett egy hibrid megoldás is, ahova olyan szociális vállalkozások sorolhatók, melyek a piaci és nem piaci terület összefonódásának klasszikus példái (piaci források, állami támogatások, önkéntes munka).

A szociális gazdaság körébe jogi formát tekintve a szövetkezetek, a kölcsönös biztosítópénztárak, az egyesületek, és alapítványok tartoznak elsődlegesen. Látni kell továbbá, hogy a szociális gazdaság és a non-profit szektor között vannak különbségek – nevezetesen az osztalék tilalom és a demokratikus ellenőrzés kritériuma –, ugyanakkor társadalmi vállalkozásként mindkettő kulcstényező a társadalmi jólét megszilárdításában. A szociális gazdaságfejlesztés egyben elősegíti a társadalmi problémák megoldását, leggyakrabban az alábbiakét:

- hosszú távú munkanélküliség,
- társadalmi kirekesztés,
- földrajzi egyenlőtlenségek – szolgáltatások / áruk hozzáférhetetlensége, lefedetlen szükségletek,
- helyi gazdasági szerkezetváltás,
- önkormányzatiság hiánya,
- és / vagy a vagyon igazságtalan elosztásának problémájához kapcsolódóan biztosít számottevő gazdasági és szociális hozzáadott értéket (CIRIEC, 2007; Csoba et al, 2007).

Összegezve a szociális gazdaság hozzájárul a társadalmi kohézióhoz, egyrészt, a hátrányos helyzetű emberek és térségek társadalmi beillesztése, másrészt társadalmi részvétel, demokratikus kultúra serkentése által, ugyanakkor elősegíti a vidéki területek sajátos fejlődési folyamatainak kibontakoztatását és a foglalkoztatottság biztonságát is. A szociális gazdaság védő-, híd- és üzleti funkció. Röviden a szociális gazdaság a fenntartható társadalom megvalósításának egyik útja a köz- és piaci szektor között; olyan modell, melyben a gazdaság nem elkülönült, önmagáért való alrendszerként jelenik meg, hanem beágyazódik a teljes

társadalmi tevékenység- és viszonyrendszerbe és a profitmaximalizálás elsődleges célja helyett a közösség jólétét szolgálja.

I.1.1 A szociális gazdaság nemzetközi jellemzői

2006-ban a CIRIEC¹ felmérést készített 40 országban a szociális gazdaság helyzetéről. A felmérés megállapította, hogy a szociális gazdaságban 48,4 millió teljes munkaidős állás van, ahol az aktív korú népesség 4,6%-át foglalkoztatják (10-szer annyi embert, mint a közüzemi vagy a textil ágazat; 5-ször annyit, mint az élelmiszeripar; 20%-kal többet, mint a szállítási vagy a telekommunikációs ágazat). Az Európai Unió gazdaságilag aktív népességének 6%-a (11 142 883 fő) dolgozik a szociális gazdaságban, ezen belül 70% nonprofit, 26% szövetkezet, 3% önszerveződő szervezetnél, és minden szektorban jelen vannak a szociális gazdaság szereplői. Nagy Britanniában 2009-ben 870 000 nonprofit szervezet működött a szociális gazdaságban, amelyeknek 210 Mrd £ volt a vagyonskimutatása, árbevételük pedig 116 Mrd £ volt. Az Európai Unió 25 országában 240 000 szövetkezet létezik (mezőgazdaság, pénzügyi közvetítés, kiskereskedelem, lakásügy, építőipar, egyéb szolgáltatásokat nyújtva). 4,7 millió embert foglalkoztat a szociális gazdasági szektor, ahol 143 millió főt érnek el a szociális gazdaság szolgáltatásai, és a GDP 4%-át termeli meg a szociális gazdasági szektor. Ugyanakkor hangsúlyozni kell, hogy a szociális gazdaság fejlettsége szempontjából éles eltérések azonosíthatóak Európa fejlett és fejletlen régiói között (SzOSzöv).

A 2010-es Eurostat adatok szerint intenzív bővülésnek lehetünk tanúi. A munkahelyek száma a szociális szektorban ekkora már meghaladja a 14 milliót, a benne foglalkoztatottak teljes népességen belül vett aránya pedig megközelíti a 7%-ot. A bővülést jól jellemzi, hogy 2002 és 2010 között közel 27 százalékkal növekedett a szektor foglalkoztatottjainak létszáma (Szenttamási, 2017).

¹ A CIRIEC - A Köztulajdonú, Szociális és Szövetkezeti Gazdaság Nemzetközi Kutató- és Tájékoztatóközpont
DI CESE 96/2007 Gr. III EN-LM-AGN-AP/MG/am

I.1.2 Szociális szövetkezetek meghatározása, jellemzői Magyarországon

A társadalmi vállalkozások egy jól körülhatárolt, jogi formában is tetten érhető típusát képezik a szociális szövetkezetek, melyekről azonosíthatóságuk és pályázati konstrukciókban kiemelt szerepük miatt külön is szólunk.

A globalizáció uralta hatásokkal terhelt mai posztindusztriális társadalomban a szociális gazdaság helye és szerepe összetettebb. A szövetkezet előtt található „szociális” jelző helyes értelmezése azoknak az alapvető létszükségleteknek a lokális szintű – fenntartható módon történő – kielégítése ezen szervezeten belül, amelyek egyben az adott helyi közösség létbiztonságául is szolgálnak. Jelesül: energia önellátás, lakhatás, ételkészítés és víz önrendelkezés, helyi hulladékgazdálkodás, oktatás és képzés, egészségügy. Az érintettjei tehát a hazánkban elterjedt felfogással szemben nemcsak az alacsony iskolázottságú, többszörösen hátrányos rétegek lehetnek, hanem a közösség valamennyi tagja. Cél a helyi közösség valamennyi tagjának a bevonása a közös cselekvésbe a fenntartható szociális jól-lét megteremtése érdekében.

A törvény meghatározása szerint szociális szövetkezet arra a célra hozható létre, hogy a társadalomban hátrányos helyzetben (alacsony iskolai végzettség, pályakezdő vagy nyugdíj előtti életkor, gyerekvállalás után, munkanélküli státusz, etnikai származás, megváltozott munkaképesség, menekült státusz) lévő emberek számára munkahelyet és jövedelmet biztosítson. A hátrányos helyzetű emberek lehetnek tulajdonosai (tagjai) a szövetkezetnek, vagy lehetnek alkalmazottjai. A SzOSzöv meghatározása szerint ezzel szemben a szociális szövetkezet egy olyan helyi közösség által demokratikusan létrehozott és működtetett gazdasági szervezetként értelmezhető, amelyben a társadalmilag elkötelezett jómódúak, jól képzettek, kapcsolatokkal rendelkezők fognak össze a hátrányban élőkkel, kirekesztettekkel azért, hogy közösen egy élhető, helyi közösséget, munkát adó szervezetet hozzanak létre.

Magyarországon a bejegyzett 2 634² szociális szövetkezet körülbelül 30%-a (körülbelül 800 db) az, amelyik fenntartható módon és hosszú távon működőképes. Sok szövetkezet pályázati forrásból (ameddig van) működik, sok alvó szövetkezet van, akik

² A SzOSzöv saját adatbázisa alapján www.szoszov.hu

bíznak abban, hogy pályázati forráshoz jutnak. A Belügyminisztérium a „Start közfoglalkoztatási mintaprogram”-hoz kapcsolódva generált 123 olyan szociális szövetkezetet, amelyeknek önkormányzati tagja is van.

Szociális szövetkezetet akkor érdemes alakítani, ha a cél az, hogy a piaci rést megtalálva önfenntartó gazdasági szervezetet hozzon létre egy helyi közösség, a minden szempontból való (gazdasági, kulturális, oktatási, demokratikus működést megvalósító) önrendelkezés elérése érdekében. A szociális szövetkezetek legtöbbje a szolgáltatás területén végzi tevékenységét, azon belül főként szociális szolgáltatásokat nyújtanak. Az olasz szociális szövetkezetektől eltérően a magyar szociális szövetkezetek nem tudnak állami normatívára épülő szociális szolgáltatásokat nyújtani. Területileg napjainkra már lefedik az országot, főként azokban a térségekben vannak jelen, ahol a hátrányos helyzetű csoportok koncentrálnak. Tevékenységüket tekintve hangsúlyos a szolgáltatás, de megtalálható a mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi tevékenység is.

A szociális szövetkezetek árbevételéről nem állnak rendelkezésre statisztikák, ezért csak becsülni lehet azt, hogy mennyi szövetkezet működik fenntartható módon. A becsült 800 szociális szövetkezet ismerhető árbevétele megközelíti a 4 milliárd forintot, a szövetkezet keretében foglalkoztatott munkaerő becsült létszáma pedig 10 000 fő körül mozog. Mindezzel együtt Magyarországon jelenleg a szociális gazdaságban foglalkoztatottak aránya a munkaerőpiacon lévő munkaerőnek mindössze a 4%-a. Európában ez az arány 10-12% között van (SzOSzöv; Szenttamási, 2017).

1.2 Szabályozási környezet

1.2.1 Áttekintés

A tanulmány Tolna megye Paktum területéhez kapcsolódó járásait érintő fejezetei számba veszik a helyi sajátosságokat, ugyanakkor a szociális gazdaság szempontjából releváns jogszabályok és kapcsolódó dokumentumok elemzése alapján levont következtetések is szükségesek a helyi aspektusok rendszer szintű megértéséhez, a lehetőségtér feltárásához. Az elemzés három szinten valósul meg: az Európai Unió dokumentumokat követően a hatályos

magyar jogszabályok, végül pedig a Tolna megyét érintő helyi rendelkezések vonatkozásai szerepelnek a tanulmányban.

I.2.2 A szociális gazdaság és az Európai Unió

I.2.2.1 EURÓPA 2020 - Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája

A dokumentum mindhárom prioritása értelmezhető a szociális gazdaság vonatkozásában. A prioritások a következők:

- Intelligens növekedés: tudáson és innováción alapuló gazdaság kialakítása.
- Fenntartható növekedés: erőforrás-hatékonyabb, környezetbarátabb és versenyképesebb gazdaság.
- Inkluzív növekedés: magas foglalkoztatás, valamint szociális és területi kohézió jellemezte gazdaság kialakításának ösztönzése.

A dokumentumban öt célkitűzés került meghatározásra, ezek közül a szociális gazdaság két cél eléréséhez közvetlenül is hozzájárul, melyek a következők:

- A 20–64 évesek legalább 75 %-ának munkahellyel kell rendelkeznie.
- 20 millióval csökkenteni kell a szegénység kockázatának kitett lakosok számát.

A prioritásokhoz kapcsolódó kezdeményezések közül szociális gazdaság szempontjából kiemelendő az alábbi:

- A „Szegénység elleni európai platform” célja olyan szociális és területi kohézió biztosítása, ahol a növekedés és a munkahelyteremtés előnyeit széles körben megosztják, a szegénységben és társadalmi kirekesztettségben élők pedig méltóságban, a társadalom aktív tagjaiként élhetnek.

A „Szegénység elleni európai platform” értelmében nemzeti szinten a tagállamoknak a következőkről kell gondoskodniuk:

- A megosztott kollektív és egyéni felelősség tudatosítása a szegénység és társadalmi kirekesztés elleni küzdelem terén;

- A különösen veszélyeztetett csoportok (pl. egyszülős családok, idős nők, kisebbségek, romák, fogyatékkal élők és hajléktalanok) konkrét körülményeinek kezelésére irányuló intézkedések kidolgozása és végrehajtása;
- A társadalombiztosítási és nyugdíjrendszerek kiterjesztése a jövedelemtámogatás és az egészségügyhöz való hozzáférés megfelelő szintjének biztosítása érdekében.

I.2.2.2 A SZOCIÁLIS GAZDASÁG AZ EURÓPAI UNIÓBAN

Az Európai Bizottság részére készített jelentés legfontosabb tartalmi elemei:

- A szövetkezeteknek, önszervező társaságoknak és szövetségeknek egyre nagyobb szerepük van a munkahelyteremtésben és megőrzésben, illetve a súlyos gazdasági és szociális egyenlőtlenségek korrigálásában.
- A szociális gazdaságra javasolt munkadefiníció: Azon magán jellegű, formális keretek között szervezett vállalkozások csoportja, amelyek döntéshozatali szabadsággal és önkéntes tagsággal rendelkeznek, és amelyeket tagjaik szükségleteinek piacon keresztül, áruk előállításával, szolgáltatásnyújtással, illetve biztosítás és finanszírozás révén történő kielégítése érdekében hoztak létre, továbbá amelyek esetében a döntéshozatal, valamint bármilyen nyereség és többlet tagok közötti elosztása nem kapcsolódik közvetlenül a tagok által befektetett tőkéhez, illetve befizetett díjhoz, hanem minden esetben demokratikus, részvételen alapuló döntéshozatali eljárások révén történik, és minden tag egy szavazati joggal rendelkezik. A szociális gazdaság magában foglal olyan magánjellegű, formális keretek között szervezett, döntéshozatali szabadsággal és önkéntes tagsággal rendelkező szervezeteket, amelyek nem piaci jellegű szolgáltatásokat nyújtanak háztartások részére, és amelyeknek az esetleges nyereségtöbbletét nem sajátíthatják ki az őket létrehozó, ellenőrző vagy finanszírozó pénzügyi szereplők.
- A 2012-ben kérdőíves felmérés alapján készült jelentés szerint Magyarországon a szociális gazdaság fogalma kevésbé ismert, most jelent meg vagy még ismeretlen.

- A jelentés szerint a szociális gazdaság szerepe felértékelődik: Fokozatosan egyre elismertebb lett a szociális gazdaság fontos szerepe Európa társadalmi és gazdasági fejlődésében, és ezzel együtt az is, hogy a szociális gazdaság az európai szociális modell egyik sarokköve.

I.2.2.3 Európai Bizottság „szociális vállalkozás” kezdeményezés (Social Business Initiative)

A kezdeményezés cselekvési tervet is tartalmaz, mely 11 kiemelt intézkedési javaslatot fogalmaz meg 3 tématerületbe sorolva az alábbiak szerint:

- A finanszírozáshoz való hozzáférés javítása:
  1. Társadalomtudatos befektetési alapok európai szabályozási keretére vonatkozó javaslat
  2. Progress európai mikro finanszírozási eszköz
  3. 90 millió EUR értékű pénzügyi eszköz
  4. ESZA és ERFA prioritás
- A szociális vállalkozói szféra láthatóbbá tétele
  5. Azonosítani kell a bevált gyakorlatokat és a követhető példákat
  6. Nyilvános adatbázist kell létrehozni a szociális vállalkozásokra Európában alkalmazott címkék és tanúsítványok nyilvántartására
  7. Szorgalmazni kell az államigazgatások és a regionális közigazgatások szaktudásának kölcsönös elsajátítását és megerősítését
  8. Egységes, többnyelvű elektronikus tájékoztató és megosztási platform. Közismertebbé és hozzáférhetőbbé kell tenni a szociális vállalkozás támogatására alkalmas uniós programokat
- A jogi környezet javítása
  9. Javaslatot kell tenni az európai szövetkezet státútumáról szóló rendelet egyszerűsítésére

10. A közbeszerzési reform eredményeképpen a minőségi tényezőnek nagyobb súllyal kell latba esnie a szerződések odaítélésekor, célszerű lehet vizsgálni a beszerzés tárgyát képező termékek és szolgáltatások előállításában résztvevők munkakörülményeit
11. Egyszerűsíteni kell az állami támogatásokra vonatkozó szabályoknak a szociális szolgáltatásokra és a helyi szolgáltatásokra való alkalmazhatóságát

I.2.2.4 Az Európai Parlament 2012. november 20-i állásfoglalása Kezdeményezés a szociális vállalkozásért dokumentumról

Az állásfoglalás által érintett legfontosabb területek a következők:

- Sok szociális vállalkozás nehézségekkel szembesül a tevékenységük bővítéshez szükséges finanszírozáshoz való hozzáférés terén, és ezért kifejezetten a saját igényeikhez igazított támogatásra van szükségük, például szociális bankokra, kockázat-megosztási eszközökre, jótékonyági alapokra és (mikro)hitelekre;
- A szociális vállalkozások gyakran olyan szociális és emberi igényeket próbálnak kielégíteni, amelyeket az üzleti vállalkozások vagy az állam nem, vagy nem megfelelően tudnak kezelni;
- A szociális gazdaság különböző ágazataiban az önkéntesek – többek között a pályakezdő, lelkes és új készségek el rendelkező fiatalok, valamint a hatalmas tapasztalatokkal és fejlett készségekkel rendelkező idősök – tevékenysége fontos hozzájárulást jelent a gazdasági növekedéshez, a szolidaritáshoz és a társadalmi kohézióhoz, és sok ember életének ad értelmet; ezért elismerést, valamint pénzügyi és szabályozási támogatást kér helyi, nemzeti és európai szinten;
- Az Európa Parlament felhívja a Bizottságot és a tagállamokat annak biztosítására, hogy a szociális vállalkozások ne szenvedjenek hátrányt a többi vállalkozási típussal szemben;
- A vállalkozások társadalmi felelősségvállalásának fogalmát meg kell különböztetni a szociális gazdaság és a szociális vállalkozások fogalmától, habár néhány, jelentős

társadalmi felelősségvállalási tevékenységet folytató kereskedelmi vállalat szoros kapcsolatban állhat szociális vállalkozásokkal;

- Felhasználóbarát online platform létrehozása a szociális vállalkozások számára, amely többek között lehetővé teszi az egymástól való tanulást és a bevált modellek cseréjét, elősegíti a partnerségek létrejöttét és a finanszírozáshoz való hozzáféréssel és a képzési lehetőségekkel kapcsolatos információ megosztást;
- A dokumentum támogatja, hogy a szociális gazdasággal kapcsolatos intézkedések terén tett haladás megfigyelése és értékelése céljából hozzanak létre egy szociális vállalkozással foglalkozó szakértői csoportot;
- A dokumentum elismeri egy olyan „szociális címke” hasznosságát és megvalósíthatóságát, amelyet a szociális vállalkozásoknak ítélnék oda a közbeszerzéshez és a szociálisan innovatív beszerzésekhez való jobb hozzáférésük biztosítása érdekében, a versenyszabályok sérelme nélkül; javasolja, hogy az ilyen címkével rendelkező vállalkozásokat rendszeresen ellenőrizzék a címke kapcsánmeghatározottrendelésektiszteletbentartásatekintetében;
- A dokumentum felhívja a figyelmet arra, hogy az uniós közbeszerzési szabályok a „legalacsonyabb költség” helyett a „gazdaságilag legelőnyösebb ajánlat” elvét alkalmazzák, amikor a szolgáltatásnyújtásra szerződéses megbízást adnak.
- Az adatok nyilvánosságra hozatalának közös európai kerete világosabb és hatékonyabb információt biztosít majd a szociális vállalkozásokba történő befektetésekre vonatkozóan;

I.2.3 Magyarországi jogszabályi vonatkozások

Előzetes felmérés alapján az alábbi jogszabályok³ elemzésére kerül sor jelen fejezetben:

- 2006. évi X. törvény a szövetkezetekről
- 2011. évi CVI. törvény a közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról

³ Forrás: Nemzeti Jogszabálytár – www.njt.hu

TOP-5.1.1-15-TL1-2016--00001

- 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről – Negyedik rész – Szövetkezet
- 1040/2016. (II. 11.) Korm. határozat a közfoglalkoztatás 2016. évi céljairól és a közfoglalkoztatás szempontjából kiemelt települések meghatározásáról
- Melléklet az NGM/21664 /2013. kormány előterjesztéshez A 2014 – 2020 közötti időszak foglalkoztatáspolitikai célú fejlesztéseinek megalapozása – szakpolitikai stratégia

A szociális szövetkezetek alakítására a *2006. évi X. törvény a szövetkezetekről* adott lehetőséget. Tartalmát lényegileg változtatta meg a *2012. évi XXXVII. törvény*, amely lehetővé tette, hogy a természetes személy tagokon kívül önkormányzat, kisebbségi önkormányzat, vagy karitatív szervezet is tagja lehessen a szociális szövetkezetnek, illetve bevezette a járulékkedvezményrel járó tagi munkavégzés lehetőségét. További lényegi változást hozott a *2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyv negyedik rész szövetkezet XVI. cím*, amelynek eredményeként a nemzetközi szövetkezeti elvektől távol került a szövetkezetek jogi szabályozása. Ez a törvény hatályon kívül helyezett olyan korábbi jogszabályokat, amelyek a szövetkezetek specifikus működését szabályozták (pl. a közösségi alap működését). Egyeztetések zajlottak azzal kapcsolatban, hogy egy sarkalatos törvény fogja szabályozni a szövetkezetek speciális működését, de ez azóta sem született meg a szakértői interjúkon elhangzottak alapján. Helyette a *2016. évi CXLV. törvény egyes foglalkoztatási tárgyú törvények módosításáról* alapján elrendelték, hogy minden szociális szövetkezetnek a természetes személy tagjain kívül legalább egy helyi önkormányzat vagy nemzetiségi önkormányzat, illetve jogszabályban meghatározott karitatív tevékenységet ellátó közhasznú jogállású szervezet tagjának kell lennie. Továbbá a szociális szövetkezetnek a nevében viselnie kell a fő tevékenységére utaló megjelölést, valamint a „szociális szövetkezet” megnevezést. Ebben a törvényi módosításban megszüntették a „foglalkoztatási szövetkezet” kategóriát és szigorú feltételeket határoztak meg a járulékkedvezményes tagi munkavégzéshez.

A SzOSzöv állásfoglalása szerint a kiinduló 2006-os törvényi szabályozás megfelelt az 1995-ben Manchesterben elfogadott szövetkezeti elveknek. A 2012 utáni jogszabályi

módosítások ellentmondanak a nemzetközi szövetkezeti elveknek és speciálisan a szociális szövetkezeti szabályozás alárendelődik a közfoglalkoztatás logikájának, ami távol van az Európai Unióban működő szociális gazdaság gyakorlatától. Az állami szabályozásból hiányzik a szociális szövetkezetek társadalmi hasznát elismerő adó- és járulékkedvezmény rendszere és a normatív finanszírozást lehetővé tevő szabályozás. A SzOSzöv aggályosnak tartja ezen túlmenően a szociális szövetkezetekben kötelező önkormányzati/karitatív szervezeti tagság jogszabályi előírását és a fő tevékenység névben való viselését⁴.

A hatályos jogszabályban foglaltak szerint a szociális szövetkezet, mint egyik lehetséges szövetkezeti szervezeti forma speciális célokkal jön létre: a hátrányos helyzetben lévő tagjai számára munkafeltételek teremt, valamint szociális helyzetük javítását egyéb módon elősegíti. A szociális szövetkezet tagsága kötött, legalább egy tagja helyi önkormányzat vagy nemzetiségi önkormányzat, vagy ezek jogi személyiségű társulása, vagy jogszabályban meghatározott karitatív tevékenységet ellátó közhasznú jogállású szervezet – ahogy erre fentebb, a jogtörténeti áttekintés kapcsán már utaltunk. További kötöttséget jelent a jogszabály szerint, hogy tagi munkavégzésre irányuló jogviszonyt az létesíthet és tarthat fenn

- a) akit az állami foglalkoztatási szerv a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló törvény szerint legalább három hónapja nyilvántart, vagy
- b) aki legalább három hónapja közfoglalkoztatási jogviszonyban áll.

További rendelkezések vonatkoznak a tagok munkavégzésére, az alapszabályra és egyéb feltételekre. (A foglalkoztatási szövetkezetre vonatkozó rendelkezéseket 2016. CXLV. törvény 39. §-a hatályon kívül helyezte, a szociális gazdaság szempontjából nem releváns ez a szövetkezeti forma.)

A közfoglalkoztatásról szóló törvény alapján meghatározott feladatok ellátása esetén a szociális szövetkezet is lehet közfoglalkoztató.

---

⁴ <http://www.szoszov.hu/allasfoglalas-a-szocialis-szovetkezetekben-kotelezo-onkormanyzatikaritativ-szervezeti-tagsagrol-es-a>

Meghatározott feltételek teljesülése esetén „a közfoglalkoztatás során használt ingó tárgyi eszközöket az általuk megalapított szociális szövetkezet a közfoglalkoztatótól haszonkölcsön-szerződés alapján ingyenesen használatba veheti”. Hasonló módon termőföld, állatállomány és egyéb ingatlan is ingyenesen állhat az újonnan alapított szociális szövetkezet rendelkezésére – ilyen értelemben a jogszabály nem pénzbeli támogatási lehetőséget biztosít a szociális szövetkezetek létrehozásához – megadott feltételek teljesülése esetén.

A Polgári Törvénykönyv szintén foglalkozik a szövetkezetekkel, elsősorban a létrehozás és működtetés jogi szabályozását ellátva.

A közfoglalkoztatásról szóló 2016. évi kormányhatározat a közfoglalkoztatás céljaként megjelöli „az arra alkalmas közfoglalkoztatási programokban szociális szövetkezetek alakításának elősegítését, valamint a szociális szövetkezetek működési feltételeinek javítását célzó tevékenységek szakmai-módszertani támogatását, az e célra biztosított uniós források elérésének elősegítését”. A szociális gazdaság fejlesztése szempontjából mind a közfoglalkoztatási rendszerbe történő integráció (fenntarthatóság elemzési szempont), mind pedig a finanszírozási források kijelölése kiemelt jelentőséggel bír.

A 2014–2020 közötti időszak foglalkoztatáspolitikai célú fejlesztéseinek megalapozásáról szóló dokumentum az alábbi, szociális gazdaság szempontjából releváns kiválasztani tervezett beruházási prioritásokat és az azokhoz kapcsolódó intézkedéseket fogalmazza meg:

- Munkaerő-piaci belépés segítése - hátrányos helyzetű munkanélküliek és inaktívak foglalkoztathatóságának javítása
- Munkaerő-piaci belépést elősegítő célzott támogatások, foglalkoztatási kedvezmények
- Társadalmi vállalkozások támogatása
- Nem állami szervezetek komplex foglalkoztatási programjainak támogatása
- Transzitifoglalkoztatási programok támogatása

I.2.4 Tolna megye helyi dokumentumai

I.2.4.1 2014–2020 Tolna Megye Területfejlesztési Konceptiója

Tolna Megye Területfejlesztési Konceptiója az alábbi releváns információkat tartalmazza a szociális gazdaságra vonatkozóan:

- A koncepció elsődleges célja, hogy már készítése során aktivitásra, összefogásra, együtt gondolkodásra biztassa a megyei szereplőket, az érintetteket. Ösztönözze őket arra, hogy ismereteiket, tudásukat, szakértelmüket, gyakorlati tapasztalataikat felhasználva önállóan, egyénileg és másokkal együttműködve is segítsék elő a megye fejlesztését, fejlődését.
- Kulcsszavak a megye jövőjét illetően szociális gazdaság szempontjából: helyi erőforrásokra építve; vidéki kistelepüléseken; új munkahelyeket hozunk létre; biotermelés, agrárkörnyezet-gazdálkodás, ökogazdálkodás; turisztikai vonzerő; civil szervezetek aktív szerepvállalása; munkaerő-piaci igényekhez igazodó képzések, átképzések;
- Oktatásfejlesztés, hátrányos helyzetű csoportok munkaerő-piaci esélyeinek javítása és a helyi közösségek megerősítése stratégiai célon belül, a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok munkához jutásának elősegítése pontban megjelennek a szociális vállalkozások, mint a hátrányenyhítés lehetséges kiemelt eszközei.
- Mezőgazdasági alapanyagokra épülő nagy hozzáadott értékű termék-előállítás, termék-feldolgozás, piaci értékesítés és agrármarketing tevékenység termelői együttműködéssel stratégiai célon belül, a helyben előállított termékek piaci értékesítésének elősegítése pontban megjelenik a szociális szövetkezetek által előállított termények közétkeztetésben és a helyi bolthálózatokban történő értékesítése.
- Tolna megye SWOT analízise a helyzetfeltáró-értékelő vizsgálat alapján gyengeségként említi, hogy az idősellátás igényeit már nem tudják kielégíteni a meglévő bentlakásos idősellátó otthonok.

- A fejlesztés eszköz- és intézményrendszerén belül azonosított gazdasági prioritás: helyben történő értékesítés elősegítése, szociális gazdasági eszközök alkalmazása.

I.2.4.2 2014–2020 Tolna Megye Gazdaságfejlesztési Programja

Tolna megye Gazdaságfejlesztési Programja a következő releváns információkat tartalmazza a szociális gazdaságra vonatkozóan:

- A szociális helyzetkép bemutatása keretében a szociális gazdaság fogalma a következők szerint kerül meghatározásra: *„olyan helyi kezdeményezéseket tekintünk a szociális gazdaságba tartozónak, amelyek célja a nehezen elhelyezhető emberek integrálása a munka világába, foglalkoztatást, szakmai tudásuk fejlesztését és tanácsadást kínálva számukra”* (Frey, 2007). Ezen belül a szociális szövetkezetek fogalma is meghatározásra kerül.
- A Gazdaságfejlesztési Program az alábbi, szociális szövetkezetek által tipikusan ellátható tevékenységeket sorolja fel:
  - Önkormányzati feladatok átvállalása, vagy azokat kiegészítő szolgáltatások (elsősorban a közterületek karbantartása, parkgondozás, takarítás, játszóterek karbantartása);
  - Szolgáltatások nyújtása a helyi lakosság számára (mosodai szolgáltatás, ház körüli munkák elvégzése, munkába járást segítő szállítási tevékenység);
  - Idősgondozás és házi segítségnyújtás;
  - Gyermekjóléti szolgáltatások (családi napközi, bébiszitter szolgálat, szabadidős programszervezés, széles választéki skálán mozgó nyári táborok, gyermekrendezvények szervezése, szülőknek nyújtott szolgáltatások, klubok működtetése, kézműves és egyéb készségfejlesztő foglalkozások tartása stb.);
  - Kézműipari tevékenységek (kosárfonás, fonott bútorkészítés, hagyományőrző kézműves termékek előállítás);
  - Virágkötészeti alap- és segédanyagok gyártása;

TOP-5.1.1-15-TL1-2016--00001

- Roma öltözékek és kiegészítők boltja, egyedi tervezésű ruhák, ékszerek készítése és értékesítése;
  - Asztalosipari tevékenység, köztéri bútorok gyártása;
  - Erdészeti és mezőgazdasági fahulladékok, melléktermékek összegyűjtése, biomassa vagy biobrikett előállítása;
  - Élelmiszer feldolgozás (aszalás, lekvár-főzés, napraforgó- és tökmagolaj sajtolás);
  - Építőipari tevékenység (mély- és magasépítés, épület-felújítás és -karbantartás)
  - Térkő- és betonelem gyártás;
  - Graffiti eltávolítás;
  - Ingatlankezelés;
  - Szociális boltok működtetése;
  - Irodai asszisztencia (sokszorosítás, iratfűzés, laminálás stb.);
  - Multimédia műhely működtetése;
  - Lapkiadás, helyi műsorszolgáltatás üzemeltetése.
- A Gazdaságfejlesztési Program 4. intézkedése az alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztésre irányul, ennek keretében 41 db szociális gazdasággal kapcsolatba hozható projektet nevesít konkrét támogatási összegekkel, ezek között „HÁROM – ESZ” Szakcsi Szociális Szövetkezet megalapítása nevesítve is megjelenik a dokumentumban (zöldség, gyógynövény, stb. feldolgozása, szükséges infrastruktúra kialakítása)

I.2.4.3 2014–2020 Tolna Megyei Foglalkoztatási Együttműködési Program (paktum) megvalósíthatósági tanulmánya

A megvalósíthatósági tanulmány az alábbi iránymutatásokat tartalmazza a szociális gazdaság vonatkozásában:

- A foglalkoztatási paktumok a koordinált szakmai végrehajtás révén hozzájárulnak a nemzeti foglalkoztatáspolitikai célok eléréséhez, a paktumok és kapcsolódó foglalkoztatási projektek generálását, előkészítését, továbbá a szociális gazdaságban megvalósuló kezdeményezések stratégiai partnerségi támogatását. Mindemellett újabb lehetőségek nyílnak a partnerség keretében a közfoglalkoztatás, a szociális gazdaság és az elsődleges munkaerő-piac közötti átmenetek sikeres menedzselésére is. A szociális gazdaság fejlesztése fontos a hátrányos helyzetűek foglalkoztathatóságának javítása szempontjából.
- Cél, hogy a szociális gazdaság hosszabb távon átvezessen a nyílt munkaerő-piaci foglalkoztatásba, és fenntartható munkalehetőségeket teremtsen a korábban segélyezett, ill. a közfoglalkoztatásból kikerülő emberek vagy más hátrányos helyzetű munkanélküliek számára. Ehhez helyi lehetőségekre, vállalkozási ötletre és piaci szükségletekre építő innovatív kezdeményezések megvalósítása szükséges, amelyek helyi szinten segítik elő a hátrányos helyzetű csoportok elhelyezkedését.
- A 2015-2020 közötti időszakban az uniós forrásoknak nagy jelentősége van a munkahelyteremtést és a foglalkoztatást ösztönző gazdaságfejlesztési intézkedések támogatásában, valamint az aktív munkaerő-piaci politikák megerősítésében, a szociális gazdaság fejlesztésében [...]
- A paktumirodát a Tolnáért Nkft. szervezeti egységében hozza létre a Tolna Megyei Önkormányzat. A paktumiroda tervezett szolgáltatási között szerepel: a szociális gazdaság fejlesztésének támogatása, termék- és szolgáltatásfejlesztés segítése, forprofit, közszféra, szociális vállalkozások közti partnerségek fejlesztése.
- Tolna Megye Önkormányzatának tevékenységei között önállóan támogatható és kötelezően megvalósítandó tevékenységként nevesítve is szerepel a szociális gazdaság fejlesztésének támogatása.
- A megyei paktumoknak támogatniuk kell a szociális vállalkozások piacra jutását, segítséget kell nyújtaniuk a termék- és szolgáltatásfejlesztési folyamatban, illetve az

TOP-5.1.1-15-TL1-2016--00001

állami és piaci szereplők, valamint a szociális vállalkozások közti partnerségek fejlesztésében

- A feladat teljesítését módszertan és akcióterv segíti, melynek tartalma: a fejlesztési irányok meghatározása, termék- és szolgáltatásfejlesztés segítése, forprofit, közszféra, szociális vállalkozások közti partnerségek fejlesztése, szociális gazdasághoz kapcsolódó események szakmai előkészítése és támogatása, workshop, műhelytalálkozó, a dokumentumok társadalmi vitára bocsátása, helyzetelemző rendezvény.
- Kiemelt jelentőségű a szociális vállalkozások piaci jelenlétének, fejlődésének támogatása, amelyhez rendezvényekkel, minél szélesebb körű hálózat kiépítésével szükséges hozzájárulni.
- Önállóan nem támogatható, választható, kiegészítő tevékenységek célja a szociális gazdaság vonatkozásában a következők:
  - a szociális gazdaság szervezeteit segítse a működésükhöz, fejlődésükhöz szükséges eszközök, kapcsolatok, támogatók megszerzésében;
  - találkozási lehetőségek, tapasztalatcserék szervezésével erősítse, bővítse az ágazati szereplők közösségét;
  - hozzájáruljon új, a szociális gazdaságban működő projektek generálásához és új szervezetek létrehozásához;
  - kommunikációs tevékenységével bemutassa és vonzóvá tegye a szociális gazdaság sikereit.

I.2.5 Következtetések

A jogszabáylelemzés alapján leszűrt következtetések az alábbiak:

- A szociális gazdaság az elemzésre kerülő dokumentumok minden szintjén megjelenik, mint támogatandó gazdasági ágazat.
- Az Európai Unió a gazdaság természetes szereplőjeként tekint a szociális gazdaságra, míg a hazai jogszabályi környezet a munkanélküliség vagy közmunka program,

TOP-5.1.1-15-TL1-2016--00001

valamint a foglalkoztatás közötti átmeneti állapotként hivatkozik rá, ezen belül is elsősorban a szociális szövetkezetekre.

- A dokumentumok jelentős pénzügyi és egyéb erőforrásokat rendelnek a szociális gazdaság fejlesztéséhez.
- Az országos hatáskörrel rendelkező dokumentumok és a Tolna megyére vonatkozó dokumentumok teljes mértékben egymásra épülnek és tartalmilag koherensek.

A dokumentumok részletes képet mutatnak a fejlesztési területek vonatkozásában, ugyanakkor csak nagyon kevésbé jelennek meg azok a mérőeszközök, melyek a beavatkozás eredményességét és hatékonyságát hivatottak visszajelezni.

1.3 Jövőkép, lehetséges fejlesztési irányok

Érdemes úgy gondolkodni a szociális szövetkezetekről, hogy a fenntartható működésükhöz három pilléren keresztül juthatnak forráshoz (SzOSzöv):

- A **közszolgáltatási pillér**be tartozik a kötelező és vállalható önkormányzati és helyi/térségi feladatok átadása a szociális szövetkezet számára. Helyi igényeknek megfelelő társadalmi szolgáltatások (normatív) finanszírozása, ami a szolgáltatások minőségi javításával is együtt jár. Ide tartoznak még a többletforrások bevonásai, a pályázati források vagy az állam által biztosított adó- és járulékkedvezmények.
- A **közös fogyasztási pillér**be tartozik, amikor alapvető szükségletek kielégítése a ráfordítások minimalizálásával történik, például a közös fogyasztási modellek kialakításával – klubok, közösségi bérlés, kölcsönzés, crowdfunding, coworking. A védett piactér is ebbe a pillérbe tartozik, amelybe a következő helyi (szociális) szükségletek kielégítései tartoz(hat)nak: energia önellátás, lakhatás, élelmiszer és víz önrendelkezés, helyi hulladékgazdálkodás, oktatás és képzés, egészségügy.
- A **piaci pillér**be tartozik minden a helyi adottságoknak megfelelő tevékenység, a rés piacokon való szolgáltatás vagy kereskedelem, az innovatív termékek kialakítása. Hangsúlyosan a külső piacokon termékek értékesítése.

A fenntarthatóságot szolgálják a kiépített együttműködések a szociális szövetkezetek között. Ezzel létrehozva a szociális szövetkezetek belső piacát. Évek óta terv (az OFA-ban és a SzOSzöv-ben is), hogy egy olyan internetes áruház legyen kialakítva, ahová a szociális szövetkezetek feltölthetik a termékeiket, szolgáltatásaikat és a szociális szövetkezetek, illetve más vásárlók ezen a felületen keresztül megtalálhatják az igényeiknek megfelelő terméket, szolgáltatást.

Azok a területek, amelyek fejlesztésével munkahelyek teremthetők a szociális szövetkezeten belül

- Mezőgazdaságban kötött termékpályás élelmiszerek előállítása (Hangya Szövetkezetekkel együttműködésben)
- Energiaszövetkezetek alakítása a helyi energiatermelésre (EMMET együttműködés)
- Re-Use – lomtalanítás kiváltására (KöSzSz és HUMUSZ együttműködés)
- Adománybolt hálózat felállítása a foglalkoztatás támogatására (KöSzSz együttműködés)
- (Lakó)épületek energiahatékony felújítása (ZEIK együttműködés)
- Alternatív szolgáltatások (idősek, gyerekek, családok számára)

I.4. A szociális gazdasághoz kapcsolódó releváns jó gyakorlatok

I.4.1 A jó gyakorlatok szerepe a szociális gazdaság fejlesztésében

Helyzetelemzésünk egyértelműen rámutat arra, hogy a szociális gazdaság kifejezetten nem tőkeerős ágazat, éppen ezért különös jelentősége van a sikeresen működő vállalkozások által végzett tevékenységek egymástól való „eltanulásának”. Erre annál inkább is lehetőség van, miután a szociális gazdaság szereplői a helyi kötődés okán általában nem tekinthetők egymás közvetlen vetélytársainak.

A tapasztalatok átadásának a legjobb módja a jó gyakorlatok megosztása, melyre a Paktum megvalósíthatósági tanulmánya is utal ekképpen: „*A jó gyakorlatok terjesztése egyrésztől megvalósul a megyei paktumok együttműködésében, másrészt a létrehozás alatt*

álló, alulról szerveződő Országos Paktum Platform hálózaton keresztül az ország többi paktuma számára is megismerhetőek lesznek a tolnai jó gyakorlatok, és a megyei paktum szereplők is kitekintést kapnak az ország más térségeinek jó gyakorlataira.”

I.4.2 Módszertani áttekintés

A jó gyakorlatok gyűjtése honlap- és dokumentumelemzés módszerével történt. Nem volt feltétel, hogy egy adott szociális gazdasági szereplő önálló megjelenéssel rendelkezzen, vagyis a különböző gyűjtő oldalakon (pl. szövetségek által működtetett portálokon vagy cégregiszterekben) való megjelenést is figyelembe vettük.

A jó gyakorlatok gyűjtése során a szociális gazdaság szereplőit az Európai Bizottság részére készített *A szociális gazdaság az Európai Unióban* elnevezésű jelentésben foglaltak szerint azonosítottuk (A jelentésről további információk találhatóak jelen tanulmány *Releváns jogszabályok és dokumentumok elemzése* című fejezetében).

A tevékenységek felsorolása nem TEÁOR vagy egyéb hivatalos besorolás alapján történt, hanem annak megfelelően, hogy az adott szervezet milyen információkat publikál magáról, mivel azonosítja magát leginkább. Álláspontunk szerint a jó gyakorlatok felhasználása szempontjából ezen információk lényegesen hasznosabbnak bizonyulnak, mint a különböző regiszterek hivatalos adattartalma. A jó gyakorlatok gyűjtése tevékenység centrikus, miután a Tolna megyében történő adaptálhatóság is elsősorban ennek alapján értelmezhető.

Az elérhetőség megadásakor elsősorban internetes tartalom elérhetőségének megadására törekedtünk, ezen keresztül a további információk hozzáférése biztosított az érdeklődők számára.

I.4.3 Jó gyakorlatok

A fejezetben néhány példaértékű, Tolna megye szempontjából relevánsnak tűnő jó gyakorlatot gyűjtöttünk össze. Másrészt Tolna megyében is számos figyelemre méltó jó gyakorlat található, ugyanakkor ezeket a *Szociális gazdaság Tolna megyei kataszterében* gyűjtöttük össze – mely jelen tanulmány része, ill. a megyei stratégiák is tartalmazzák jó

néhány konkrét helyi példát. Az alábbiakban – természetesen a teljesség igénye nélkül – a releváns jó gyakorlatot folytató szociális gazdasági szereplők ismertetésére kerül sor.

Earth Country House Szociális Szövetkezet

Ecséd, Heves megye

<https://hu-hu.facebook.com/www.earthCountryHouse.hu/>

A vállalkozás 2013-ban alakult. Fő tevékenysége a kistelepüléseken folyó közösségi tevékenység szervezése kendertermesztésre, kender és nád feldolgozásra, kézműves tevékenységben árutermelésre, természetes anyagú építésre. A tevékenység előnyeinek részletezését a következő cikk mutatja be: *„Ecsédre érve [...] építészmérnökkel arról beszélgettünk, hogy a környezetbarát építészeti megoldások esetében úgyszintén komoly helyet kap napjainkban a kender. „Természetes építőblokkok, szigetelő- és falazó anyagok készülnek belőle, és az sem utolsó szempont, hogy mindehhez a növény azon része is felhasználható, amely egyébként hulladéknak minősül, például a kenderkóró” – sorolja a szakember. [...] Elterjedését egyelőre az gátolja, hogy nincsen elegendő mennyiségű alapanyag a gyártásához.”*⁵

Tolna megye szociális gazdaságfejlesztése szempontjából releváns, mert

- a kender termesztése illeszthető a helyi földrajzi adottságokhoz;
- feldolgozása kézműves módszerekkel történik;
- piaci kereslet mutatkozik rá.

Jászszentandrás Szociális Szövetkezet

Jászszentandrás, Jász-Nagykun-Szolnok megye

<http://www.agrotrend.hu/piac/agarpiac/a-homoktovist-dolgozzak-fel>

„A helyi közfoglalkoztatási program keretében 2016. évben homoktövist feldolgozóüzemet avattak fel Jászszentandráson. A magas C-vitamin tartalmú gyümölcs feldolgozását 2016 nyaratól szociális szövetkezeti formában folytatják. Jelenleg 3 izvilágban állítanak elő

⁵ <http://ecsedinfo.hu/reneszanszat-eli-az-egykor-vilaghiru-magyar-kender/>

homoktövis gyümölcslevet, 2017. évtől a tevékenységüket tökmagolaj előállításával és értékesítéssel bővítik. Az elkövetkező években 7 munkavállaló foglalkoztatását biztosítja a szociális szövetkezet, akik a korábbiakban közfoglalkoztatottak vagy regisztrált álláskeresőök voltak, és akiknek ezáltal az elsődleges munkaerőpiacon sikerült elhelyezkedniük.”⁶

A bemutatott jó gyakorlat rávilágít arra, hogy a közfoglalkoztatási programok tevékenységei szociális gazdaság keretében is elvégezhetőek, célszerű tehát Tolna megye vonatkozásában is megvizsgálni a kínálkozó lehetőségeket. Ugyanakkor a 20 millió forint értékű beruházás megvalósításához jelentős finanszírozói háttérre van szükség.

Matyodesign Nonprofit Kft.

Tard, Borsod-Abaúj-Zemplén megye

<http://matyodesign.hu/>

„A matyó kultúra 2012 óta az UNESCO szellemi kulturális örökség reprezentatív listájának tagja. Számos összetevője közül a méltán híres matyó hímzés körül forog minden termékünk. [...] Legfőbb céljaink, hogy a magyar népművészeti kultúra egy kétszáz éves szeletét modern, a mindennapokban hordható ruházatokon jelenítsük meg [...] alapanyagainkat Tardon és környékén szerezzük be, illetve munkát adunk a helyi asszonyoknak. Minden termékünk egyedi, kézzel készül”

Tolna megye népművészeti kultúrája hasonló lehetőséget kínálna, ugyanakkor ebben az esetben a specialitása miatt nem tűnik célravezetőnek az eredeti ötlet lemásolása, viszont ékes példája a helyi kultúrában és helyi erőforrásokban gyökerező lehetőségeknek, melyek Tolna megye esetében is feltárando területnek számítanak.

Digitális közösség – Miskolc

Miskolc, Borsod-Abaúj-Zemplén megye

<http://www.digitalismiskolc.hu/>

„Országos projekt első állomásaként a borsodi megyeszékhely lesz a minta: a Digitális Közösség Program keretében csaknem húszezer számítógép talál gazdára azok körében, akik

⁶ <http://kozfoglalkoztatatas.kormany.hu/jo-gyakorlatok>

ezen akció nélkül nem tudnának csatlakozni a digitális társadalom egyre növekvő tömegeihez. [...] Négy, idősekből álló csoportban már sikeresen lezajlott a térítésmentes oktatás [...] A képzés során a nyertes pályázók egészen az alapoktól kezdve megtanulják a számítógép- és internethasználat alapjait, ezáltal teljes jogú tagjaivá válhatnak a digitális világnak, élvezhetik annak minden előnyét.”

A bemutatott példa ugyan nem szociális gazdaságban alkalmazható konkrét jó gyakorlat, ugyanakkor rávilágít arra, hogy minden társadalmi réteg számára megoldható az internethasználatához szükséges eszközök és képzések biztosítása.

Rozvány-Text Szociális Szövetkezet

Nagyrozsó, Borsod-Abaúj-Zemplén megye

<http://rozvagytext.hu>

„A Rozvány-Text Szociális Szövetkezet 2013. augusztus 8-án alakult a települési önkormányzat ötlete és szervezése alatt [...] jelenleg 10 fő munkavállalóval és 7 fő tagi munkavégzésben dolgozóval végezzük a varrási és hímzési tevékenységet. Fő profilunk a nemzeti, Európai Unió, és települési zászlók mindenféle méretben történő varrása és hímzése, illetve saját terméként levendulával töltött, hímzett díszpárnákat és illatpárnákat készítünk.”

Szociális gazdaság fejlesztése szempontjából fontos kiemelni az önkormányzat katalizáló szerepét, valamint annak a piaci résnek a felismerését, mely egy profit orientált vállalkozásnak vélhetően nem jelent valós piaci lehetőséget.

Brezik Közhasznú Szociális Szövetkezet

Bikal, Baranya megye

<http://www.brezikszoczsozov.hu/>

„Lehetőségeinket és adottságainkat elemezve azért döntöttünk a gyümölcsstermesztés mellett, mert ennek a településen hagyománya van. A megfelelő szakemberek rendelkezésre állnak, s maga a termesztés rendkívül kézimunka igényes, így az alacsonyabb képzettségűek is munkát kaphatnak náluk. [...] Felvettük a kapcsolatot a Debreceni és a Kertészeti egyetemmel,

tanácsokat kértünk, kísérleti ültetvényeket tekintettünk meg, s kialakítottuk stratégiánkat. Beruházásunkhoz a saját forrásokon kívül Uniós forrásokat is sikerült bevonni.”

A jó gyakorlat legfontosabb tanúsága, hogy a helyi hagyományokra épülés mellett szükség van kapcsolatépítésre és együttműködés kialakítására is.

Gödölye Szociális Szövetkezet

Gödöllő. Pest megye

<http://goedoelye.blogspot.hu/>

A Waldorf iskolák számára biztosít bioalapanyagokból készült közétkeztetést. A konyha bioalapanyagokkal való ellátásához beszállítónak termelői hálózatot szervezett meg. Ma már nem csak Waldorf iskoláknak, hanem más szociális intézményeknek is biztosítja a közétkeztetést.

„A Gödölye Szociális Szövetkezet magánszemélyeket és családi vállalkozásokat összefogó kezdeményezés. Úgy gondoljuk, hogy egy szervezetbe integrálható a mezőgazdasági termelés, az élelmiszer-feldolgozás, a kereskedelem és a fogyasztás. A célunk tehát egy olyan helyi élelmiszerlánc, logisztikai rendszer létrehozása, ami a tagok és hozzátartozóik részére biztonságos hozzáférést biztosít a legalapvetőbb létszükségleti cikkekhez. Ezzel jelentős logisztikai és pénzforgalmi költségek takaríthatók meg, a pénzügyi autonómia erősítését pedig közösségi fizetőeszköz használata szolgálja.”

A bemutatott jó gyakorlat rávilágít a közösségi gondolkodás és együttműködés előnyeire, melynek megvalósítására a példa alapján a szociális szövetkezeti forma kiválóan alkalmas.

Dobroda- és Ménes-völgyi Mikrotérség Egyesület

Karancslapujtő, Nógrád megye

<http://www.vg.hu/kkv/nemzeti-fejlesztési-terv/modell-hazi-segitsegnyujtasra-114948>

A 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról a szociális alapszolgáltatások között említi a jelzőrendszeres házi segítségnyújtást, mint *„a saját otthonukban élő, egészségi állapotuk és szociális helyzetük miatt rászoruló, a segélyhívó*

készülék megfelelő használatára képes időskorú vagy fogyatékos személyek, illetve pszichiátriai betegek részére az önálló életvitel fenntartása mellett felmerülő krízishelyzetek elhárítása céljából nyújtott ellátás.”

A Dobroda- és Ménes-völgyi Mikrotérség Egyesület 2005-ben az elsők között hozott létre jelzőrendszeres házi segítségnyújtó szolgáltatást 14 település együttműködésében. A projekttel minőségileg új szociális ellátást biztosítottak az arra rászorulóknak. Egyidejűleg olyan emberek képzését és foglalkoztatását vállalták, akik már kiszorultak az elsődleges munkaerőpiacról. A projektbe bevont 28 fő egyéves képzésen vett részt, és sikeres vizsgájuk esetén hosszú távra számolhattak a foglalkoztatással. A projekt azért is modellértékű, mert az alapellátás gazdaságos, hatékony és minőségi megoldása egyben a szociális gazdaság alapjainak lefektetését is jelentette a térségben.

Közösségi Szociális Szövetkezet

www.koszs.hu

Adománybolt hálózatot működtet, ahol a jómódúak a felesleges használati cikkeiket adományba adhatják, szegény, rászorult emberek pedig nagyon olcsón tudnak vásárolni ruhát, használati eszközöket, így újra használatba kerülhetnek, amelyek jelentős megtakarítást jelentenek környezetvédelmileg a társadalom számára.

I.4.4 Következtetések

Az ismertetett jó gyakorlatok alapján kirajzolódó kép a Paktum terület szociális gazdaságának a fejlesztése szempontjából az alábbi tanúságokat hordozza magába:

- A jó gyakorlatok gyűjtése és elemzése kiemelten fontos feladat, rengeteg hasznos információ kinyerhető az ismertetőkből.
- A helyi földrajzi adottságokra és / vagy a hagyományokra épülés egyrészt egyediséget biztosít a terméknek, másrészt versenyelőnyt mindazokkal szemben, akik nem rendelkeznek ezen adottságokkal.
- Előnybe kell részesíteni azokat a tevékenységeket, melyek kézműves módszerekre épülnek, ez megint csak az egyediséget biztosító tényező a tömeggyártással szemben.

TOP-5.1.1-15-TL1-2016--00001

- A helyi termékfejlesztés és előállítás abban az esetben is sikeres lehet a szociális gazdaság sajátosságait kiaknázva, ha egyébként a termékek ára relatíve nem magas és az előállított darabszám is alacsonynak mondható.
- A felsorolt jó gyakorlatok mindegyikére elmondható, hogy egyrészt jó alapötletre, másrészt elkötelezett és jól képzett humán erőforrásokra építenek.
- A közfoglalkoztatás kiváltása komoly lehetőségeket teremt a szociális gazdaság számára.
- Az igazán sikeres vállalkozások, amik a fenntarthatóság szempontjának is megfelelnek, képesek a szükséges pénzügyi erőforrások bevonására.
- Az internet hozzáférés és a használathoz szükséges kompetencia megszerzése egyre inkább elérhetővé válik, a szociális gazdaság fejlesztésének rá kell épülnie erre a lehetőségre.
- Az önkormányzatok szociális gazdaságban betöltött katalizáló szerepe rendkívül fontos tényező a tervezett fejlesztések tekintetében.

A helyi fogyasztási és egyéb közösségek létrehozása és működtetése potenciális helyi gazdaságfejlesztési tényezőként kezelendők.

II. HELYZETELEMZÉS

A szociális és a helyi gazdaság fejlesztésére vonatkozó stratégia kialakításának megalapozásához elengedhetetlen a megye – a felhívás értelmében kivételt képez ez alól a Szekszárdi járás⁷ – jelenlegi helyzetének feltérképezése. Jelen dokumentumban a Projekt megvalósíthatósági tanulmányával, illetve a foglalkoztatási stratégia átfogó helyzetelemzésével összhangban a szociális gazdasághoz kapcsolódó területek részletes elemzésére kerül sor. Ennek során elsőként áttekintjük a megye jelenlegi – témát illetően releváns – humán erőforrás és infrastrukturális adottságait, illetve aktuális gazdasági helyzetét, hiszen csak ezek fényében lehetséges a fejlesztési irányokat adekvát módon, a tényleges igényeknek és adottságoknak megfelelően kijelölni.

II.1 Humán erőforrás adottságok

A rendelkezésre álló humán erőforrás kapacitásokat, és annak összetételét hivatott feltérképezni jelen fejezet, aminek keretében a korstruktúra, a vándorlási tendenciák valamint az iskolázottság vertikális és horizontális megoszlása kerül górcső alá. Emellett részletesen ismertetjük a munkaerőpiac szempontjából marginalizálódott / veszélyeztetett csoportokat, hiszen elsősorban ők jelentik a szociális gazdaság potenciális bázisát.

II.1.1 Népesedési helyzetkép a megyében

A népesség számának alakulását az élveszületések és a halálozások száma, valamint az oda- illetve elvándorlók létszáma alakítja. Tolna megye minden vizsgált járásában csökkenő népességszámmal találkozhatunk, amiért a természetes fogyás és a negatív vándorlási

---

⁷ A helyzetelemzés egészében – ahol erre lehetőség volt – Tolna megye alatt a Paktum területét értjük, így a Szekszárdi járás adatait nem közöljük. Amennyiben a rendelkezésre álló adatok sajátosságai / az elemszámok nem teszik lehetővé a járási szintű bontást (pl. szociális szövetkezetek KSH adatok alapján vett elemzése), ott a teljes megyére vonatkozó információkkal dolgoztunk.

egyenleg egyszerre felelős (1. táblázat). E két csökkenést eredményező folyamat következtében a megye – Szekszárdi járáson kívüli – népessége 2011 és 2014 között 169 790 főről 167 526 főre csökkent. A legkevésbé a Paksi járás érintett a népességfogyásban, a leginkább pedig a Tamási járásban érhető tetten a kedvezőtlen tendencia.

1. táblázat: Tolna megye lakónépességének alakulása (2011-2014)

Mutató	Lakónépesség (fő)				Természetes szaporodás/fogyás (ezrelék)				Vándorlási egyenleg (ezrelék)			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Bonyhádi	31 189	31 582	31 322	30 955	-3,6	-3,46	-2,95	-5,11	-5,68	-2,09	-4,12	-4,88
Dombóvári	32 489	32 333	31 993	31 663	-7,15	-6,17	-6,25	-5,36	-4,62	-2,75	-4,25	-3,6
Paksi	49 207	49 610	49 319	49 022	-5,43	-3,61	-3,58	-4	-2,66	-2,24	-2,68	-0,73
Tamási	38 395	38 795	38 304	37 892	-8,2	-7,01	-7,43	-8,04	1,33	-3,04	-5,69	-2,59
Tolnai	18 510	18 210	18 100	17 994	-5,47	-3,09	-3,16	-1,85	-4,21	-7,3	-2,54	-2,95

Forrás: TeIR

A csökkenés az átlagosnál jobban érintette a fiatalabb generációkat: a 18-59 évesek aránya 2014-re a 2011-es érték 95-96 százalékára esett vissza a megye járásaiban. Már a fentiekből is következik, hogy a megye társadalma elöregedő, ami a tendenciákat látva – ezt megállító/visszafordító beavatkozás híján – tovább fog erősödni a jövőben. Ezt támasztja alá az is, hogy a járások öregedési mutatója – azaz az állandó népességből a 100 0-14 évesre jutó 60 év fölöttiek száma – mind az öt vizsgált járásban folyamatosan emelkedett az utóbbi években (2. táblázat). A leginkább elöregedő lakossága a Dombóvári és a Bonyhádi járásnak van, de még a legkedvezőbb értékkel bíró Paksi járás is 173-as értéket képvisel a 2014-es adatok szerint.

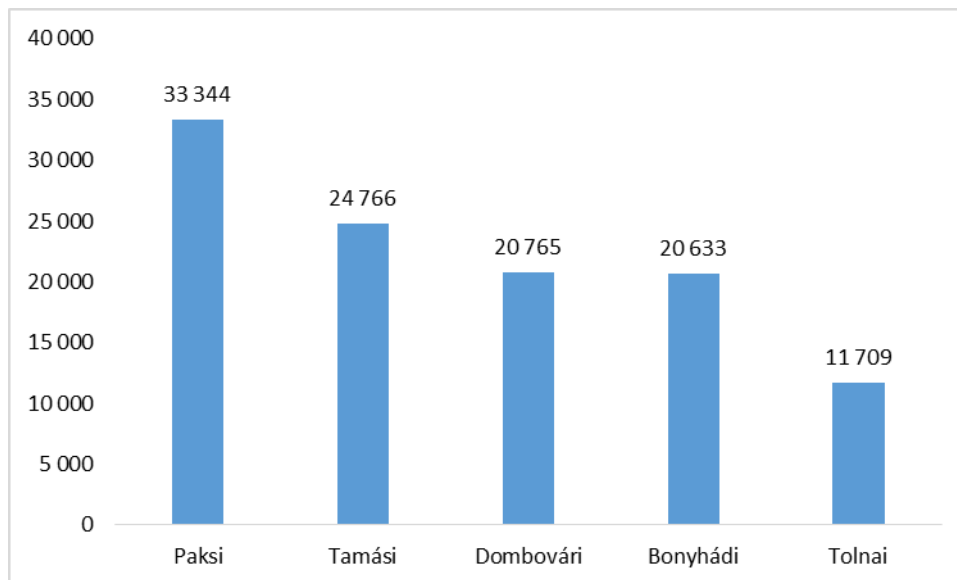
2. táblázat: Az állandó népességből a 100 0-14 évesre jutó 60 év fölöttiek száma járásonként

	Bonyhádi járás	Dombóvári járás	Paksi járás	Tamási járás	Tolnai járás
2011	183,49	187,3	157,17	174,7	166,43
2012	191,83	191,67	161,78	179,34	168,63
2013	196,92	197,84	167,28	183	172,01
2014	204,2	207,38	173,29	187,04	177,87

Forrás: TeIR

A megyei Paktum területének aktív korú népessége körülbelül 111 ezer főre tehető a 2015-ös adatok tanulsága szerint, melynek közel 30 százaléka a Paksi járásban él. A munkaképes korú lakossághoz való hozzájárulása a Tolnai járásnak a legalacsonyabb, itt csak mindössze 10 százalékuk, mintegy 12 ezer 15-64 éves él (1. ábra).

1. ábra: A 15-64 éves korosztály létszáma járásonként (fő)

Forrás: KSH, 2015

A fentiek alapján olyan fejlesztési irányok kijelölése indokolt, melyek az országos átlaghoz képest intenzívebben fogyó, egyúttal előregedő társadalmi környezetben is sikeresek lehetnek. A helyi gazdaság megerősítése ugyanakkor hozzájárulhat az elvándorlás megállításához, az odavándorlás ösztönzéséhez is. A munkaerő-piaci kilátások sikeres javítása, a helyi társadalom aktivizálása egyúttal az életminőség javulását is eredményezi, amely hozzájárulhat a várható élettartam, illetve az egészségben töltött életevek várható számának növekedéséhez is. Emiatt a népesedési folyamatokra nemcsak a gazdaságfejlesztés kiinduló adottságaként tekinthetünk, hanem olyan tényezőként is érdemes számba vennünk, amely maga is alakul a gazdaság fellendítésének hatására.

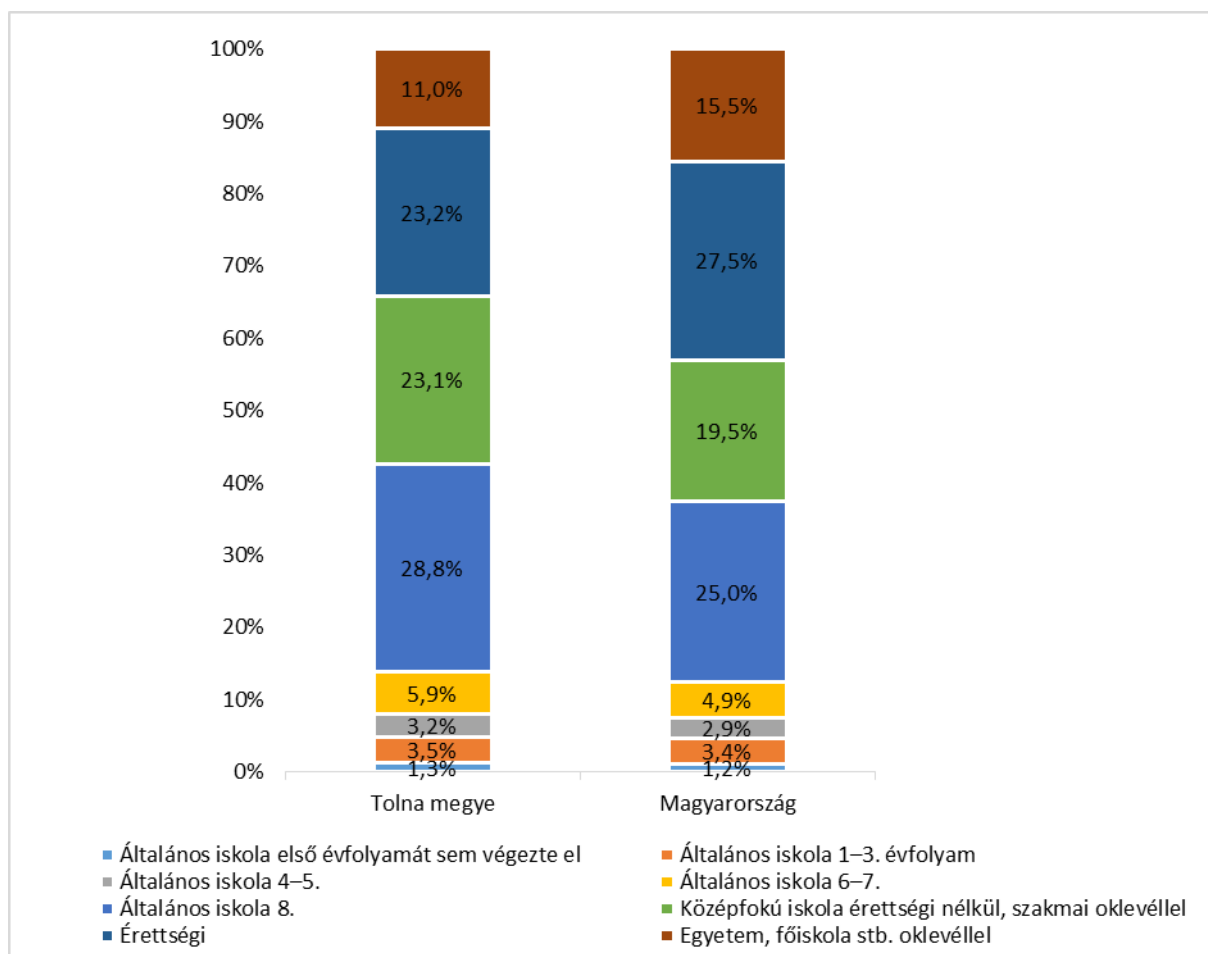
II.1.2 Iskolázottságra vonatkozó helyzetkép a megyében

A rendelkezésre álló humánerőforrás kapacitása mellett a lehetséges munkaerő-piaci beavatkozások tervezése megkívánja a munkaerő összetételének vizsgálatát is. A célcsoport iskolai végzettség szerint vett összetétele, a helyben elérhető szakképzett munkaerő mennyisége ugyanis nagyban meghatározza a sikerre vihető gazdálkodási szervezetek működési területét, illetve az általuk előállítható / nyújtható termékek és szolgáltatások körét.

II.1.2.1 A megye lakosságának iskolai végzettség szerint vett összetétele

A 2011-es népszámlálás adatai alapján a 7 éves vagy idősebb népesség körében Tolna megye területén alulreprezentáltak az érettségivel, vagy felsőfokú végzettséggel bíró személyek (2. ábra). Az elmaradás mértékét jól jelzi, hogy e két kategória együtteses részesedése majd 10 százalékponttal elmarad az országos átlaghoz képest. Ezzel szemben a legfeljebb 8 általánost végzettek körülbelül 43 százalékát teszik ki a 7 évnél idősebb népességnek, miközben ugyanez az arány átlagosan csak 37 százalékra rúg az országban.

2. ábra: A 7 éves és idősebb népesség legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerinti megoszlása Tolna megyében és az országban (%)

Forrás: KSH – Népszámlálás, 2011

A 2011-es népszámlálás iskolai végzettségre vonatkozó adatait járasonként vizsgálva láthatjuk, hogy a Tamási járás helyzete a legkedvezőtlenebb (3. táblázat). Ez leginkább abban mutatkozik meg, hogy a 15-59 éves népesség csaknem minden ötödik tagja legfeljebb 8 általános végzettséggel bír, és nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel. A többi járás között egyértelmű és számottevő különbséget nem fedezhetünk fel, mindössze néhány százalékpont az eltérés.

3. táblázat: A népesség iskolai végzettségét jellemző néhány mutató járásonként (%)

	Bonyhádi	Dombóvári	Paksi	Tamási	Tolnai
15-X éves férfi legalább általános iskola 8. évfolyam a megfelelő korúak százalékában	96,29	96,85	95,91	94,4	95,87
15-X éves nő legalább általános iskola 8. évfolyam a megfelelő korúak százalékában	91,2	91,77	90,42	87,65	90,92
Legfeljebb általános iskola 8. osztályát végzett 7 éves és idősebbek aránya	30,14	29,73	26,4	33,61	30,11
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkező aktív korúak (15-59 évesek) aránya	11,9	13,65	11,15	17,55	13,93

Forrás: TeIR – Népszámlálás, 2011

Az iskolai végzettség vertikális megoszlásából láthatjuk tehát, hogy a potenciális munkaerő végzettségét tekintve még hazai kontextusban is lemaradó képet fest, ami nem kedvez a magas hozzáadott értékkel bíró, technológia- és/vagy szaktudásigényes ágazatoknak, s emiatt a megye befektetésvonzó képessége is korlátozott. Mindez különös jelentőséget ad a munka intenzív, akár könnyen betanítható tevékenységeket is magába foglaló harmadik szektor fejlesztésének.

Ugyanakkor a szakmával / felsőfokú végzettséggel rendelkező helyi lakosság is fontos építőköve lehet a szociális gazdaságnak és a helyi termékfejlesztésnek. Nagy valószínűséggel közülük kerülhet ki az a réteg, akik képesek tervezni a tevékenységeket, pályázati forrásokat kutathatnak fel, és maguk köré szervezve a térség munkavállalóit a helyi gazdaság kulcsszereplőivé válhatnak. Emiatt a következőkben e két csoport szakmacsoportok és szakterületek szerint vett összetételét tekintjük át, hogy kiderüljön, mik azok a területek, melyekre súlyuknál fogva építeni lehet, illetve hol tapasztalhatunk hiányokat, amik potenciális fejlesztési területként azonosíthatók a helyi gazdaság fejlesztése szempontjából.

II.1.2.2 Tolna megye szakképzési helyzetképe a szociális gazdaság fejlesztésének tükrében

Helyzetelemzésünkben több ponton is rámutattunk arra, hogy a szociális gazdaság humán erőforrás érzékeny ágazat. Ebből következően a szakképzés elemzése is kettős szereppel bír: egyrészt megállapíthatók azok az erőforrások, melyek Tolna megye szakképzése szempontjából az országos átlaghoz képest erősségnek számítanak, ezáltal gazdaságfejlesztési elképzelések alapozhatók ezekre a területekre. Másrészt a gyengeségek detektálásával feltárhatók azok a fejlesztésre szoruló ágak, melyek – a megfelelő beavatkozás esetén – képesek a szociális gazdaságra nehezedő, foglalkoztatási kényszerből adódó nyomás enyhítésére a szakképzett és piacképes munkaerő kibocsátása révén. A Tolna megyei szakképzési adatok rövid elemzésével az említett tényezőkre kívánunk rávilágítani.⁸

A 4. táblázat járásonkénti bontásban mutatja a Tolna megyében szakképzésben résztvevő tanulók, valamint a szakképzési férőhelyek számát.⁹ Azoknak a feladat-ellátási helyeknek az adatai kerültek összegzésre, melyek települése az adott járásban található. Például ha egy intézmény székhelye Szekszárdon van, de az adott intézményhez feladat-ellátási hely tartozik Dombóvár járásban, akkor a dombóvári járásra vonatkozó adatokban kizárólag a feladat-ellátási hely adatait vettük figyelembe, a székhelyre vonatkozó adatokat nem. Az adatok képzéstípus szerinti bontásban szerepelnek. Fontos megjegyezni, hogy a „szakiskola” megnevezés jogszabályváltozás miatt megszűnő képzéstípus. A Tolnai járásban a nyilvántartott adatok szerint nem folyik szakképzés.

⁸ A tanulmánnyal szemben támasztott követelményeknek megfelelően a táblázatok nem tartalmazzák Szekszárd járás adatait.

⁹ A férőhelyek nem tartalmazzák a tanműhelyekre és egyéb oktatási helyiségekre vonatkozó adatokat, tehát a táblázatban feltüntetett osztálytermi és szaktantermi férőhelyeken túlmenően is vannak még tanulók foglalkoztatására alkalmas férőhelyek.

4. táblázat: A szakképzés létszám és férőhely adatai Tolna megye vizsgált járásáiban

Járás	Tanév eleji tanulólétszámok összesen [fő]			Osztályterem, szaktanterem – férőhelyek száma [db]		
	Szakközépiskola	Szakiskola	Szakgimnázium	Szakközépiskola	Szakiskola	Szakgimnázium
Bonyhádi	161	0	282	300	0	704
Dombóvári	508	10	649	1090	30	1380
Paksi	377	24	876	316	24	905
Tamási	397	36	106	393	84	267
Tolnai	0	0	0	0	0	0

Forrás: Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program (OSAP 1410), KIR-STAT statisztikai adatgyűjtés – 2016. (adatbázis hitelesítés alatt)

A létszám és férőhely adatokat figyelembe véve megállapítható, hogy a szakképzés tekintetében jelentős eltérés mutatkozik az egyes járások között. A legnagyobb kibocsátónak a Paksi járás tekinthető, azonban a rendelkezésre álló férőhelyek tekintetében már a Dombóvári járás potenciálja emelhető ki.

Az 5. táblázat elemi adatokra épülő mutatószámokat tartalmaz, méghozzá járásonkénti bontásban az egy tanulóra jutó férőhelyek számát a szakképzés vonatkozásában. A férőhely kihasználtságot annál nagyobbak tekintjük, minél kisebb a mutatószám értéke. Minél nagyobb a mutatószám értéke, a tanulólétszámhoz viszonyítva annál nagyobb az üres férőhelyek aránya. Az adatok értelmezését segíti az országos átlag meghatározása, mely 1,4 db/fő értéknek adódik. A járások közötti eltérés a mutatószám alapján még inkább szembetűnő: a Bonyhádi és Dombóvári járásban az országos átlaghoz képest lényegesen magasabb a mutatószám értéke, vagyis a tanulószámhoz viszonyítva lényegesen magasabb az üres, kihasználatlan férőhelyek száma.

5. táblázat: Egy tanulóra jutó férőhelyek száma a szakképzésben járásonként (db/fő)

Járás	Egy tanulóra jutó férőhelyek száma a szakképzésben [db/fő]
Bonyhádi	2,3
Dombóvári	2,1
Paksi	1,0
Tamási	1,4
Tolnai járás	-

Forrás: Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program (OSAP 1410), KIR-STAT statisztikai adatgyűjtés – 2016. (adatbázis hitelesítés alatt)

A gazdaságfejlesztés szempontjából megfontolandó lehetőség a két járásban rendelkezésre álló üres férőhelyekben rejlő lehetőségek kiaknázása – mely a demográfiai adatokat figyelembe véve elsősorban a feladatkör szélesítésének irányába mutat. Például célszerű megvizsgálni, hogy a jogszabályokban szereplő haszonkölcsön-szerződés keretében a kevésbé kihasznált ingatlanok hogyan vonhatók be a szociális szövetkezetek támogatási rendszerébe. A Paksi járásban ez a lehetőség nem áll fenn a mutatószám alapján, amennyiben a férőhely kihasználtság ebben a járásban a legnagyobb, az országos átlaghoz képest is magas értéket mutat.

A 6. táblázat szintén járásonkénti adatokat tartalmaz, még hozzá az érintett tanulók számát az alkalmazott tanterv OKJ szakmacsoport szerinti bontásában.

6. táblázat: A tanulók száma a tanterv OKJ szakmacsoport szerinti csoportosításában járásonként (fő)

	Bonyhádi járás	Dombóvári járás	Paksi járás	Tamási járás	Tolnai járás
Közgazdaság	153	0	12	0	0
Egyéb, általános képzés	39	123	34	25	0
Informatika	30	11	35	7	0
Mezőgazdaság	18	0	2	9	0
Ügyvitel	12	0	10	0	0
Kereskedelem-marketing, üzleti adminisztráció	0	15	0	32	0
Közlekedés	0	12	0	0	0
Oktatás	0	8	0	0	0
Egyéb szolgáltatások	0	0	33	0	0
Gépészet	0	0	32	0	0
Elektrotechnika-elektronika	0	0	12	0	0
Környezetvédelem	0	0	11	0	0
Rendészet, honvédelem és közszolgálat	0	0	0	20	0
Művészet, közművelődés, kommunikáció	0	0	0	4	0
Egészségügy	0	0	0	0	0
Szociális szolgáltatások	0	0	0	0	0
Vegyipar	0	0	0	0	0

Építészet	0	0	0	0	0
Könnyűipar	0	0	0	0	0
Faipar	0	0	0	0	0
Nyomdaipar	0	0	0	0	0
Vendéglátás-turisztika	0	0	0	0	0
Élelmiszeripar	0	0	0	0	0
Vízügy	0	0	0	0	0
összesen:	252	169	181	97	0

Forrás: Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program (OSAP 1410), KIR-STAT statisztikai adatgyűjtés – 2016. (adatbázis hitelesítés alatt)

A létszámadatak szerint csökkenő sorrendbe rendezve a táblázatot megállapítható, hogy az összesen 24 db OKJ szakmacsoportból 10 db esetében egyáltalán nem folyik képzés a megadott járásokban. (Fontos megjegyezni, hogy a Szekszárdi járás kizárásával az ott folyó képzések is kiesnek a látókörünkől, ezért az itt leírtak nem vonatkoztathatók Tolna megye egészére.)

A táblázatot megfigyelve a közgazdaság, informatikai és mezőgazdaság szakmacsoportok az első helyeken szerepelnek, ami megfelel a helyi sajátosságoknak, valamint az általánosnak mondható munkaerő-piaci elvárásoknak. Ugyanakkor a lista végén található vendéglátás-turisztika, élelmiszeripar és vízügy esetében egyáltalán nem folyik képzés a megadott járásokban, ami a szociális gazdaság fejlesztése szempontjából kifejezetten hátráltató tényezőnek tűnik, amennyiben pl. az élelmiszeripar helyzetelemzésünk alapján annak egyik legfontosabb potenciális célterülete Tolna megyében. Tolna megye sajátosságait figyelembe véve különösen meglepőnek tűnhet a vízügyi képzés háttérbe szorulása – legalábbis a vizsgált járásokban, gondoljunk itt a Duna közelségére vagy a Gemenci ártérrel kapcsolatos vízügyi feladatok ellátására.

Az elemi adatokat feldolgozva (tanulólétszám aránya az adott OKJ szakmacsoporton belül az összes tanulószámhoz viszonyítva) kapjuk a 7. táblázatban szereplő, járások adatainak összesítéséből adódó mutatószámokat. Az adatok összehasonlító elemezhetősége érdekében az országos arányokat is feltüntettük.

7. táblázat: A tanulók aránya a tanterv OKJ szakmacsoport szerinti csoportosításában

	Megoszlás vizsgált járások összesített adatain belül	Megoszlás országosan
Egyéb, általános képzés	31,6%	15,0%
Közgazdaság	23,6%	9,0%
Informatika	11,9%	9,1%
Kereskedelem-marketing, üzleti adminisztráció	6,7%	6,7%
Egyéb szolgáltatások	4,7%	2,9%
Gépészet	4,6%	6,1%
Mezőgazdaság	4,1%	5,3%
Ügyvitel	3,1%	2,7%
Rendészet, honvédelem és közszolgálat	2,9%	4,2%
Közlekedés	1,7%	4,0%
Elektrotechnika-elektronika	1,7%	3,2%
Környezetvédelem	1,6%	1,3%
Oktatás	1,1%	2,7%
Művészet, közművelődés, kommunikáció	0,6%	6,0%
Egészségügy	0,0%	6,7%
Szociális szolgáltatások	0,0%	1,6%
Vegyipar	0,0%	0,3%
Építészet	0,0%	1,6%
Könnyűipar	0,0%	0,5%
Faipar	0,0%	0,7%
Nyomdaipar	0,0%	0,3%
Vendéglátás-turisztika	0,0%	8,9%
Élelmiszeripar	0,0%	1,1%
Vízügy	0,0%	0,1%
összesen:	100,0%	100,0%

Forrás: Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program (OSAP 1410), KIR-STAT statisztikai adatgyűjtés – 2016. (adatbázis hitelesítés alatt)

Az egyéb, általános képzés – arányait tekintve – több mint dupla akkora súllyal szerepel a vizsgált járásokban, mint az országos adatokban. Arányait tekintve ennél is nagyobb a különbség a közgazdaság OKJ szakmacsoport tekintetében, ami a szakképzés keretein belül a vizsgált járásokban kifejezetten húzó ágazatnak – ezáltal helyi sajátosságnak – tekinthető. Ezzel ellentétes képet mutat a vendéglátás-turisztika: a Tolna megyei járások jelentős

lemaradásban vannak ezen a téren a szakképzés országos adatait figyelembe véve. Szintén lemaradás figyelhető meg a művészet, közművelődés, kommunikáció, valamint az egészségügy képzési területen. Ugyanakkor a vizügi képzés aránya országos szinten sem jelentős, tehát ezen területen folyó alacsony volumenű szakképzés nem tekinthető Tolna megyei sajátosságnak – bár ahogy azt fentebb már jeleztük – természeti adottságaiból adódóan meglepő.

A következőkben azt vizsgáljuk, hogy az országos adatokhoz viszonyítva hogyan alakul az elméleti és gyakorlati tárgyakat oktató pedagógusok aránya az érintett járásokban. Egy pedagógus csak egyszer szerepel a táblázatban, még hozzá abban a kategóriában, amelyik jobban jellemző az adott pedagógusra. A definíció alapján nem zárható ki, hogy pl. elméleti szakmai tárgyat oktató adott esetben – kisebb óraszámiban – oktathat gyakorlati tantárgyat is.

Az egyes járások jelentős eltérést mutatnak a vizsgálati szempont alapján (8. táblázat). Különösen érdekes a Paksi járás, melyben a szakképzés keretében oktató pedagógusok lényegesen nagyobb arányban jelennek meg a szakmai gyakorlati tárgyak körében, mint akár az országos átlag, akár a Bonyhádi vagy Dombóvári járás, ahol éppen fordított a helyzet. A szociális gazdaság résztvevőinek esetleges képzési igénye szempontjából a gyakorlati oktatásnak nagyobb hangsúllyal kell szerepelni a képzési tervekben, kérdés, hogy az iskolarendszerbe oktató pedagógusok hogyan és milyen mértékben vonhatók be a gyakorlatorientált képzési tevékenységekbe.

8. táblázat: Szakképzés - Fő munkaviszony keretében, pedagógus munkakörben alkalmazott pedagógusok arányának megoszlása oktatott tantárgy jellege szerint járásonként (%)

Oktatott tantárgy jellege	Bonyhádi járás	Dombóvári járás	Paksi járás	Tamási járás	Tolnai járás	Országos átlag
közismereti tárgy tanít	62,2%	62,8%	47,7%	32,2%	-	50,3%
szakmai elméleti tárgy tanít	31,1%	26,7%	22,0%	44,1%	-	27,8%
szakmai gyakorlati tárgy tanít	6,7%	10,5%	30,3%	23,7%	-	21,9%
Összesen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	-	100,0%

Forrás: Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program (OSAP 1410), KIR-STAT statisztikai adatgyűjtés – 2016. (adatbázis hitelesítés alatt)

Szintén fontos szempont lehet a szakképzésben résztvevők életkor szerinti arányának alakulása, ami a szociális gazdaság szempontjából is fontos ismérő, amennyiben az idősebb korosztály képzésbe történő bevonása célzott beavatkozási lehetőségként merül fel az ágazat fejlesztése során. A 9. táblázat a szakképzésben résztvevő tanulók életkorára vonatkozó információkat tartalmazza, történetesen a 30 évesnél idősebb tanulók arányát ismerteti.

9. táblázat: 30 éves vagy idősebb tanulók aránya az adott képzéstípus szerint járásonként

	Bonyhádi járás	Dombóvári járás	Paksi járás	Tamási járás	Tolnai járás	Országos szinten
Szakközépiskola	13,7%	19,3%	16,2%	3,3%	-	14,2%
Szakiskola	-	-	-	-	-	-
Szakgimnázium	1,8%	10,3%	12,4%	0,0%	-	7,7%

Forrás: Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program (OSAP 1410), KIR-STAT statisztikai adatgyűjtés – 2016. (adatbázis hitelesítés alatt)

A közölt adatok alapján megállapítható, hogy a Tamási járás esetében az idősebb korosztály szakképzésbe történő bevonása arányaiban lényegesen elmarad mind az országos átlaghoz, mind pedig a többi járáshoz viszonyítva. Szintén kedvezőtlen képet mutat a Bonyhádi járás a szakgimnáziumok vonatkozásában. Ebből a szempontból a legkedvezőbb a helyzet a Dombóvári járás esetében, ahol a szakközépiskolai képzésben résztvevők közül a tanulók 19,3%-a a 30 éves vagy annál idősebb korosztályhoz tartozik.

A halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek, tanulók arányát képzéstípusonként mutatja be a 10. táblázat, méghozzá az összes képzéstípusba tartozó tanuló számához viszonyítva. A vonatkozó adatoknak – ismerve a társadalmi helyzet és a foglalkoztatási esélyek között meghúzódó sztochasztikus kapcsolatot – a munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetett célcsoportok méretének jövőbeli becslését illetően van jelentősége.

A táblázatban szereplő adatok alapján a Bonyhádi járásban a legalacsonyabb a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya, míg a Tamási járás helyzete ennél lényegesen kedvezőtlenebb. Ugyanakkor a közölt arányok félrevezetőek lehetnek, hiszen az érintett tanulók száma mindösszesen 185 fő, ami nagyságrendjét tekintve nem jelent kirívó kockázatot.

10. táblázat: Halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek, tanulók aránya képzéstípusonként és járásonként (%)

	Bonyhádi járás	Dombóvári járás	Paksi járás	Tamási járás	Tolnai járás	Országos szinten
Szakközépiskola	3,1%	10,2%	10,3%	11,1%	-	8,3%
Szakiskola	-	10,0%	16,7%	11,1%	-	17,9%
Szaggimnázium	0,0%	3,5%	0,0%	12,3%	-	2,1%

Forrás: Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program (OSAP 1410), KIR-STAT statisztikai adatgyűjtés – 2016. (adatbázis hitelesítés alatt)

II.1.2.3 A megye felsőoktatásának jellemzői a szociális gazdaság szemszögéből

Ahogy fentebb már szóltunk róla, a szociális gazdaság és a helyi termékfejlesztés szempontjából a felsőoktatásnak elsősorban a potenciális innovátorok kinevelésében, illetve az esetleges K+F+I együttműködések kialakításában lehet szerepe.

Tolna megye területe azonban a felsőoktatás viszonylatában az egyik leginkább intézményhiányos megyének tekinthető hazánkban. Egyetlen képzőhelye Szekszárdon a Pécsi Tudományegyetem kihelyezett kara, új nevén a Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar (PTE-KPVK).¹⁰ Alapképzésben és felsőoktatási szakképzésben nyújt továbbtanulási lehetőséget a kar, azon belül leginkább a pedagógusképzés, a társadalomtudományok, valamint a gazdaságtudományok terén. A képzési paletta sokszínűsége mellett a kibocsátása sem tekinthető országos viszonylatban kiemelkedőnek: a 2015-ös évben például csak 236 fő kezdhetette meg tanulmányait a képzőhelyen. A kar pozícióinak romlását jelzi, hogy a 2011-es évben még 450 hallgatót vett fel első évfolyamára, azaz csaknem felére zsugorodott a képzési volumen néhány év alatt.

Az intézményhiányos státusz azért tekinthető súlyos hátráltató tényezőnek és kockázatnak, mert az empirikus adatok tanulságai szerint, az ilyen megyékben élők kisebb arányban választják a továbbtanulást, vagy kisebb eséllyel térnek haza, amennyiben más megyék intézményeit választották képzőhelyükül. Mindez megrekesztheti a térséget a fejlődésben, és megnehezíti a magasan képzett, innovációs potenciállal bíró, befektetőket

¹⁰ Korábban Illyés Gyula Kar.

vonzó munkaerő kitermelését vagy megkötését. A 11. táblázat részletezi a megye felsőfokú végzeteket megtartó, itt-tartó, illetve visszacsábító erejét, melyből láthatjuk az országos átlagokhoz képest vett szembetűnő sajátosságait. Az adatokból azt is kiolvashatjuk, hogy Tolna megye jelentős „diplomás exportra” szorul munkaerőigényének kielégítésére, amiből feltételezhető, hogy viszonylag kevés szabad kapacitás állhat rendelkezésre a szociális gazdaság potenciális szereplőinek verbuválására.

11. táblázat: Tolna megye hallgató-megtartó és végzett-megtartó erejének mutatói országos összevetésben (2011; %)

		Tolna megye	Országos átlag
A lakóhely hallgató-megtartó, végzett-itt-tartó és végzeteket visszacsábító ereje	A 14 éves korban itt lakók hány %-a végzett a megyében	10,5	33,9
	A 14 éves korban itt lakók hány %-a lakik most a megyében	56,8	67,1
	A végzettséget máshol szerzők hány %-a tér vissza a megyébe a végzés után	53,3	57,6
A képzési hely hallgató-megtartó, végzett-megtartó és a máshonnan származó végzeteket itt-tartó ereje	Az utolsó végzettséget itt szerzők hány %-a származik a megyéből	33,3	33,9
	Az utolsó végzettséget itt szerzők hány %-a lakik most a megyében	32,1	45
	A máshonnan származó itt végzetek hány %-a marad itt a végzés után	4,1	24,1
A végzés utáni lakóhely összetétele	A most itt lakók hány %-a végzett a megyében	16,7	45
	A most itt lakók hány %-a származik a megyéből	92,6	67,1
	A most itt lakó máshonnan származók hány %-a végzett a megyében	18,8	48,4

Forrás: Saját szerkesztés Nyüsti–Ceglédi, 2013: 180–181 alapján

A Diplomás Pályakövetés 2009/2010-es valamint a 2011/2012-es végzett évfolyamra vonatkozó, adminisztratív adatok integrációján alapuló információ alapján azt is tudhatjuk, hogy a megye területéről származók legtöbben a gazdaságtudományok (22%), a műszaki (13%), valamint a humántudományok (bölcész; társadalom; pedagógusképzés – együttesen 35%) képzési területeken abszolváltak.

A megyében végzetek a bemenetnek megfelelően többségében a társadalomtudomány (34%), a pedagógusképzés (24%), a gazdaságtudományok (14%) képzési területen, illetve a

vendéglátás-idegenforgalom (11%) képzési csoporton belül végeztek. A megye területén dolgozók körében is hangsúlyosak a fenti területek, azonban az innen származók, vagy itt végzettek megoszlásához képest kiemelkedik az agrár képzési terület részesedése (10%), ami a megye vonatkozó adottságainak ismeretében nem okoz meglepetést.

A fentiekből következtetésként levonható, hogy a megye területén rendelkezésre áll egy olyan humán értelmiségi bázis, amely a szociális projektek, vállalkozások kapcsán bevonható, mozgósítható erőforrást jelenthet. Másrészt érdemes lenne a megye területén megfontolni a képzési paletta bővítését – elsősorban az agrár és a műszaki területeken –, ami segíthetné a munkaerő megkötését, illetve a társadalmi és egyéb helyi vállalkozások munkaerő, képzési és kutatási igényeinek helyben elérhető felsőoktatási képzőhely által való kielégítését. A bővítést akár közösségi főiskola formájában is érdemes megfontolni, ami akár a megyeszékhelytől eltérő képzési központtal is működhetne, ezáltal hozzájárulva a megye egyéb részeinek fejlődéséhez.

II.1.3 A szociális gazdaság potenciális célcsoportjaira vonatkozó adatok

Ahogy arra a foglalkoztatási stratégia, illetve jelen dokumentum bevezető fejezete is kitért, a szociális gazdaság elsődleges célcsoportját a munkaerő-piaci szempontból hátrányos helyzetű személyek alkotják. Emiatt jelen fejezetben sorra vesszük a rendelkezésre álló adatok alapján azokat a célcsoportokat, melyeket a felhívás illetve a Paktum megvalósíthatósági tanulmánya is megjelöl. Ezen célcsoportok a következők:

- Alacsony iskolai végzettségűek
- 25 év alatti fiatalok, vagy 30 év alatti pályakezdő álláskereső
- 50 év feletti
- GYED-ről, GYES-ről, ápolási díjról visszatérők, vagy legalább egy gyermeket egyedül nevelő felnőttek
- Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülők
- Tartós munkanélküliséggel veszélyeztetettek
- Megváltozott munkaképességű személyek

– Roma nemzetiséghez tartozó személyek

A fentiek mellett a szociális szövetkezetek tagságára vonatkozó egyes pályázati előírásoknak megfelelően a közfoglalkoztatottak körére is külön kitérünk az ismertetés során.

A vonatkozó helyzetelemzés célja, hogy a munkaerő-piaci problémákkal küzdő csoportok járásonkénti létszámát meghatározzuk, illetve a jövőbeli helyzet előrevetítése érdekében képet kapjunk e csoportok alakulásának tendenciáiról is. A foglalkoztatási hátrányokkal küzdő aktív korú népesség méretének és összetételének feltérképezése elengedhetetlen a szociális gazdaság fejlesztési irányainak kijelöléséhez, hiszen ők adják a humánerőforrás bázist a megyében létrehozható, társadalmi célokat szolgáló gazdasági szervezetek számára.

A 12. táblázat az országos, megyei, illetve járásonkénti legfontosabb mutatókat összegzi, amiből leolvashatjuk, hogy a megye – Szekszárdi járást leszámítva – mintegy 110 ezer fős munkavállalói korú népességgel gazdálkodhat, melyből közel 6 500 fő nyilvántartott álláskereső 2015-ben. Az összevetésre alkalmas mutatószámokból láthatjuk, hogy a Bonyhádi és a Paksi járáson kívül a megye vizsgált másik három járása kedvezőtlenebb képet fest az országos átlagnál. A regisztrált álláskeresők a Dombóvári és a Tamási járásban vannak a legtöbben arányaiban, itt a munkavállalói korú népességnek mintegy 6-7 százalékát teszik ki. Nem meglepő, hogy a közfoglalkoztatási mutató is ezekben a járásokban a legmagasabb, a Tamási járásban ennek értéke például két és félszer akkora mint általában az országban. A közfoglalkoztatotti ráta – azaz a közfoglalkoztatottak nyilvántartott álláskeresőkhöz és közfoglalkoztatottakhoz viszonyított aránya – szintén a Tamási járásban a legmagasabb, itt kiugróan sokan, minden második érintett vesz részt a közfoglalkoztatásban. Ezzel szemben a Tolnai, a Paksi és a Bonyhádi járás ebben a tekintetben a megyei és az országos szint alatt szerepel 22-27 százalékos értékkel.

12. táblázat: Tolna megye foglalkoztatás szempontjából releváns egyes mutatói járásonként (2015)

	Bonyhádi	Dombóvári	Paksi	Tamási	Tolnai	Tolna megye	Magyar ország
Lakónépesség (fő)	31 322	31 993	49 319	38 304	18 100	227 996	9 877 365
Gazdaságilag aktív népesség (fő)	13 199	13 899	22 064	16 101	7 777	100 245	4 444

							164
Munkavállalói körű népesség (fő)	22 374	22 465	35 259	26 761	12 997	162 068	6 908 507
Nyilvántartott álláskereső (fő)	853	1 551	1 670	1 631	683	8 489	337 478
Regisztráltak száma / a gazdaságilag aktív népesség becsült száma (%)	6,5	11,2	7,6	10,1	8,8	8,5	7,6
Relatív mutató: nyilvántartott álláskereső a munkavállalói körű (15-64 éves) népesség %-ában (%)	3,8	6,9	4,7	6,1	5,3	5,2	4,9
A relatív mutatóhoz az országos relatív mutatóhoz viszonyított aránya	0,8	1,4	1,0	1,2	1,1	1,1	1,0
Közfoglalkoztatási mutató (%) ¹¹	1,6	3,8	1,6	7,4	1,7	2,9	3,0
Közfoglalkoztatási ráta (%) ¹²	27,4	32,7	24,0	53,2	21,7	34,2	36,2

Forrás: Tolna Megyei Kormányhivatal és Belügyminisztérium, 2011, 2013, 2015

A következőkben a fentebb listázott célcsoportok nagyságrendjét és annak időbeli alakulását járónként részleteiben is áttekintjük a pontos megalapozó kép felvázolása érdekében. A Bonyhádi járás összefoglaló adatait a 13. táblázatban láthatjuk. A nyilvántartott álláskereső száma mintegy harmadával csökkent 2011 és 2015 között, ezzel szemben a közfoglalkoztatottak létszáma növekvő tendenciát mutat. Kiemelendő még, hogy a megvalósíthatósági tanulmányban azonosított veszélyeztetett célcsoportok mindegyikében csökkent ugyan, de az átlagosnál kisebb mértékben a nyilvántartott álláskereső létszáma. A legkisebb változást az egy éve folyamatosan nyilvántartott, tartós munkanélküliek esetében tapasztaljuk, ami a probléma statikus, konzerválódott állapotára utalhat.

¹¹ A mutató a közfoglalkoztatás, mint aktív munkaerő-piaci eszköz súlyát mutatja meg, a közfoglalkoztatásban részt vevők havi átlagos létszámának aránya a munkavállaló körű népességhez viszonyítva.

¹² A közfoglalkoztatottak zárónapi létszámát viszonyítja a közfoglalkoztatottak és a nyilvántartott álláskeresők zárónapi létszámához.

13. táblázat: A szociális gazdaság szempontjából releváns egyes célcsoportok létszámának alakulása a Bonyhádi járásban

Bonyhádi járás	2011	2013	2015	Változás 2015-re (2011/2=100%)
Nyilvántartott álláskereső összesen	1319	1551	853	-35,3%
Nyilvántartott álláskereső - 25 év alatt	232	223	156	-32,8%
Nyilvántartott álláskereső - 50 év felett	248	248	210	-15,3%
Nyilvántartott álláskereső - legfeljebb általános iskola	425	412	317	-25,4%
Nyilvántartott álláskereső - pályakezdő	143	186	119	-16,8%
Tartós munkanélküliek száma (365 napnál hosszabb ideje nyilvántartott munkanélküliek)	242	370	219	-9,5%
Ellátásban részesülők	599	365	393	-34,4%
Közfoglalkoztatottak	n.a.	201	341	69,7%

Forrás: Tolna Megyei Kormányhivatal és Belügyminisztérium, 2011, 2013, 2015

A Dombóvári járásban is hasonló tendenciákat detektálhatunk – csökkenő nyilvántartotti létszámok, és növekvő közfoglalkoztatás. A járásban az 50 év feletti álláskeresők, illetve a tartós munkanélküliek száma mutat stagnáló tendenciát, így érdemes ebben a térségben e célcsoportokra vonatkozóan célzott beavatkozásokkal is szolgálni (14. táblázat).

14. táblázat: A szociális gazdaság szempontjából releváns egyes célcsoportok létszámának alakulása a Dombóvári járásban

Dombóvári járás	2011	2013	2015	Változás 2015-re (2011/2=100%)
Nyilvántartott álláskereső összesen	2297	2073	1551	-32,5%
Nyilvántartott álláskereső - 25 év alatt	405	405	263	-35,1%
Nyilvántartott álláskereső - 50 év felett	439	486	411	-6,4%
Nyilvántartott álláskereső - legfeljebb általános iskola	918	819	668	-27,2%
Nyilvántartott álláskereső - pályakezdő	286	337	204	-28,7%
Tartós munkanélküliek száma (365 napnál hosszabb ideje nyilvántartott munkanélküliek)	557	712	548	-1,6%
Ellátásban részesülők	1042	763	735	-29,5%
Közfoglalkoztatottak	n.a.	623	834	33,9%

Forrás: Tolna Megyei Kormányhivatal és Belügyminisztérium, 2011, 2013, 2015

A Paksi járásban kiugróan emelkedett a közfoglalkoztatottak száma az utóbbi időszakban, két év alatt több mint duplájára emelkedett. A járás a 25 éven aluli, illetve a pályakezdő álláskeresők számát tekintve az átlagoshoz képest nagyobb javulást ért el az elmúlt években,

ugyanakkor az 50 év feletti, illetve a tartós munkanélkülinek számító célcsoportok létszáma az általános csökkenés ellenére is növekvő tendenciát mutat a járásban (15. táblázat).

15. táblázat: A szociális gazdaság szempontjából releváns egyes célcsoportok létszámának alakulása a Paksi járásban

Paksi járás	2011	2013	2015	Változás 2015-re (2011/2=100%)
Nyilvántartott álláskereső összesen	2287	2141	1670	-27,0%
Nyilvántartott álláskereső - 25 év alatt	417	406	224	-46,3%
Nyilvántartott álláskereső - 50 év felett	410	489	501	22,2%
Nyilvántartott álláskereső - legfeljebb általános iskola	986	861	831	-15,7%
Nyilvántartott álláskereső - pályakezdő	286	349	192	-32,9%
Tartós munkanélküliek száma (365 napnál hosszabb ideje nyilvántartott munkanélküliek)	460	567	495	7,6%
Ellátásban részesülők	1117	907	905	-19,0%
Közfoglalkoztatottak	n.a.	246	547	122,4%

Forrás: Tolna Megyei Kormányhivatal és Belügyminisztérium, 2011, 2013, 2015

A Tamási járás érte el az elmúlt időszakban a legnagyobb csökkenést – körülbelül felére esett vissza 4 év alatt a nyilvántartott álláskeresők száma. Még ennek ellenére is a megye egyik leginkább munkanélküliséggel sújtott térségének minősül mostanra is (16. táblázat). A legkevésbé itt is az 50 év feletti álláskeresők létszáma csökkent, de a Tamási járásban a pályakezdő munkakeresők száma is az átlagnál jelentősen kisebb mértékben esett vissza.

16. táblázat: A szociális gazdaság szempontjából releváns egyes célcsoportok létszámának alakulása a Tamási járásban

Tamási járás	2011	2013	2015	Változás 2015-re (2011/2=100%)
Nyilvántartott álláskereső összesen	3285	2108	1631	-50,4%
Nyilvántartott álláskereső - 25 év alatt	495	341	279	-43,6%
Nyilvántartott álláskereső - 50 év felett	794	583	511	-35,6%
Nyilvántartott álláskereső - legfeljebb általános iskola	1646	993	897	-45,5%
Nyilvántartott álláskereső - pályakezdő	328	272	207	-36,9%
Tartós munkanélküliek száma (365 napnál hosszabb ideje nyilvántartott munkanélküliek)	742	526	376	-49,3%
Ellátásban részesülők	1744	759	866	-50,3%
Közfoglalkoztatottak	n.a.	1 375	1 953	42,0%

Forrás: Tolna Megyei Kormányhivatal és Belügyminisztérium, 2011, 2013, 2015

A Tolnai járás esetében is jelentős visszaesés tapasztalható a regisztrált állás keresők számát tekintve, itt mintegy 43 százalékos az átlagos csökkenés (17. táblázat). Ehhez képest a 25 év alatti és a pályakezdő állás keresők száma intenzívebben csökkent, míg az idősebb állás keresők, illetve a tartós munkanélküliek esetében kisebb mértékű javulás, vagy éppen növekedés azonosítható.

17. táblázat: A szociális gazdaság szempontjából releváns egyes célcsoportok létszámának alakulása a Tolnai járásban

Tolnai járás	2011	2013	2015	Változás 2015-re (2011/2=100%)
Nyilvántartott állás kereső összesen	1203	877	683	-43,2%
Nyilvántartott állás kereső - 25 év alatt	224	179	99	-55,8%
Nyilvántartott állás kereső - 50 év felett	261	218	197	-24,5%
Nyilvántartott állás kereső - legfeljebb általános iskola	606	424	361	-40,4%
Nyilvántartott állás kereső - pályakezdő	142	138	63	-55,6%
Tartós munkanélküliek száma (365 napnál hosszabb ideje nyilvántartott munkanélküliek)	208	309	222	6,7%
Ellátásban részesülők	619	369	340	-45,1%
Közfoglalkoztatottak	n.a.	133	215	61,7%

Forrás: Tolna Megyei Kormányhivatal és Belügyminisztérium, 2011, 2013, 2015

Az értelmezéshez meg kell azonban jegyeznünk, hogy a regisztrált állás keresők létszámának és összetételének alakulását nemcsak a foglalkoztatási helyzet javulása / romlása okozhatja, hanem befolyásolják olyan egyéb tényezők is mint a regisztrációs hajlandóság, vagy az elvándorlás. Ennek fényében a fent ismertetett adatok leginkább ahhoz járulnak hozzá, hogy felmérjük, az egyes célcsoportok milyen kapacitást biztosíthatnak a szociális gazdaság számára, mekkora tömeget lenne szükséges legalább tranzit jelleggel felszívnia az egyes járások esetében a szektornak.

Azt láthattuk, hogy minden járásban a legfeljebb 8 általánossal rendelkező állás keresők adják a célcsoport gerincét, amit az 50 év feletti, illetve a tartós munkanélküliek célcsoportja követ. E vélhetően nagyban átfedő csoportok tehát azok, akiknek bevonását tömegesen biztosítani szükséges a szociális gazdaságba, emiatt a fejlesztési

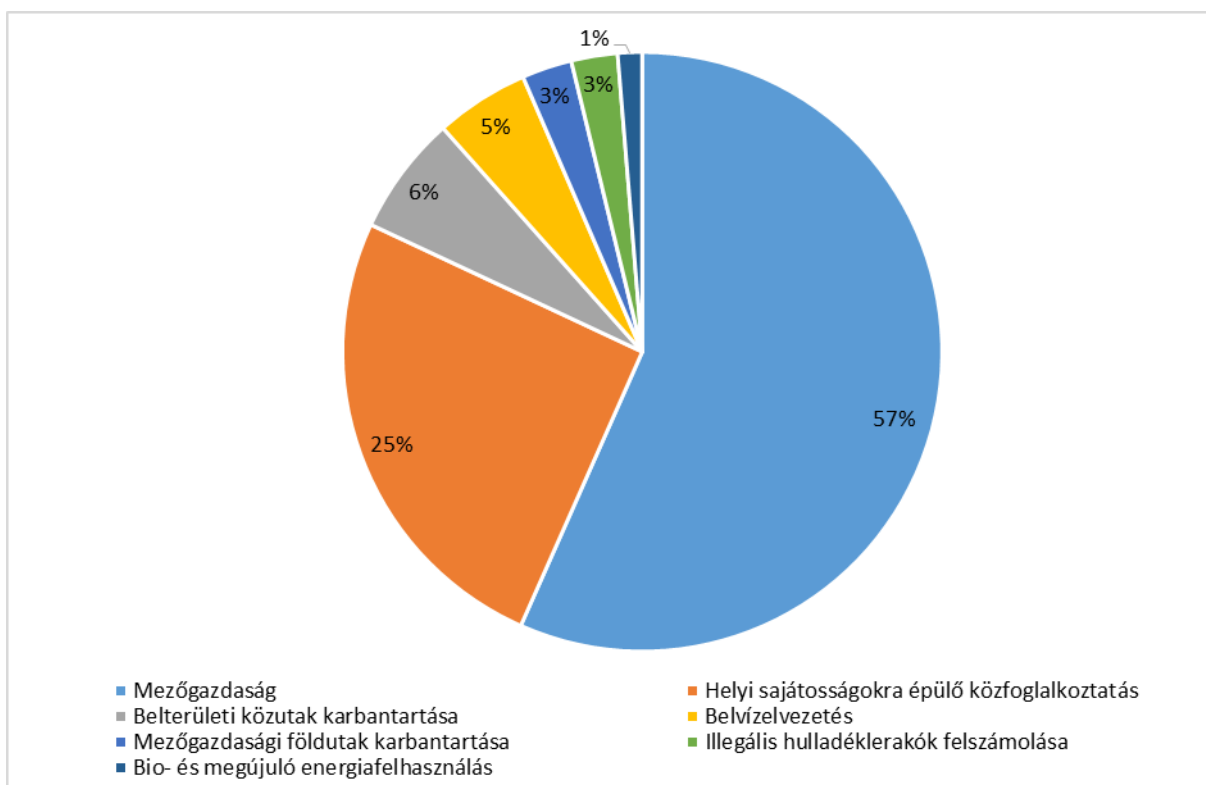
irányok kijelölésekor a munkakompetenciák újjáépítésére, a kezdetben egyszerűen betanulható és fokozatos továbblépést biztosító tevékenységek körére érdemes koncentrálni.

Meg kell jegyeznünk ugyanakkor, hogy az alacsony iskolai végzettségűekhez képest körülbelül fele olyan létszámban, de a szakmunkás végzettségűek is markánsan képviseltetik magukat az álláskeresők körében, akiknek szaktudására, célzott átképzésére érdemes alapozni a helyi gazdaság közösségi szempontú fejlesztése során.

A potenciális innovátorként azonosítható felsőfokú végzettségűek járásonként körülbelül 30–50 főt tesznek ki a regisztrált álláskeresők között, akiknek bevonása és harmadik szektornak való megnyerése kulcsfontosságú lehet a szociális gazdaság helyi fejlesztését illetően. Ezek a személyek bevonásuk után célzott, vállalkozói ismereteket és egyéb kapcsolódó tudást átadó képzésekben részesülve a motorjaivá válhatnak a helyi közösségeknek, egyúttal pedig saját karrierjük szempontjából is fontos kompetenciákra tehetnek szert. Hozzá kell azonban tennünk, hogy a felsőfokú végzettségűek munkaerőpiacról való kiszorulása hazánkban általában nem tartós, inkább csak súrlódásos jellegű munkanélküliség, így az utánpótlás folyamatos kinevelésére és bevonására nagy gondot érdemes fordítani.

A Belügyminisztérium legfrissebb, 2016-os adatai alapján azt is áttekintettük, hogy a járási start munkaprogramban résztvevő közfoglalkoztatottak milyen tevékenységek végzésébe kapcsolódtak be (3. ábra). Az esetek 60 százalékában a mezőgazdasághoz kapcsolódó tevékenységekben vállaltak részt, de megjelennek a környezeti fenntarthatósághoz kapcsolódó munkák, a közutak karbantartása, illetve a belvízelvezetés is. E tevékenységek ellátásába tagi minőségükben, a szociális gazdaság szereplőiként is bekapcsolódhatnak a nyílt munkaerőpiacról kiszorult személyek, így érdemes átgondolni e feladatok harmadik szektorba való becsatornázásának lehetőségét is.

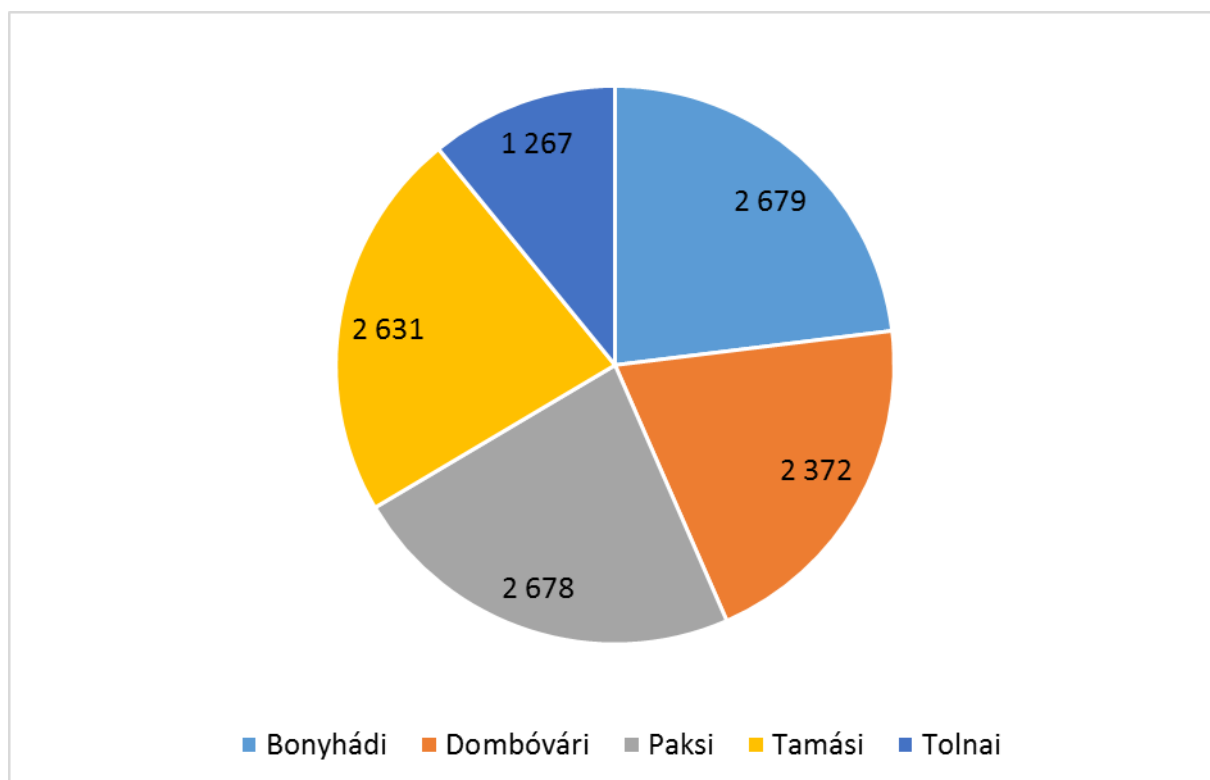
3. ábra: A járási start munkaprogram végzett tevékenység szerint vett megoszlása Tolna megyében (a Szekszárdi járás nélkül, fő)

Forrás: Belügyminisztérium, 2016

Két további csoport van, akiről még nem közöltünk adatokat, azonban a Paktum és a szociális gazdaság potenciális célcsoportját képezik. A 4. ábra a megváltozott munkaképességűek ellátásaiban részesülő személyek 2014-es létszámát szemlélteti járásonként. A Szekszárdi járást leszámítva 11 627 fő kapott ilyen jellegű ellátást a megyében. A célcsoport száma minden vizsgált járás esetében csökkent az elmúlt időszakban – ami nyilvánvalóan a vonatkozó szabályozási környezetnek is betudható. A megváltozott munkaképességűek a járások között – a Tolnai járást leszámítva – nagyságrendileg egyenletesen oszlanak meg: körülbelül 2,5 ezer főre tehető.

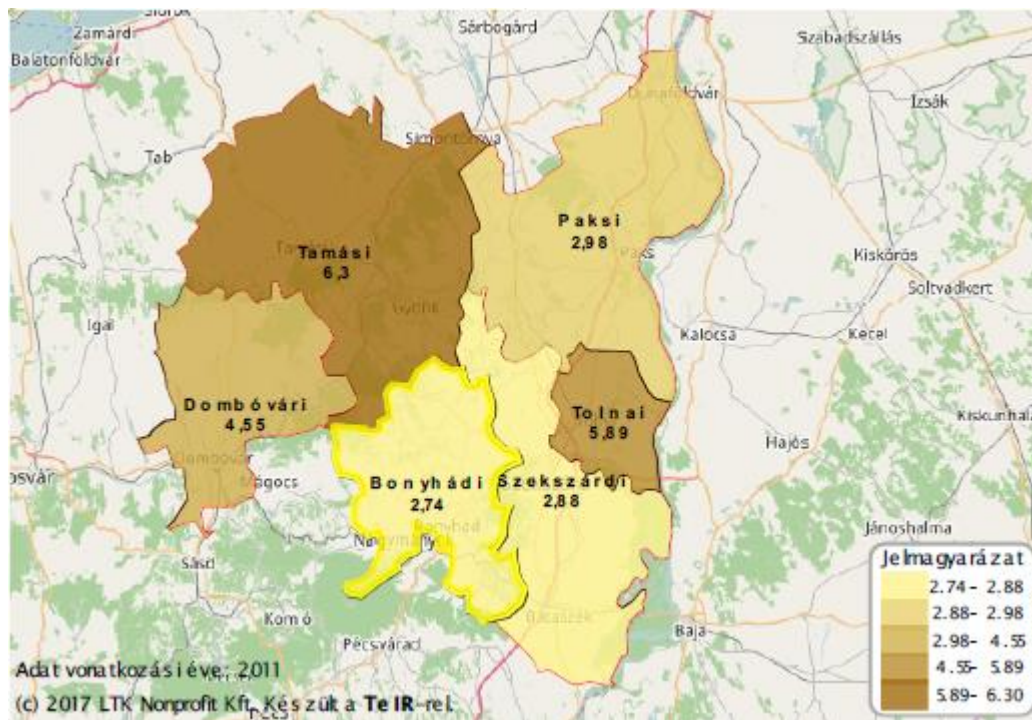
4. ábra: Megváltozott munkaképességű személyek ellátásaiban részesülők száma Tolna megyében járásonként (fő)

Forrás: TeIR, 2014

A veszélyeztetettként azonosított roma célcsoport jellemzőit a 2011-es népszámlálás során magukat cigány (románi, beás) nemzetiségűnek vallók lakosságon belüli aránya alapján tudjuk feltérképezni. A Bonyhádi és a Paksi járás kivételével ez az arány minden más vizsgált járásban meghaladja az országos átlagot. A legmagasabb a Tamási és a Tolnai jársók esetében, ahol a lakosság körülbelül 6 százaléka önbevallás alapján is az etnikum tagjaként azonosítja magát (5. ábra).

5. ábra: A cigány (romani, beás) nemzetiségű¹³ népesség aránya Tolna megyében járásonként (%)

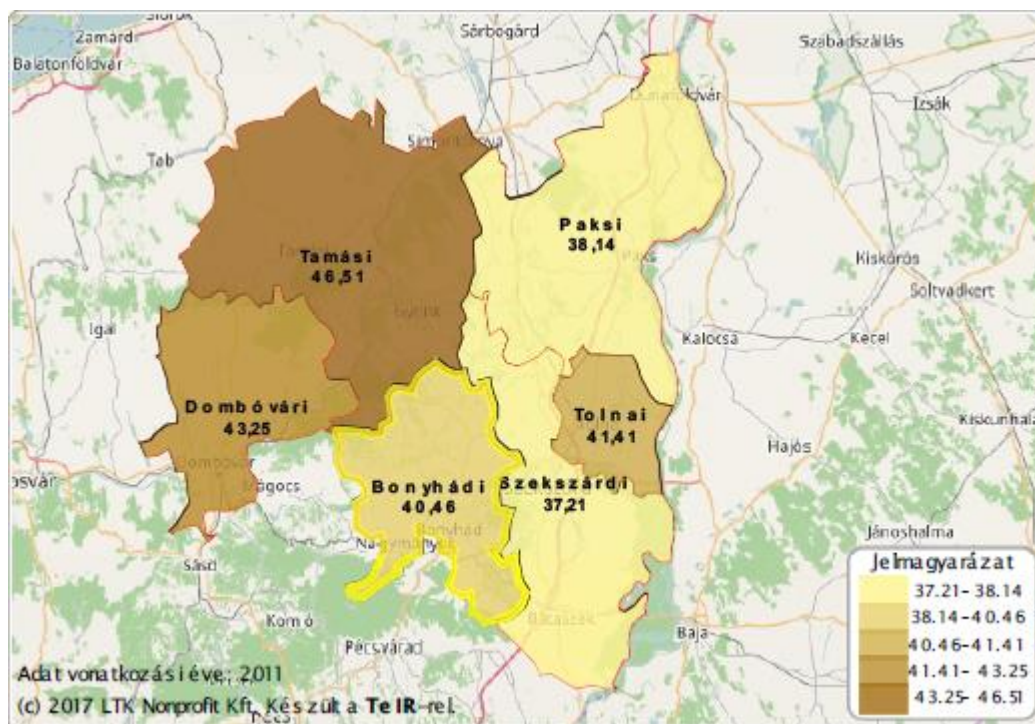

Forrás: TeIR – Népszámlálás, 2011

Végül pedig nemcsak a személy, hanem a háztartás szempontjából is meg szeretnénk világítani a munkaerő-piaci helyzetet, hiszen a családon belül látott és átvett szocializációs minták jelentékeny hatást gyakorolhatnak az egyén életútjára, azon belül karrierjére. A fentiek miatt aggasztó, hogy a 2011-es népszámlálás adatai szerint a Szekszárdi és a Paksi járás kivételével minden más járásban meghaladja a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya az országban jellemző átlagos értéket. A Tamási járásban például csaknem minden második háztartás (körülbelül 47%) foglalkoztatott nélküli volt a népszámlálás idején (6. ábra). Mindehhez természetesen az országos átlagnál előregedőbb lakosság is hozzájárulhat, de ennek figyelembevételével is kedvezőtlen a jelenség.

¹³ A 2011-es népszámlálás során magukat cigány (románi, beás) nemzetiségűnek vallók a lakosság százalékában.

6. ábra: Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya Tolna megyében járásokonként (%)

Forrás: TeIR – Népszámlálás, 2011

II.2 A megye gazdasági helyzetképe

A szociális gazdaság fejlesztésének elengedhetetlen lépése a megye gazdasági szereplőinek áttekintése, hiszen ahogy arról már korábban is szóltunk, a harmadik szektor is csak akkor szolgálhatja hosszútávon és sikeresen a hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztatásának előmozdítását, ha az igényekből kiindulva, piaci réseket azonosítva tudja elhelyezni tevékenységét a megye jelenlegi gazdasági szövetében. Utóbbi amiatt is fontos, mert a szektor túlzott támogatása végső soron a már meglévő, és önállóan is működőképes vállalkozások kiszorításához vezethet, amely nem szándékolt következményként éppen a foglalkoztatási helyzet romlását idézheti elő. Emiatt a rendelkezésre álló humánerőforrás kapacitások és adottságok mellett a jelenlegi gazdasági ökoszisztémát is bemutatjuk, koncentrálnva az ország egyéb területeihez képest vett sajátosságokra.

Tekintettel arra, hogy a megvalósíthatósági tanulmány, illetve a foglalkoztatási stratégia már részletesen kitért a megye vállalkozásszerkezetére, jelen elemzésben ennek ismertetésétől eltekintünk, és csak a területi sajátosságok feltérképezésére koncentrálnak.

II.2.1. Az elemzés módszertana¹⁴

A minél pontosabb kép megismerése érdekében országos lefedettségű statisztikai adatok másodelemzése révén tárjuk fel Tolna megye¹⁵ gazdasági helyzetének sajátosságait. A szociális gazdaságra vonatkozóan is érvényes információk megfogalmazása megkövetelte a szervezeti szinten gyűjtött információk elemzését, ami adatvédelmi okokból KSH kutatószobai hozzáférés nélkül nem volt biztosított. A kutatószobai környezetben megtörtént a kikért adatkörök szervezeti szinten történő anonim adatkapcsolása. Az egyes adatforrások tehát nem egymástól függetlenül kerültek elemzésre, hanem egy széles tartalmi lefedettséggel, bár blokkonként eltérő elemszámmal rendelkező összefűzött adatfájlon került sor az összefüggések feltárására.

Az adatok ebben a formában a 2014-es évre vonatkozóan állnak rendelkezésre. A Gazdasági Szervezetek Regisztere (továbbiakban GSZR) listázott információi mellett a következő nyilvántartási számmal ellátott OSAP kérdőívek adattartalmát használtuk fel: 1039, 1074, 2239, 2240, 2241.

A megfigyelésbe gazdálkodási forma szerint a jogi személyiségű vállalkozások, a jogi személyiség nélküli vállalkozások, az egyéb gazdasági szervezetek kerültek bevonásra, illetve ezen felül az adatok tartalmazzák a 2014. év folyamán a vállalkozási szférából a nonprofit szektorba sorolt nonprofit gazdasági társaságok adatait is. Ezen belül a másodelemzés kiindulási célcsoportját azok a kis- és középvállalkozások (KKV-k) alkotják, amelyekre a vizsgált időszakban (2014) teljesülnek az alábbiak: legalább 2 főt, de 250-nél kevesebb

¹⁴ A jelen dokumentum a Központi Statisztikai Hivatal GSZR és OSAP 1039, 1074, 2239, 2240, 2241 adatállományai felhasználásával készült. A dokumentumban foglalt számítások és az azokból levont következtetések kizárólag az OKT-FULL Kft., mint szerző szellemi termékei.

¹⁵ Ebben az esetben adatvédelmi megfontolásokból sajnos nem kerülhetett sor a járási szintű adatok elemzésére, emiatt a dokumentum vonatkozó adatai a Szekszárdi járás adatait is tartalmazzák.

személyt foglalkoztató vállalkozások¹⁶, amelyek éves árbevétele nem haladja meg az 50 millió eurót, vagy az éves mérlegfőösszegük értéke nem haladja meg a 43 millió eurót.¹⁷ A célcsoport létszám kategóriák mentén vett szűkítését az indokolja, hogy Tolna megye vizsgált járásaiban mindössze 12 olyan vállalkozást találunk, ami 250 főnél több munkavállalót foglalkoztat, emiatt a megye sajátosságainak feltárásakor e referenciacsoport tekinthető adekvátnak. Emellett figyelembe kell venni azt is, hogy az egyes kérdőívek eltérő célcsoport lefedettséggel rendelkeznek, ez az oka annak, hogy az eredmények bemutatásakor témától függően akár nagyobb mértékben is eltérhetnek egymástól a közölt elemszámok. Az adatgyűjtések útmutatói alapján a célcsoportra vonatkozó szűkítéseket, speciális információkat az alábbiakban foglaljuk össze:

- Gazdasági Szervezetek Regisztere (GSZR)¹⁸

A Központi Statisztikai Hivatal folyamatosan karbantartott alapnyilvántartása, amely valamennyi, Magyarországon adószámmal rendelkező gazdasági szervezet és magánszemély statisztikai adatgyűjtésekhez és feldolgozásokhoz szükséges adatait tartalmazza. Ebből

¹⁶ Az adatszolgáltatók tárgyévi éves, tényleges létszáma az adatszolgáltatói kör meghatározásakor még nem ismert, így ennek hiányában az adatszolgáltatói kör kijelölése gazdasági szervezet által korábbi időszakra vonatkozóan közölt, illetve adott gazdasági szervezetre vonatkozó adminisztratív forrásból beérkezett létszám-információk alapján történik. Az adatszolgáltató által az OSAP 2241-es jelentésben a tárgyévre megadott éves tényleges létszáma a kijelöléshez használható képest értelemszerűen eltérhet. Mivel a KKV kör meghatározásához a tárgyidőszaki tényleges létszámot használják, így az adatszolgáltatók leválogatása is az alapján készül. Emiatt előfordul a célcsoportban olyan szervezet is, amely az egyes adatgyűjtések a vonatkozási körüknél meghatározott létszám-kategóriába nem tartozik bele a tényleges tárgyévi létszáma alapján. Az adatállomány értelemszerűen a KKV körből kizárólag azokat az adatszolgáltatókat tartalmazza, akik a kérdőívet beküldték.

¹⁷ Az adatkérésben meghatározott mérlegfőösszegre vonatkozó határérték megállapítása adminisztratív adatforrásból, a kettős könyvvitelek társasági adóbevallásából származik.

¹⁸ A részletekről lásd:

https://www.ksh.hu/apps/meta.objektum?p_lang=HU&p_menu_id=710&p_ot_id=700&p_obj_id=R004_2012&p_session_id=69600820 Utolsó letöltés: 2017. január 17.

következően a GSZR a fenti célcsoport meghatározásra vonatkozóan teljes körű adatokat képes szolgáltatni.

- OSAP 2239 Éves teljesítmény-statisztikai jelentés¹⁹

Az adatszolgáltatói kör csak a 20 főt és többet foglalkoztatók esetében teljes körű. A megfigyelés a következő nemzetgazdasági ágakra terjed ki: A-J, L-N, P, Q, R, S.

- OSAP 2240 Éves beruházás-statisztikai jelentés²⁰

Az adatszolgáltatói kör csak a 20 főt és többet foglalkoztatók esetében teljes körű, az 5–19 főt foglalkoztatók mintavétellel kerültek kiválasztásra. A megfigyelés a következő nemzetgazdasági ágakra terjed ki: A-N, P, Q, R, S és csak azon adatszolgáltatókat tartalmazza a táblázat, melyeknek volt adatjelentése 2014-ben.

- OSAP 2241 Éves munkaügyi jelentés²¹

Az adatszolgáltatói kör csak a 20 főt és többet foglalkoztatók esetében teljes körű, az 5–19 főt foglalkoztatók mintavétellel kerültek kiválasztásra. A megfigyelés a következő nemzetgazdasági ágakra terjed ki: A-N, P, Q, R, S.

- OSAP 1039 Éves termékstatisztikai jelentés²²

A jelentés adatszolgáltatói körébe a megfigyelésbe bevont gazdasági szervezetek tartoznak bele, a statisztikáról szóló 1993. évi XLVI. törvény (Stt.) 8. § (2) bekezdése alapján az adatszolgáltatás kötelező.

- OSAP 1074 Jelentés a vállalkozások kutatási, fejlesztési adatairól²³

¹⁹ A kapcsolódó OSAP kérdőív az alábbi linken érhető el:

<https://www.ksh.hu/docs/hun/info/02osap/2014/kerdoiv/k142239.pdf> Utolsó letöltés: 2017. január 17.

²⁰ A kapcsolódó OSAP kérdőív az alábbi linken érhető el:

<https://www.ksh.hu/docs/hun/info/02osap/2014/kerdoiv/k142240.pdf> Utolsó letöltés: 2017. január 17.

²¹ A kapcsolódó OSAP kérdőív az alábbi linken érhető el:

<https://www.ksh.hu/docs/hun/info/02osap/2014/kerdoiv/k142241.pdf> Utolsó letöltés: 2017. január 17.

²² A kapcsolódó OSAP kérdőív az alábbi linken érhető el:

<https://www.ksh.hu/docs/hun/info/02osap/2014/kerdoiv/k141039.pdf> Utolsó letöltés: 2017. január 17.

²³ A kapcsolódó OSAP kérdőív az alábbi linken érhető el:

<https://www.ksh.hu/docs/hun/info/02osap/2014/kerdoiv/k141074.pdf> Utolsó letöltés: 2017. január 17.

Az adatszolgáltatás azokra a gazdálkodó szervezetekre vonatkozik, melyek saját szervezetükön belül kutatási, fejlesztési tevékenységet is folytatnak, és/vagy más szervezetektől kapott szerződés alapján végeztek ilyen jellegű tevékenységet. E körbe tartoznak továbbá azok a vállalkozások, amelyek TEÁOR'08 besorolása főtevékenységük alapján 72.11 Biotechnológiai kutatás, fejlesztés, 72.19 Egyéb természettudományi, műszaki kutatás, fejlesztés vagy 72.20 Társadalomtudományi, humán kutatás, fejlesztés, és a beszámolási évben ilyen tevékenységet folytattak. Ha a kutató-fejlesztő hely a fenti feltételnek nem tesz eleget, de elnyert K+F pályázat alapján 2014-ben kutatási, fejlesztési célra folyósított összegben (pl.: Kutatási és Technológiai Innovációs Alap; ÚSZT; operatív programok (ÁROP, EKOP, GOP, KEOP, KÖZOP, ROP, TÁMOP és TIOP); OTKA-pályázat; és/vagy nemzetközi forrás) részesült, a beszámolójelentést el kellett készítenie.

II.2.2. Eredmények

Az alábbi fejezet a fentebb ismertetett adminisztratív adatgyűjtésekből származó adatbázisok együttes elemzésének legfontosabb eredményeit összegzi. Ezúttal csak Tolna megye sajátosságainak feltárását végezzük el, illetve különös figyelmet fordítunk a megye vállalkozásainak beruházási szerkezetére, valamint K+F tevékenységükre. A helyi termékekhez kapcsolódó információk a termékfejlesztéshez kapcsolódó tanulmányban, míg a gazdálkodási szervezetek fő ismérvek szerint vett járási megoszlása a foglalkoztatási stratégiában került részletesen bemutatásra.

Ahogy a célcsoport leírásból is kiténik, az alábbiakban bemutatott elemzés csak a kis- és középvállalkozásokra koncentrál, alkalmazkodva a megye vállalkozásszerkezetéhez. A 18. táblázatból leolvasható, hogy a megye KKV-inak főtevékenység szerinti megoszlása nem tér el jelentősen az országos struktúrától. Tolna megyében mindössze három esetben – az építőipar, a feldolgozóipar és a mezőgazdaság vonatkozásában – azonosíthatunk az átlagostól magasabb részesedést, de a különbségek itt sem nevezhetők kiugrónak.

Ellentétes irányú eltérés – így potenciális piaci rés – három ágazat esetében nevezhető meg: az egyik a magas szakképzettséget igénylő információ, kommunikáció területe; a másik

az alacsonyabb képzettséggel is végezhető, akár betanítható adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység. A harmadik a kereskedelem, gépjárműjavítás területe, ami egyébként a legnagyobb részt tesz ki mind megyei, mind hazai viszonylatban: a vállalkozások több mint negyedét érinti ugyanis.

A szakértői interjúk tanulságai szerint az első két terület is részévé válhat a szociális gazdaságnak, az információ, kommunikáció esetében az alacsonyabb szintű „segédmunkák” tekintetében lehetséges a belépés, a másodikként említett ágazat pedig akár szélesebb körben és távmunkában is végezhető tevékenységekkel járulhat hozzá a munkahelyteremtéshez.

18. táblázat: A kis- és középvállalkozások megoszlása főtevékenység (TEÁOR'08) szerint Tolna megyében és az országban (db)

Főtevékenység (TEÁOR'08) ²⁴	Tolna megye		Magyarország	
	Számuk	Arányuk	Számuk	Arányuk
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	451	6,4%	12205	3,2%
Bányászat, kőfejtés	0	0,0%	374	0,1%
Feldolgozóipar	877	12,4%	41450	10,8%
Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	7	0,1%	379	0,1%
Vízellátás; szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmntesítés	40	0,6%	1594	0,4%
Építőipar	1058	14,9%	47429	12,4%
Kereskedelem, gépjárműjavítás	1878	26,5%	110328	28,7%
Szállítás, raktározás	334	4,7%	16806	4,4%
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	593	8,4%	31407	8,2%
Információ, kommunikáció	124	1,8%	13179	3,4%
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	100	1,4%	5483	1,4%
Ingatlanügyletek	146	2,1%	12196	3,2%
Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	649	9,2%	38033	9,9%
Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	256	3,6%	20812	5,4%
Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	0	0,0%	72	0,0%
Oktatás	70	1,0%	4555	1,2%
Humán-egészségügyi, szociális ellátás	254	3,6%	13019	3,4%
Művészet, szórakoztatás, szabadidő	55	0,8%	4683	1,2%
Egyéb szolgáltatás	185	2,6%	9929	2,6%

²⁴ A kutatószobai elemzést követő adatvédelmi ellenőrzés következtében a felfedést veszélyeztető cellák tartalma törlésre került, emiatt bizonyos esetekben az összesen értékek magasabbak, mint a részkategóriák adta összegek. Ezek a minimális eltérések minden esetben a felfedés elleni védelem érdekében végrehajtott cellaelnyomás eredményei.

Egyéb főtevékenység	0	0,0%	...	...
Összesen	7 077	100,0%	383 944	100,0%

Forrás: KSH - GSZR, 2014

A kis- és középvállalkozások átlagos éves árbevétele Tolna megyében elmarad az országos értéktől, ugyanakkor az éves nemzetgazdasági és üzemgazdasági beruházások volumene alapján a beruházási hajlandóság nagyobbnak mutatkozik helyben az országos átlagnál (19. táblázat). Utóbbi támogatja alá az is, hogy a megye KKV-inak közel kétötöde éves árbevételének százalékában több mint 5 százalékot szán beruházásokra, miközben az országban ez mindössze csak a vállalkozások harmadára igaz.

Fentiekből következően a megye gazdaságfejlesztése alapozhat a gazdasági szereplők beruházás vállalási hajlandóságára. Ennek ösztönzése azonban csak korlátozottan járulhat hozzá a fejlődéshez, hiszen a rendelkezésre álló adatok alapján a megye KKV-i már így is erejükön felül fektetnek beruházásokba. Emiatt a fejlődés motorjaként inkább a beruházások hatékonyságának és megtérülésének javítása kínálkozik, amit egy szakmai támogató team megyei működtetésével fokozni lehetne.

19. táblázat: A kis- és középvállalkozások átlagos éves árbevétele és nemzetgazdasági és üzemgazdasági beruházásai a megyében (e Ft)

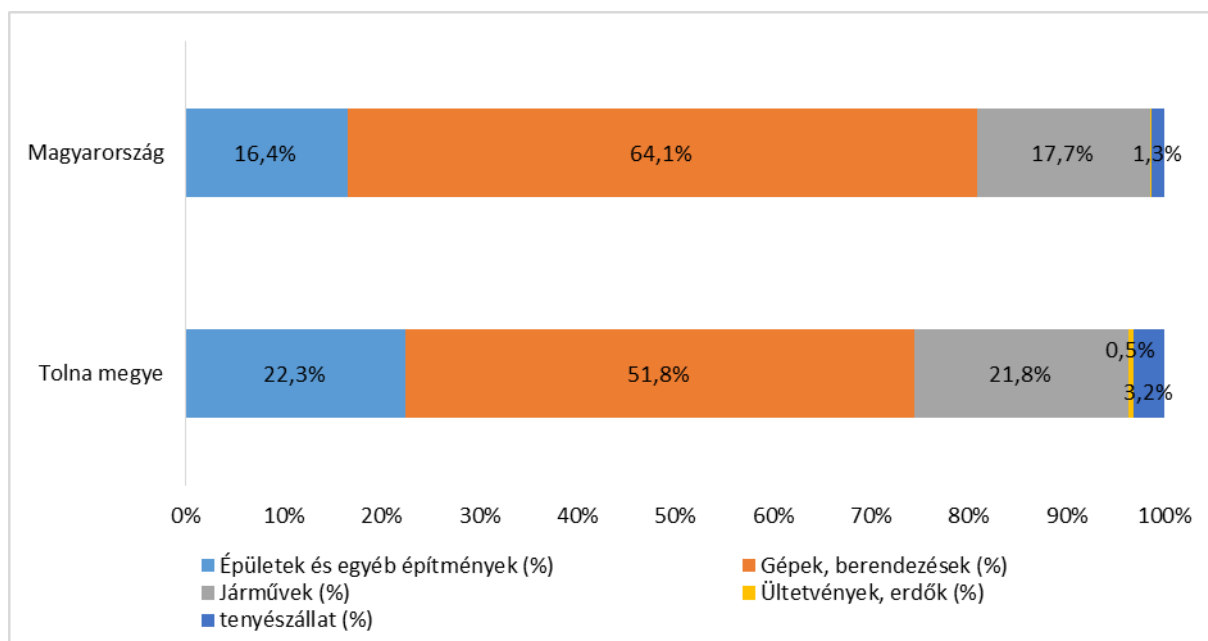
	Tolna megye	Magyarország
Értékesítés átlagos árbevétele (e Ft)	1 307 911	1 405 649
Nemzetgazdasági és üzemgazdasági beruházás összesen (e Ft)	80 620	70 430

Forrás: KSH – Éves beruházás-statisztikai jelentés és Éves Teljesítménystatisztikai jelentés,

2014

A beruházások összetételét vizsgálva ugyanakkor megállapítható, hogy a megye területén az országos megoszláshoz viszonyítva kevésbé költenek gépesítésre: a beruházások mindössze 52 százaléka fordítódik erre a területre, miközben máshol ez az érték eléri a 64 százalékot is (7. ábra). A megye beruházás szerkezete munka intenzív termelésbővítésre utal, ami a szociális gazdaság sajátosságaiból, illetve a tömegesen bevonható célcsoport jellemzőiből következően kifejezetten kedvez a harmadik szektor bekapcsolódási lehetőségeinek.

7. ábra: A kis- és középvállalkozások nemzetgazdasági és üzemgazdasági beruházásainak átlagos összetétele a megyében (%)

Forrás: KSH – Éves beruházás-statisztikai jelentés, 2014

A technológiai fejlesztés és az innováció alacsony fokára utal az is, hogy a megye területén csak kevés KKV folytat kutatás-fejlesztési tevékenységet.²⁵ Ráadásul a bekapcsolódó szervezetek is jelentősen elmaradnak az országos átlagoktól a K+F területre szánt éves költségek, a kutatási-kísérleti fejlesztési munkán foglalkoztatottak tényleges létszáma, illetve a beadott és megítélt szabadalmak tekintetében is.

A fentiek értelmében javasolt beavatkozási terület a kutatási és az innovációs hajlandóság növelése, az ebben rejlő potenciál kiaknázása, mert a jelenlegi helyzethez képest jelentős bővülési lehetőség azonosítható a területen. Ebben segíthet a közelben működő kutatóhelyek és felsőoktatási intézmények partnerként való bevonása akár a termékek, akár a szolgáltatások kifejlesztése, továbbfejlesztése kapcsán is.

²⁵ A K+F tevékenységgel kapcsolatban – ahogy azt fentebb már jeleztük – csak azokra a vállalkozásokra vonatkozóan rendelkezünk adatokkal, akik 2014-ben folytattak ilyen tevékenységet.

Összességében elmondható, hogy a szociális gazdaság területére áramló helyi magánbefektetések vélhetően nem képviselhetnek nagy potenciált a megyében, hiszen Tolna területén túlnyomó többségében mikro- és kisvállalkozások működnek, amik saját beruházásaikat és fejlesztéseiket is bevételeikhez képest csak erőn felül tudják – ha egyáltalán tudják – vállalni. Ebből következően javasolt a külső, vagy alternatív források felkutatása a szektor fellendítésének megalapozásához.

II.3 A szociális gazdaság jelenlegi helyzete a megyében

A szociális gazdaság hazai helyzetével kapcsolatban – egy mára elavult, 2010-es kutatáson kívül (Pethő et al., 2010) – nem készült az utóbbi időszakban átfogó kutatás, bár ennek szükségességét minden interjú keretében megkérdezett szakértő hiánypótlónak tartaná. A szociális gazdaság Tolna megyére vonatkozó helyzetképének feltárásakor emiatt több eltérő adatforrásból és módszertannal (honlap- és dokumentumelemzés, szakértői interjúk, regiszterek begyűjtése és aktualizálása, adminisztratív adatok másodelemzése stb.) gyűjtöttünk információt, aminek egyik produktuma az 1. számú mellékletben található, szociális gazdaság megyei szereplőit tartalmazó kataszter.

II.3.1 Társadalmi vállalkozások

A társadalmi vállalkozások szélesen értelmezett halmaza nehezen különíthető el az egyéb, társadalmi célokat nem szolgáló szervezetektől, emiatt számuk és körük meghatározása is problémás jelenleg (Varga, 2014). A GINOP-5.1.2-15 *Társadalmi vállalkozások ösztönzése* című konstrukció keretében jelenleg zajlik a vonatkozó szervezetek minősítése és – szükség esetén – felkészítési folyamata a GINOP-5.1.3 konstrukcióban való részvétel kapcsán. A minősítés eredményeként a pályázni szándékozó társadalmi vállalkozások hazánkban a kiemelt projekt által kiadott megfeleléségi nyilatkozattal / minősítő tanúsítvánnyal rendelkeznek majd, azonban ez a folyamat még nem tart abban a fázisban, hogy innen releváns információkhoz jussunk a szférát illetően.

A lehatárolás hiányában csak a szociális gazdaságban potenciálisan szerepet vállaló civil szektor kiterjedtségét azonosíthatjuk első körben. A Tolna Megyei Kormányhivatal

Foglalkoztatási Főosztálya által közzétett, harmadik szektorral kapcsolatos megyei lista tisztított információi alapján – melyet részletesen az 1. számú melléklet is tartalmaz – az alábbi megállapításokat tehetjük:

Tolna megyében 273 olyan szervezet működik, mely a szférához kapcsolódó tevékenységet lát el. A listázott szervezetek működési területüket tekintve széles palettát lefednek: az egészségügyi és szociális ellátásoktól kezdve, a képzésen, lelki segély szolgáltatásokon és az érdekképviseleti munkán át egészen a fogyatékkal élők és az egyéb hátrányos csoportok támogatásán keresztül szinte mindent (a részletekről lásd 1. számú melléklet). Ebből következően már jelenleg is rendelkezésre áll a megyében egy olyan civil bázis, melyre érdemes építeni a szociális gazdaság fejlesztése terén. Az ismertett szervezetek hálózatosodásának, tapasztalatszerzésének és összefogásának ösztönzése révén további erőforrások felszabadítására nyílt lehetőség a jövőben.

II.3.2 Szociális szövetkezetek

A szociális gazdaság speciális szereplőivel – a szociális szövetkezetekkel – kapcsolatban a Szociális Szövetkezetek Országos Szövetségének (a továbbiakban SzoSzöv) révén rendelkezünk egy regiszterrel, aminek információit az általános áttekintés során röviden már ismertettük. A Tolna megyére vonatkozó tisztított és aktualizált lista (1. számú melléklet) alapján elmondhatjuk, hogy a megyében összesen 60 darab szociális szövetkezet ismert. Ezek többsége az országos tendenciáknak megfelelően mostanra törölt/törlés alatt áll (18 db), vagy csak alvó szervezetnek minősül (24 db). Az aktív szövetkezetek (18 db) a harmadát sem teszik ki a megyében bejegyzetteknek.

A működő szövetkezetek utolsó éves árbevétele átlagosan körülbelül 7 millió Ft, de jelentős szórás tapasztalható ebben a tekintetben, ugyanis 100 ezer és 30 millió Ft között ingadoznak a bevételek. A szövetkezetek túlnyomó többsége az elmúlt években – vélhetően a megnyíló pályázati lehetőségek apropóján – került bejegyzésre, mindössze 16 százalékuk létezett már 2010 előtt is.

A regiszterben rögzített TEÁOR kódok széles tevékenységpalettáról árulkodnak, bár meg kell jegyeznünk, hogy a cégjegyzékben rögzített potenciális tevékenységlista nem feltétlenül jelenti, hogy azt aktívan végzik is a szövetkezetek. Többségük a mezőgazdasághoz és a kereskedelemhez kapcsolódik, az ipar és a szolgáltatás területe kevésbé lefedett. Érdeemes megjegyezni, hogy a turizmus, illetve az információ, kommunikáció ágazat is képviselteti magát a megye szövetkezeteinek körében, így ezekben az ágakban is az esetleges fejlesztések már meglévő tapasztalatokra épülhetnek. Általánosságban elmondható, hogy az aktívan működő szövetkezetekre általában a több lábbon állás a jellemző, az esetek többségében ugyanis nem korlátozódik egyetlen szűken vett területre az általuk ellátott tevékenységekör.

A KSH kutatószobájában végzett – korábban ismertetett – elemzés is alkalmas arra, hogy a 2014-ben szociális vagy foglalkoztatási szövetkezetként bejegyzett szervezetekről információt szolgáltatson. Az országban összesen 810 ilyen szervezet működött a GSZR információi alapján, amiből mindössze 17 db volt bejegyezve Tolna megye területére.²⁶ Ezzel a számmal Tolna megye hátulról a 4. a megyék rangsorában, tehát országos viszonylatban rendkívül kezdetleges státuszban volt a szociális gazdaság kiépítése a megyében. A szociális szövetkezetek leginkább az ország észak- és dél-keleti régiójában elterjedtek: a Dunától keletre eső nyolc megye fedi le az ország szövetkezeteinek kétharmadát. A legtöbbet Borsod-Abaúj-Zemplén megyében találjuk (100 db), míg a legkisebb hozzájárulás Győr-Moson-Sopron és Vas megyékben jellemző (8-8 db).

A 8. ábráról láthatjuk, hogy a szociális szövetkezetek közel negyede a kereskedelem, gépjárműjavítás területén fejti ki hatását, de nem elhanyagolható a feldolgozóipar (18%), a mezőgazdaság (11%) vagy az adminisztratív és szolgáltató támogatást (11%) nyújtó főtevékenység sem.

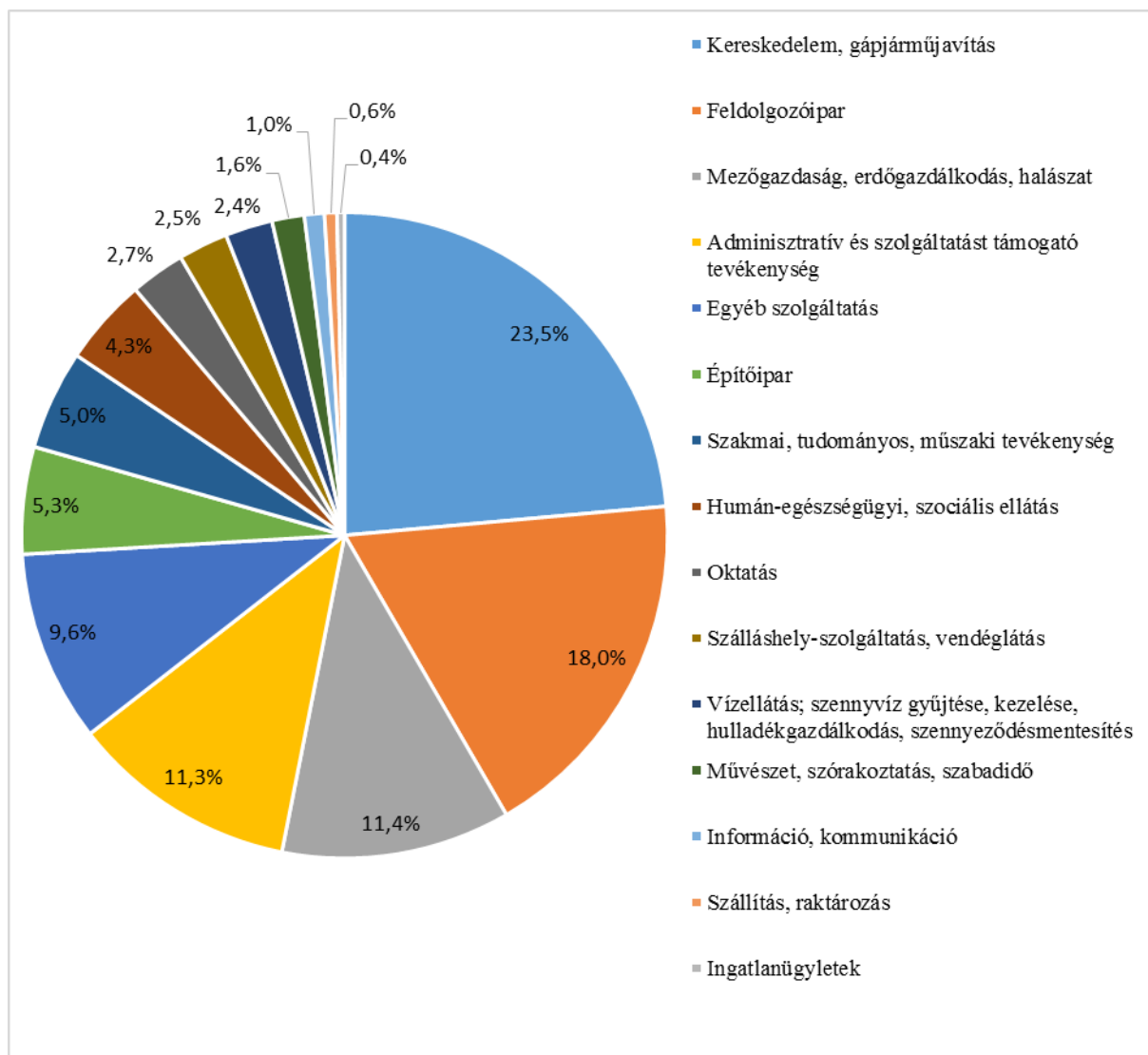
A tolnai szövetkezetek kis száma miatt külön nem tesznek lehetővé részletes elemzést, azonban az országos átlaghoz képest vett tendenciákat így is ismertetni tudjuk. A megye szövetkezetei leginkább a mezőgazdaság; a vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése,

---

²⁶ A SzOSzöv regiszterében található, frissen létrehozott / bejegyzés óta már törölt szervezetek nagy száma mellett nem meglepő a megye alacsony részesedése.

hulladékgazdálkodás, szennyeződésmentesítés; a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás; illetve a humán-egészségügyi, szociális ellátás területén vannak elmaradva részesedésüket tekintve. Az országos tapasztalatokból kiindulva tehát ezek lehetnek a potenciális bővítési területek a szférát illetően.

8. ábra: A szociális és foglalkoztatási szövetkezetek főtevékenység szerint vett megoszlása (%)

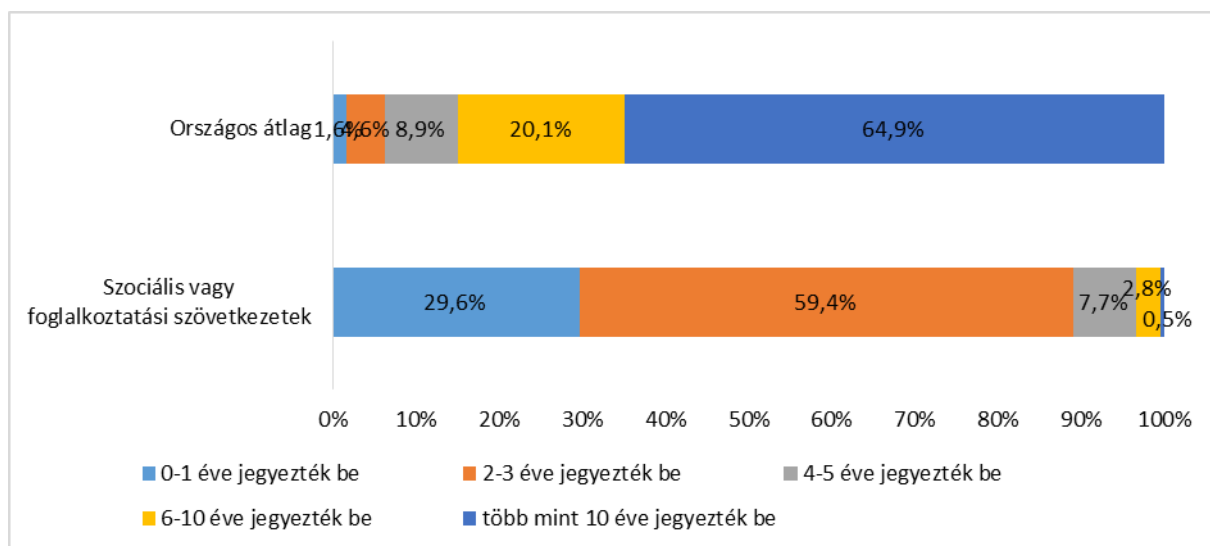
Forrás: KSH - GSZR, 2014

Miközben a gazdálkodási szervezetek többségét, átlagosan csaknem a kétharmadát több mint 10 éve jegyezték be hazánkban, addig a szociális és foglalkoztatási szövetkezetek körében ez

a csoport mindössze 0,5 százalékot tesz ki. Ezzel szemben az egy éven belül bejegyzett szervezetek 30 százalékot, a 2-3 éven belül bejegyzettek pedig további 59 százalékot tesznek ki a szektorban (9. ábra).

Az országos adatokból is kirajzolódik tehát, hogy egy elmúlt években induló, dinamikus bővülő szektorról van szó hazánkban, amit nyilvánvalóan rendkívüli mértékben ösztönöztek a 2007-2013-as programozási időszak elérhető pályázati forrásai. Utóbbi reményt keltő abból a szempontból, hogy a most elérhető pályázati lehetőségek (2. számú melléklet) szintén intenzív lökést adhatnak várhatóan a szektornak. Ugyanakkor az alvó/törölt szervezetek száma aggodalomra ad okot, és figyelmeztető jel arra vonatkozóan, hogy az induló források biztosítása és a szervezet létrehozása önmagában nem elegendő a sikeres és hosszútávon fenntartható működéshez.

9. ábra: A bejegyzés óta eltelt évek száma kategorizálva átlagosan, illetve a szociális és foglalkoztatási szervezetekre vonatkozóan (%)

Forrás: KSH - GSZR, 2014

A szociális gazdaság víziójával összhangban a szociális és foglalkoztatási szervezetek éves árbevétele jelentősen elmarad a más szervezetek által realizált összegektől, de tekintettel arra, hogy az ilyen jellegű vállalkozások célja nem a profit felhalmozása, hanem valamely

társadalmi cél előmozdítása, ez önmagában véve nem tekinthető a szféra működése szempontjából értékelési dimenziónak.

Összességében elmondható továbbá, hogy még kutatómunkával is nehézkes a megye társadalmi és közösségi célokat szolgáló szervezeteit és az általuk végzett tevékenységeket feltárni. Emiatt a fejlesztések körében kiemelt figyelmet érdemes fordítani a szektor láthatóvá tételére, az egyes elszigetelt szereplők hálózatba szervezésére. Másrészt fontos lenne, hogy a szféra ne csak pályázatorientált módon bővüljön, hiszen láthatóan ez többségében fenntarthatatlan, alvó szervezetekhez vezet. Emiatt a szektor jövője szempontjából kulcskérdés, hogy mennyiben sikerül a következő időszakban a tényleges igényeknek megfelelő, korábbi buktatókat elkerülő szervezeteket támogatni a megyében. Ehhez elengedhetetlen a szorosabb szakmai támogatás és szűrőrendszer felállítása, ami alkalmas a ténylegesen fenntartható és / vagy társadalmilag hasznos tevékenységek azonosítására és sikeres fejlesztésére.

II.4 A megye térszerkezete, közlekedési és infokommunikációs helyzetképe

Az alábbi fejezetben röviden szólunk Tolna megye térszerkezetéről, közlekedési infrastruktúrájáról, illetve infokommunikációs helyzetéről. Az áttekintést a helyi gazdaság, s azon belül különösen a szociális gazdaság termékeinek / szolgáltatásainak piacra jutása, az érintett szereplők hálózatosodása kapcsán a lehetséges formák meghatározása, illetve nem utolsósorban a megye területén élő potenciális vásárlók elhelyezkedésének, az ellátási láncok optimális kialakításának megalapozása indokolja.²⁷

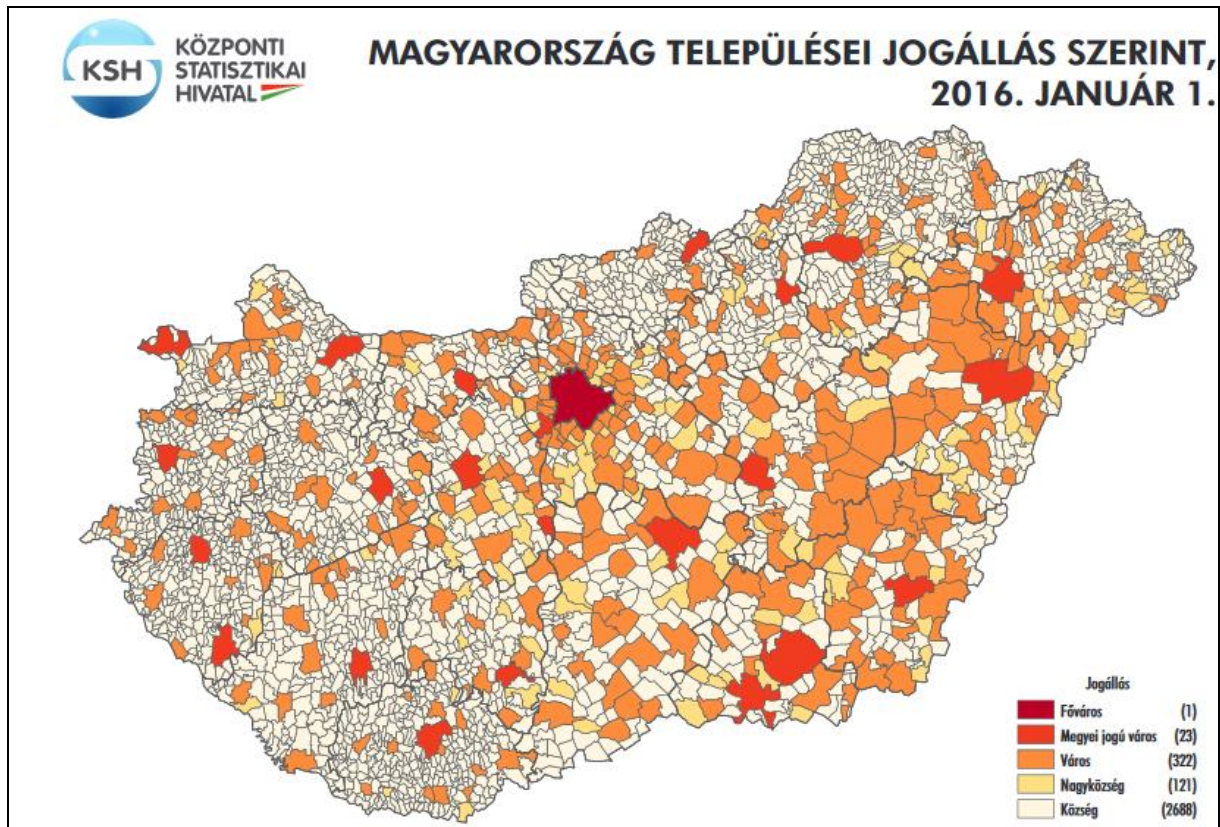
II.4.1 Térszerkezet

A 10. ábrán bemutatott térképről leolvasható, hogy Tolna megye településeinek többsége jogállását tekintve község. A fejlesztési irányok meghatározásakor is érdemes ennek megfelelően tervezni a bevezetett termékek/szolgáltatások kapcsán – tudniillik többségében

²⁷ A foglalkoztatottság növelése szempontjából vett részletes áttekintéssel a foglalkoztatási stratégia foglalkozik.

falusias, kis településeket érintő szükségletek kielégítésére van szükség a megyében. A TeIR-ben elérhető – némileg már elavult – információk alapján a Tamási járásban például a népességnek csak harmada-kétötöde volt városlakó, de a másik három vizsgált járásban is csak nagyságrendileg minden második személy élt városokban 2010-ben.

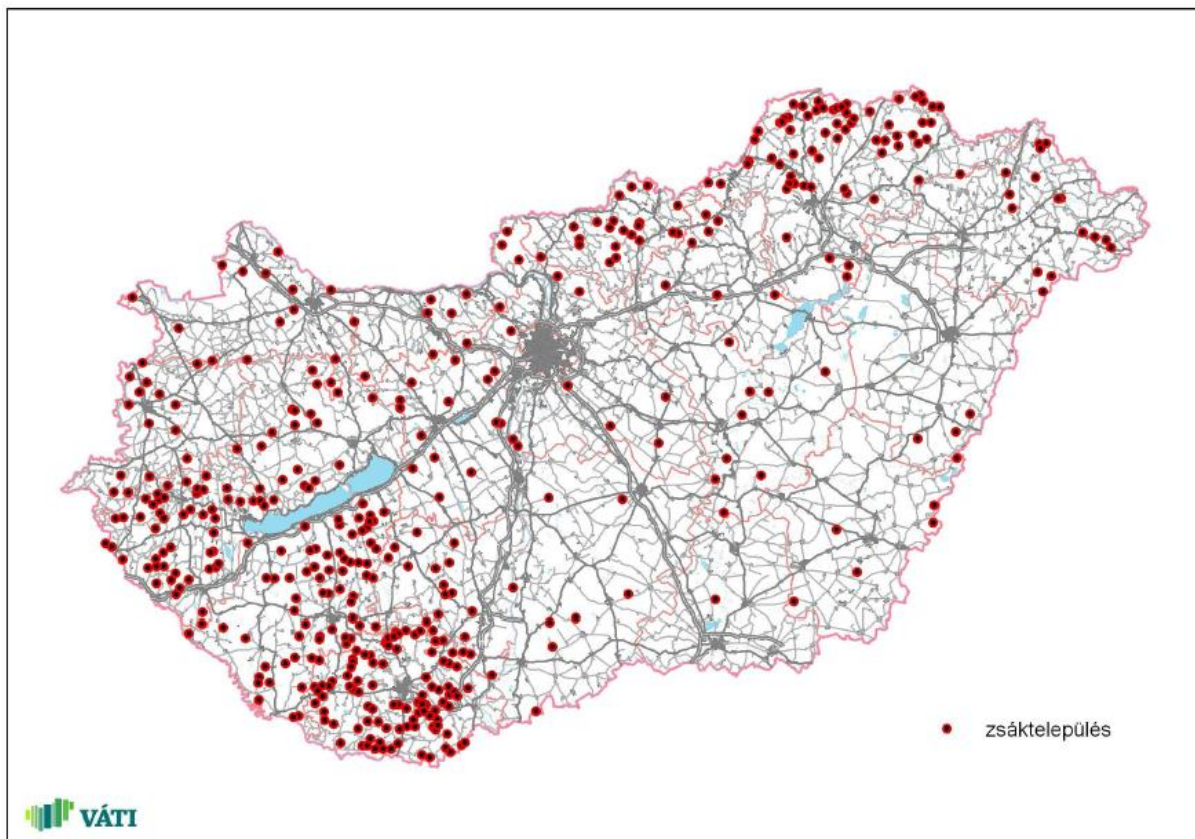
10. ábra: Magyarország települései jogállás szerint, 2016

Forrás: KSH, 2016

A települések elszigeteltségét és a megyei vérkeringésbe való bekapcsolódásukat tovább nehezíti, hogy Tolna területén – a régió egyéb részeihez hasonlóan – számos zsáktelepülés található, amiknek speciális helyzetére javasolt reflektálni a beavatkozások tervezésekor, megvalósításakor is (11. ábra).

11. ábra: Zsáktelepülések elhelyezkedése

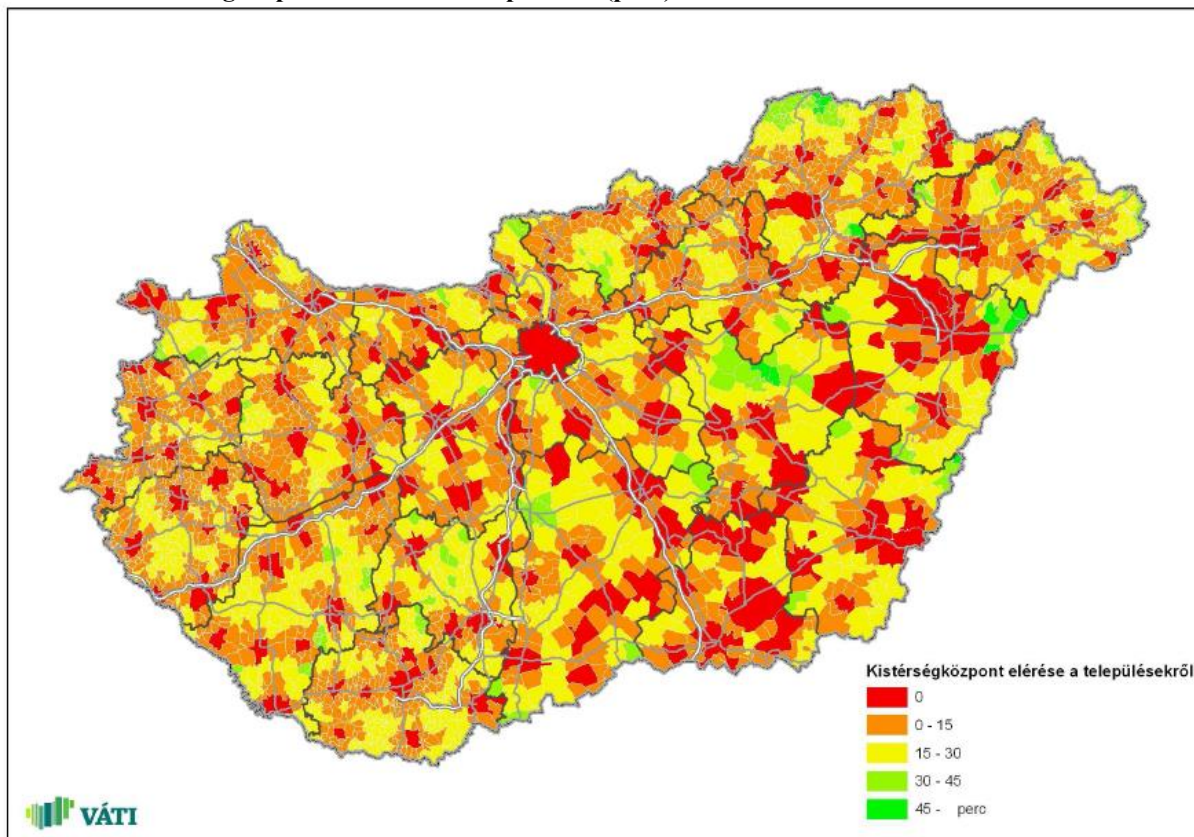

Forrás: TeIR, 2012

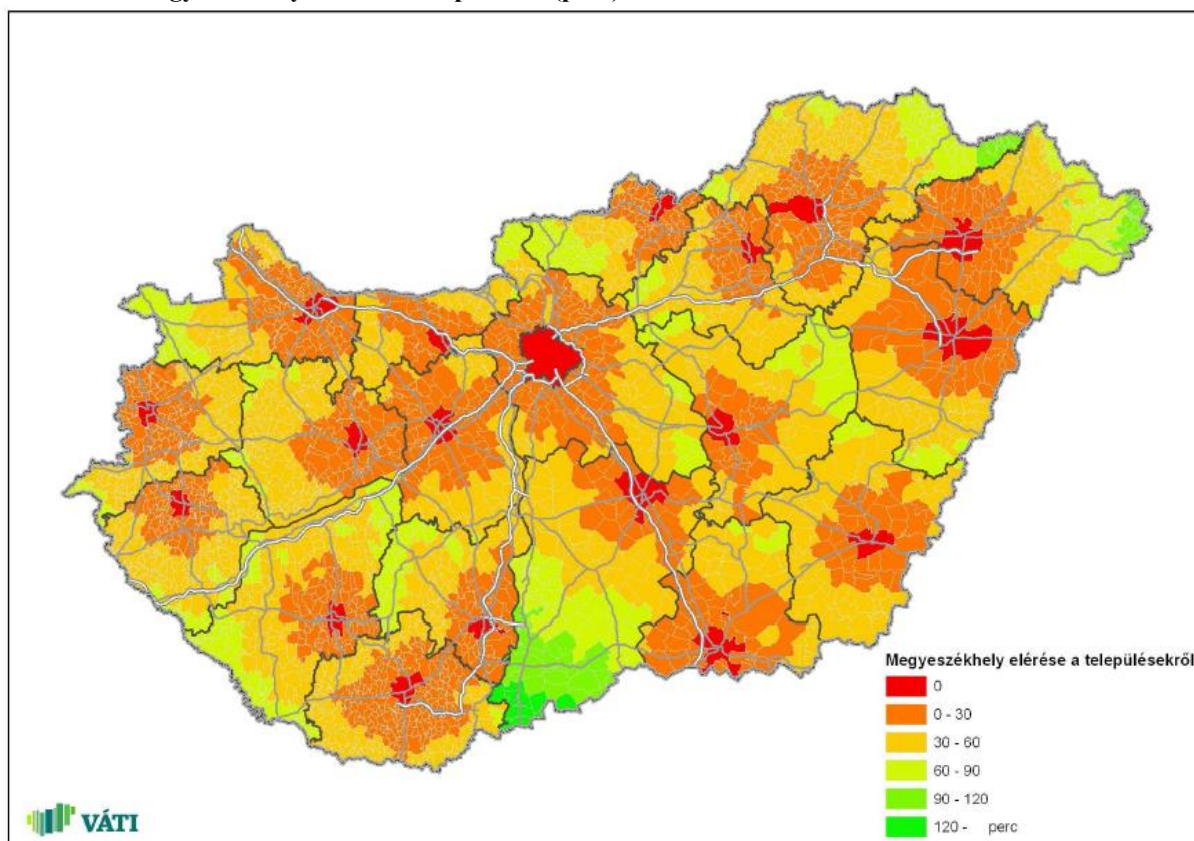
II.4.2 Közlekedés

A 12. ábráról az is leolvasható, hogy a térségközpontok viszonylagos szórtsága miatt a megye tetemes részén akár 30–45 percig is eltarthat a központ elérése. A 13. ábrán közölt térkép tanulságai alapján pedig azt is megtudhatjuk, hogy a megye észak-nyugati részének akár másfél órás utat is jelenthet a megyeszékhely meglátogatása. Ki kell azonban emelnünk – ahogy arra már a projekt megvalósíthatósági tanulmánya is kitért –, hogy Tolna megye ezen része a szomszédos megyék székhelyeinek vonzáskörzetébe is beletartozhat.

12. ábra: A kistérségközpontok elérése a településről (perc)

13. ábra: A megyeszékhely elérése a településről (perc)

Forrás: TeIR, 2010

A foglalkoztatási stratégia részletes közlekedési helyzetképet vázol fel, melyből kiderül, hogy a paktumterület településeinek több mint kétötöde esetében kedvezőtlen a nagyobb foglalkoztatóknak helyet adó települések közösségi közlekedéssel történő elérése. További problémaként említi a stratégia a megszüntetett vasúti személyforgalmat, az alacsony járatszámokat, a nem megfelelően szervezett menetrendeket, a viszonylag magas jegyárakat és a hosszú menetidőket is.

A stratégia nem véletlenül szorgalmazza a közösségi közlekedés fejlesztésének fontosságát a foglalkoztatás javításának szempontjából. Ennek kiegészítéseként a távolságok áthidalásának problémája a foglalkoztatók elérésének nehézségei miatt különös hangsúlyt helyez az elsődleges munkapiac alternatíváját jelentő szociális gazdaság megyei hálózatának kiépítésére is. A helyben elérhető munkalehetőségek szociális gazdaságon belül vett biztosítása mellett a fogyasztási szükségletek kielégítési nehézségei miatt a feltárt helyzet rávilágít a helyben elérhető termékek fontosságára is.

II.4.3 Infokommunikáció

Látva a megye térszerkezetét és a központok elérésének időigényét az internet hozzáférés és az internet használathoz szükséges kompetenciák a szociális gazdaság szereplői számára is nélkülözhetetlen erőforrások, különösen a leszakadó térségekben. Emiatt röviden tekintsük át Tolna megye adottságait az infokommunikációs lehetőségek megalapozása szempontjából, hiszen a személyes jelenlét alapuló támogatás / árucseré nem minden esetben mutatkozik hatékony lehetőségnek a megyében.

Tolna megye 108 településéből mindössze 21, alacsony lakónépességgel rendelkező településén nincs e-Magyarország vagy nyilvános internet pont a jelenleg elérhető nyilvántartások²⁸ szerint. Ezen települések a következők: Attala, Belecska, Bikács, Bonyhádvarasd, Dalmand, Fürged, Grábóc, Jágónak, Kapospula, Keszőhidegkút, Kisdorog,

²⁸ Szelessáv Szolgáltatáskereső <http://www.szelessavkereso.hu/> és eMagyarország Együtt a digitális írástudásért <https://emagyarorszag.hu/> adatai alapján. (Lekérdezés időpontja: 2017. január 24.)

Kistormás, Kocsola, Kurd, Lápafő, Nagyszékely, Nagyszokoly, Ozora, Pincehely, Pörboly, Udvari. Megállapítható továbbá, hogy a nagyobb településeken több ponton is elérhető térítésmentesen internetezési lehetőség.

A KSH adatai szerint az internet előfizetések számának alakulása is dinamikus bővülést mutat: míg 2011-ben az internet előfizetéssel rendelkező háztartások száma 45 534 db volt, addig ez az adat 2013-ra 51 660 db-ra változott. Az ezer lakosra jutó internet előfizetések száma 2013-ban Tolna megyében 227 db volt.

Az informatikai képzések egyik fontos mutatója az ECDL vizsgákon sikeresen résztvevők számának alakulása, mely Tolna megyében az elmúlt három évben összesen 5 014 fő volt.²⁹ A lehetőség tehát adott arra, hogy az internet használathoz szükséges kompetenciákat a megye lakói megszerezzék.

Összességében megállapítható, hogy az internet használat minden tekintetben dinamikus bővülést mutat, éppen ezért a szociális gazdaság fejlesztése során célszerű támaszkodni az infokommunikáció által kínált lehetőségek kiaknázására – természetesen figyelembe véve az ágazat speciális sajátosságait.

---

²⁹ Forrás: Neumann János Számítógép-Tudományi Társaság saját nyilvántartások, közvetlen adatkérés

III. EGYÜTTMŰKÖDÉSI LEHETŐSÉGEK, POTENCIÁLIS PARTNEREK

Az Európai Bizottság Social Business Initiative kezdeményezése kutatásai alapján három fő problémát tárt fel a társadalmi vállalkozások kibontakozásának gátló tényezőiként, melyek nevezetesen az ismertség, a szabályozás, és a finanszírozás területéhez kapcsolódnak. Az alábbi fejezetekben a potenciális együttműködések feltárásakor elsősorban mi is ezeknek a problémáknak a feloldási lehetőségeire koncentrálnunk, de a partnerségben rejlő további potenciálok bemutatását sem hanyagoljuk el.

A társadalmi vállalkozások olyan szerveződések, melyek „többletköltségeket” viselnek működésük során a kedvező társadalmi hatások elérése érdekében. Ezekkel a társadalom számára hasznosuló többletköltségekkel kapcsolatban nem várható el, hogy egyedül viseljék azokat, emiatt a lehető legszélesebb körben biztosítani szükséges a tevékenységükkel járó társadalmi hasznok tudatosítását, és minden lehetséges módon támogatni szükséges hosszútávú fennmaradásukat.

Az olyan szétaprózódott, homályos keretekkel és széttagolt formákkal bíró szektoriális sajátosságokkal rendelkező országokban, mint amilyen Magyarország is, különös jelentősége van a társadalmi vállalkozások megerősítését, támogatását és fejlesztését célzó közösségeknek, koalícióknak (Varga, 2014). Ennek legkézenfekvőbb formáit jelenthetik a különféle konferenciák, tematikus napok, fórumok vagy esetleg online platformok, melyek láthatóvá tehetik a szféra szereplőit, ösztönözhetik a tapasztalatcserét és növelhetik szektoron belüli, és egyéb szektorokhoz kötődő kapcsolataik számát és mélységét. Erre jó példát ad a Társadalmi Vállalkozások Napja, melyet 2013-ban harmadszor rendeztek meg hazánkban. A hasonló kezdeményezések célcsoportjába a láthatóság és ismertség / elismertség növelése érdekében nemcsak a szektor képviselői értendők bele, ezek a rendezvények ugyanis olyan platformként funkcionálnak, ahol a döntéshozók, az üzleti szféra és annak befektetői, a sajtó valamint a társadalmi vállalkozások egymásra találhatnak.

Fontos kiemelni, hogy a szektor belső összefogása és együttműködése önmagában nem lehet elegendő, nemzetközi példák alapján kiemelt szerepe van a különféle ernyőszervezeteknek, melyek lobbizás és közvetítő tevékenységet végeznek a társadalmi vállalkozások és az egyéb potenciális partnerek között. Utóbbira jó gyakorlatként az Egyesült Királyság területén évtizedes múlttal rendelkező Social Enterprise említhető, ami érdekképviselői és a szféra láthatóságát biztosító tevékenységével elévülhetetlen érdemekre tett szert a társadalmi vállalkozásokban rejlő lehetőségek kibontakoztatása terén.

A továbbiakban külön tárgyaljuk a közszférával, illetve az üzleti szférával kapcsolatos potenciális együttműködéseket, majd azt követően külön fejezetben számolunk be a finanszírozáshoz, befektetés ösztönzéshez kapcsolódó lehetőségekről.

III.1 A közszférával való együttműködés lehetőségei

A közszférával kialakított partnerség két okból fontos és kézenfekvő a témát érintően. Egyrészt mind helyi, mind nemzeti szinten jelentős szerepet játszanak a közszféra egyes képviselői a szabályozási és gazdasági környezet formálásában és annak gyakorlatban való érvényesítésében, a tényleges működési gyakorlatok kialakításában. A másik ok inkább a közszféra szereplői felől fogalmazható meg, ugyanis a társadalmi vállalkozások az általuk képviselt és támogatott célok elérésével, a társadalmi problémák megoldásának előmozdításával végső soron a közszféra szereplőinek is kedveznek, ha nem más, hát terheik csökkentése által, vagy a közvetve befolyt adóforintok / ellátás formájában ki nem fizetett különféle költségek megtakarítása révén.

Az **állam** elsősorban a társadalmi vállalkozások növekedéséhez alkalmas környezet kialakításában játszhat szerepet, aminek egyik központi eleme a szociális gazdaság megismertetése, elismertsége szempontjából tett állami szerepvállalás. Hazánkban jelenleg még a közszféra szereplői körében is kevésbé ismert a társadalmi vállalkozások jelentősége, így támogatásukat és közvetítésüket egyelőre csak korlátozottan lehet kiaknázni. A hazai szabályozási környezetben is tükröződik ez az esetlegesség, hiszen már a statisztikákban, a szervezetek jogi formáit vizsgálva sem tudjuk elkülöníteni a szektor szereplőit, ami mind

ismertségük, mind hatásuk láthatóvá tétele kapcsán súlyos hiátusnak tekinthető. Ennek kapcsán jó gyakorlatként említhető Olaszország, ahol dedikált szervezeti forma biztosított a szféra képviselőinek, vagy az USA B-Corporation minősítése, ami bizonyos igazolható feltételeknek való megfelelés esetén kedvezményeket biztosít a társadalmi vállalkozók részére. Szlovén példa mutatja ugyanakkor, hogy a kezdeményezés megléte önmagában nem elegendő, kellően vonzóvá szükséges tenni a besorolás elnyerését, a társadalmi vállalkozásként való önidentifikációt, ellenben a törekvés nem vezet eredményekre.

A külön jogi forma / elnyerhető minősítés a láthatóság mellett annak is kedvez, hogy a potenciális befektetők nagyobb bizalommal viseltetnek a szféra iránt. Ehhez azonban az szükséges, hogy független, megbízható minősítési rendszer alakuljon ki, amihez a tényleges társadalmi hatások mérhetősége, összehasonlíthatósága is társul. Hazánkban a GINOP 5.1.2 kiemelt projekt keretében, a GINOP 5.1.3 pályázóinak előminősítését kezdte meg az IFKA Iparfejlesztési Közhasznú Nonprofit Kft. (lásd. 2. melléklet), azonban ennek tapasztalatai, hatásai még nem ismertek.

A szakértők abban egyetértenek, hogy az elszigetelt, rövid állami kezdeményezések csak korlátozott eredmények elérésére alkalmasak, a leghatékonyabb a holisztikus megközelítésben született átfogó szakpolitika és stratégia alkalmazása a területen, ami hazánkban egyelőre várat magára, de bizonyos országok (pl. Franciaország vagy UK) élen járnak ebben a tekintetben.

További lehetőséget adhat – amihez az EU irányelvek alapján előállt hazai szabályozási környezet is részben adott – a társadalmi vállalkozások helyzetbe hozása pl. közbeszerzések keretében, vagy az adózási, járulékfizetési kedvezmények biztosítása révén. Ennek gyakorlatban történő alkalmazása hazánkban egyelőre azonban gyenge lábakon áll. Szükség lenne emellett a szférát hátráltató tényezők teljeskörű hazai azonosítására, és a vonatkozó szabályozások felülvizsgálatára is.

A hazai szabályozási környezet adta lehetőségeket a jelenleginél jobban kiaknázhatnának helyi szinten az **önkormányzatok**. Az önkormányzatokkal zajló együttműködésnek egyik lehetséges formája lehet a társadalmi vállalkozások közfeladatok

ellátásába való intenzívebb bevonása, kiemelt beszállítói partnereknek való kinevezésük, a közbeszerzések során vett tudatos előnyben részesítésük. A megrendelőként való megjelenés mellett lobbitevékenységük is számos hasznot hozhat, akár a piaci szereplők irányába, akár a szakpolitikai döntéshozók felé végzik ezt a szociális gazdaság előmozdítása érdekében.

Emellett akár közvetett, akár közvetlen formában is támogathatják a szféra fejlődését. Ennek keretében fórumot, platformot biztosíthatnak a kommunikációra, és támogatólag hathatnak az ennek terepén született további partnerségi kapcsolatokra vonatkozóan. Helyi közvetítő vagy szakmai szervezetek finanszírozásával a társadalmi vállalkozások sikeréhez elengedhetetlen információk, hálózatok és készségek közvetítésében is kulcsszerepet játszhatnak. Arra vonatkozóan, hogy az együttműködésnek és a fejlődésnek platformot adó önkormányzati támogatás mennyire nemcsak esetleges alapokon nyugodhat, jó példát nyújt a helyi baszk önkormányzatok tulajdonában lévő Társadalmi Innovációs Park. Ebben az esetben egy olyan térről van szó, ahol a különböző szereplők egymásra találhatnak akár a befektetések célszervezeteinek megtalálása, akár a szakmai támogatások, továbbképzési lehetőségek, akár az innovációhoz és fejlesztéshez szükséges technikai környezet biztosításáról van szó (Varga, 2014).

A közsféra szereplőivel kialakítható potenciális együttműködések körének speciális terepét képezik a **felsőoktatási intézmények**. Az egyetemek és főiskolák elsősorban kutatásokkal támogathatják a szféra képviselőit, melyek hozzájárulnak ismertségéhez, illetve az általa elért társadalmi hasznok mérhetőségéhez. Az intézményekben felhalmozott tudás és technológia emellett a K+F+I területen is együttműködési lehetőségeket jelenthet a társadalmi vállalkozásoknak.

A kutatási kapacitások és kompetenciák biztosítása mellett a felsőoktatási intézményeknek az elfogadottságban és ismertetésben is nagy szerepük lehet. Hallgatóik között ülnek ugyanis a leendő társadalmi vállalkozók, döntéshozók vagy éppen befektetők, akiknek tanulmányaiba beépíthető lehet az ilyen típusú vállalkozásokkal szembeni szolidaritás, érzékenység kialakítása. Ezt megtehetik tematikus konferenciák, társadalmi vállalkozások indításához kapcsolódó hallgatói ötletpályázatok, egyetemi kurzusok, vagy

gyakornoki lehetőségek biztosítása révén. Utóbbi – tudniillik a gyakornoki lehetőségek közvetítése – a munkaerő-piaci tapasztalatok megszerzésén túl szintén fontos szerepet játszhat az érzékenyítésben, a másik oldalról pedig fontos erőforrásokat és szakértői kompetenciákat mozgósíthat a társadalmi vállalkozások számára.

A felsőoktatási intézmények – az önkormányzatokhoz hasonlóan – fórumok szervezésével, inkubátorházak vagy programok működtetésével is a szféra fejlesztői lehetnek. Emellett a szociális gazdaság szereplőinek képzésében is élen járhatnak az együttműködés keretében akár szabad egyetem vagy meghirdetett célzott képzési programok, klubok formájában. Utóbbiak hatékonyságához Varga (2014) szerint arra van szükség, hogy az elméleti megközelítéstől elmozdulva, ténylegesen a gyakorlati tudásra és a mindennapok során felmerülő problémákra adjanak válaszokat ezek az alkalmak.

Bár a Paktum területén nem, de a megyeszékhelyen működik felsőoktatási intézmény Tolna megyében – ahogy arról a helyzetelemzésben már részletesen írtunk. A képzési paletta ugyan eléggé korlátozott az intézményben, ugyanakkor éppen a humán és a gazdasági terület felülreprezentált, ami megfelelő csíráját adhatja az együttműködésnek. Biztató jelnek számít, hogy már 2015-ben rendeztek a szekszárdi karon témába vágó, vállalkozásfejlesztési konferenciát, amely a „Lépéselőny” címet viselte. A rendezők között az Info-Partner Szociális Szövetkezetet és a Fiatal Vállalkozók Országos Szövetségét is megtalálhattuk, így jó példáját adja a különböző szférák képviselőinek együttműködésére, egyúttal pedig a hallgatók téma iránti érzékenyítésére, és a kapcsolódó készségek és információk átadására.³⁰

III.2 A forprofit szektorral való együttműködés lehetőségei

A forprofit szektor szociális gazdaságban játszott potenciális szerepét a közvetlen finanszírozás oldaláról a következő fejezetben taglaljuk. Ezúttal csak az ezen túl, vagy közvetve ható együttműködési lehetőségeket ismertetjük.

---

³⁰ A részletekről lásd: https://pte.hu/esemeny/lepeselony_vallalkozasfejlesztési_konferencia_szekszardon és a <http://www.szekszardikonferencia.hu/program/>. Utolsó letöltés: 2017. január 29.

A harmadik szektor támogatása az üzleti szféra esetében sem csak anyagi formában ölthet testet. Csakúgy, ahogy az egyetemek, a piaci szereplők is aktív részt vállalhatnak a társadalmi vállalkozók készségfejlesztésében, a munkaerő-piaci alkalmazkodó készségük és innovatív szemléletük fejlesztésében, a birtokukban lévő információk megosztásában. Ugyanúgy akár inkubátorokat is működtethetnek, amihez kapcsolódóan az üzleti életben jártas kollégák személyes mentorálással járulhatnak hozzá a szektor induló ötleteinek kibontakoztatásához.

Figyelemfelkeltő, a téma fontosságára hangsúlyt helyező kampányaik, mint például a társadalmi vállalkozók szavaztatáson alapuló megismertetése és támogatása is a szféra előnyére válhat (pl. Vodafone). Itt említhetők meg a multik egyéb CSR tevékenységei is, amibe például a szociális gazdaság szereplőinek kiírt, üzleti tervezési pályázatok is beletartozhatnak.

Az üzleti szféra képviselőivel kialakított partnerség a beszállítóként vagy vásárlóként való közreműködés lehetőségét is hordozza (Petheő et al., 2010). Találhatunk példát arra is, amikor egy cég a munkaintenzív, szakképzettséget általában kevésbé igénylő feladatait egy maga mellett létrehozott társadalmi vállalkozáson keresztül végzi el. Fejlett támogatási forma lehet, amikor a társadalmi vállalkozások foglalkoztatási szempontból játszott tranzitszerepét kihasználva, a hátrányos helyzetű munkavállalók munkához kötődő kompetenciáinak fel/újraépítését követően a cégek felvevőpiacként jelennek meg e célcsoportok számára mint leendő foglalkoztatók. A Paktum foglalkoztatási stratégiájában a jó gyakorlatok ismertetése között találhattunk példát ennek Tolna megyében már működő formájára.

Végül pedig nem szabad elfelejtkeznünk a fogyasztókról sem mint üzleti szereplőkről, akiknek sikeres attitűdformálása tudatos, támogató vásárláshoz vezethet. A lakosság ennek köszönhetően fogyasztóként tudatos vásárlói döntéseivel tudja támogatni a helyi és / vagy társadalmi célokért küzdő vállalkozásokat.

IV A FORRÁSBEVONÁS LEHETŐSÉGEI

Az alábbi fejezet a szociális gazdaság potenciális finanszírozási lehetőségeinek, befektetési forrásainak az áttekintésére koncentrálnak, ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy sok szempontból hasonló körképet festhetünk a mikro- kis- és középvállalkozások lehetőségterét illetően is. Emiatt az alábbiakban leírtak számos aspektusból a helyi gazdaságfejlesztés és befektetésösztönzés egészére értelmezhetőek, különösen a támogatási kataszterben (2. melléklet) szereplő elérhető pályázati konstrukciók, illetve általában a befektetési ökoszisztéma jelenlegi hazai állapotára vonatkozó részek.

Ki kell emelnünk – ahogy arról már fentebb is szóltunk –, hogy a befektetés nemcsak anyagi formában valósulhat meg, hanem sok esetben **készségfejlesztésen**, információ- és tudásátadáson, mentoráláson keresztül nyújtott támogatás révén is. Ezek ráadásul az esetek többségében hozzákapcsolódnak a pénzügyi támogatáshoz is a befektetett források kockázatmentesebb, hatékonyabb felhasználásának biztosítása érdekében. Itt említhetjük meg a támogatásoknak azt a formáját is, amikor a megfelelő technikai és technológiai környezet hozzáférhetőségének biztosítása történik meg, vagy adományok formájában olyan tárgyi eszközökhöz jut a szervezet, amely működését támogatja.

A készségfejlesztésen keresztüli támogatás mellett azokat a **közvetett támogatási formákat** is a szektort élénkítő befektetésnek tekinthetjük, amikor nem maguk a társadalmi vállalkozások, hanem a nekik nyújtott szolgáltatást, ernyőképviselőt biztosító szervezetet juttatják pénzügyi forrásokhoz. Erre akár állami, akár magánfinanszírozás formájában is láthatunk példát, jelentőségét pedig a vonatkozó kutatásokból levont következtetések alapozzák meg, nevezetesen e szervezetek kulcsszerepe a szféra kibontakoztatásában.

Közvetett támogatási lehetőségként egy Romániában működő példa alapján a megváltozott munkaképességű személyeket nem, vagy nem kellő arányban foglalkoztató cégek rehabilitációs járulékának kiváltása is adódhat, melyet **társadalmi vállalkozásoktól származó termékek vagy szolgáltatások megvásárlására** fordíthatnak az érintett vállalatok

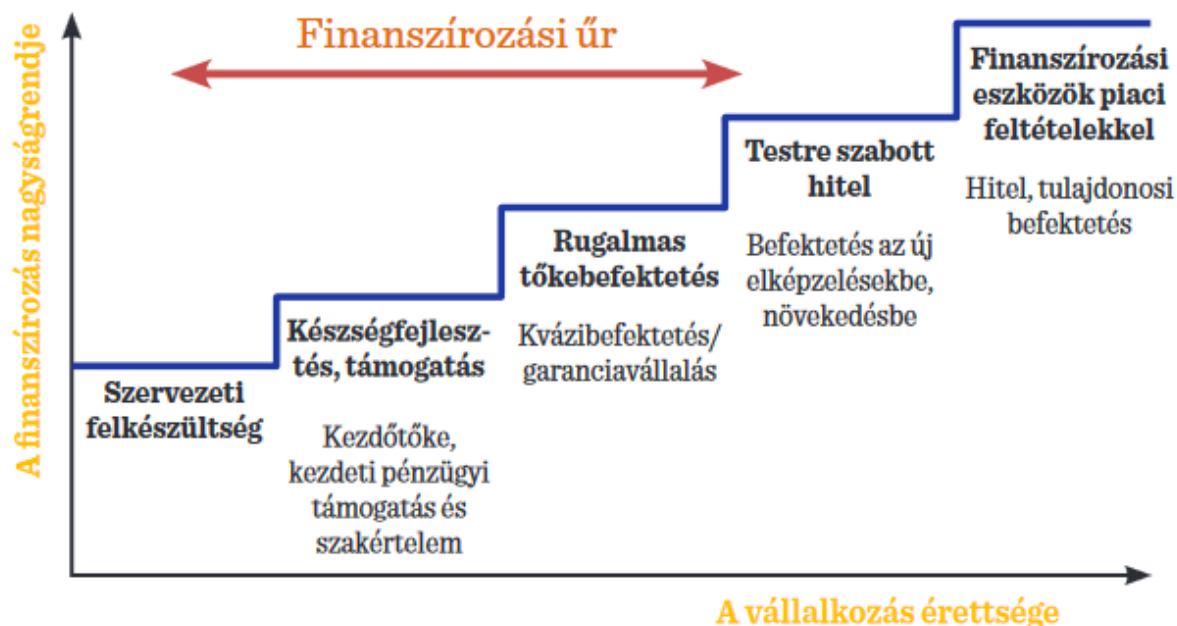
(Varga, 2014). E lehetőség hazánkban nem került elfogadásra, de a lehetőség megteremtését követően sem várható automatikusan nagyléptékű fejlődés eredményeként, hiszen a tömegesen keletkező igényeket vélhetően nem tudná egyik napról a másikra kiszolgálni a hazai szektor.

A társadalmi vállalkozásoknak nyújtott pénzügyi támogatások többféle forrásból érkehetnek, melyek a teljesség igénye nélkül a következők:

- állami támogatások
- európai uniós pályázati konstrukciók
- nemzetközi és hazai alapítványok
- üzleti szféra, befektetők, bankok
- magánszemélyek

Ezek mennyiségükben, elérhetőségükben, kiszámíthatóságukban, illetve rugalmasságukban is eltérnek egymástól, ugyanakkor fontos kiemelni, hogy hosszútávon a saját bevételeknek kell lenniük a hangsúlyosnak a fenntarthatóság biztosításához. A társadalmi vállalkozások – az általuk képviselt társadalmi cél elérése okán – életciklusuk minden pontján rászorulhatnak a bevételeiket kiegészítő forrásokhoz elindulásuk, konszolidációjuk vagy akár növekedésük megalapozásaként. Az eltérő életciklusokban azonban eltérő támogatási és finanszírozási portfóliók tudják hatékonyan segíteni a fejlődést, melyekről az 14. ábra nyújt jó áttekintést.

14. ábra: A társadalmi vállalkozások finanszírozási igényei az eltérő életciklusokban

Forrás: Varga, 2014: 71

A szektor stabil növekedéséhez mindenképpen az átgondolt, egymásra épülő és egymást kiegészítő, hosszútávú és kiszámítható finanszírozási struktúra lehet csak hatékony. Emellett szükség lenne a személyre szabott, rugalmasan alakítható finanszírozási lehetőségekre, mert a túlbürokratizált, előre megszabott kategóriákban és tevékenységekben gondolkodó forrásallokáció nem kedvez az innovatív, hiánypótló ötletek és területek kibontakoztatásának.

Hazánkban a finanszírozási térképet egyértelműen az állam és az EU által nyújtott, projektjelleggel megjelenő, vissza nem térítendő támogatások uralják, emiatt ezekről és a korábbi tapasztalatokról részletesen, külön részben is beszámolunk majd. Az előtt azonban röviden bemutatjuk az egyéb források nyújtotta lehetőségeket, és a jelenlegi mérsékelt jelenlétük lehetséges okait, és az akadályozó tényezők feloldására javasolt megoldásokat.

Magyarországon szinte hiányoznak a társadalmi célok elérését nagy forrásokkal támogatni tudó magán**alapítványok**, így reálisan nem jelenthetnek széles körben elérhető lehetőséget a hazai szektor számára. Az ő helyüket valamelyest a nemzetközi szinten működő alapítványok veszik át, azonban ezek csak korlátozott kapacitással és erős bemeneti

szűrőkkel bírnak. Ilyen szervezet például – a támogatási kataszterben is megjelenő – Ashoka, a Badur Foundation vagy a NEESsT Hungary. Az általuk nyújtott lehetőségekről a kataszter részletesen is beszámol (2. melléklet).

A vissza nem térítendő támogatások mellett a tapasztalatok szerint a különböző **pénzügyi eszközök, hitelek** a szervezeti életciklus megfelelő pontján már hatékonyabban szolgálhatják a rentábilis, fenntartható társadalmi vállalkozások fejlődését. A kezdeti időszakban azonban nem képesek ezek a szervezetek a piaci szereplőkkel azonos kondíciókkal a hitelfelvételre, már csak a korábban is említett társadalmi többletköltségek viselése okán sem. Ebben az időszakban emiatt elengedhetetlen, hogy rendelkezésre álljanak a szektor képviselői számára, testreszabott és kedvezményes hitelkonstrukciók.

Hazánkban egyelőre nem adottak a körülmények erre – bár számos nemzetközi példa szolgálhat jó gyakorlatul. Az itthoni bankok vélhetően a szféra korlátozott méretéből, és kockázatvállalási okokból sem nyújtanak közvetlenül a társadalmi vállalkozások számára hiteleket, a szereplők az egyéb vállalkozásokkal megegyező formában juthatnak csak forrásokhoz. Ennek egyes esetekben szabályozási akadályai is vannak, amiket érdemes felülvizsgálni, illetve ösztönözni a pénzpiacot a célzott, akár államilag támogatott hitelkonstrukciók kidolgozására (pl. a Takarékszövetkezet esetén), vagy közvetlenül erre a célra létrejött pénzügyi intézmények felállítására (pl. a lengyel TISE).

Az ösztönzés a kockázatok csökkentésével is biztosítható, ami például állami/önkormányzati garanciavállalás keretében jöhet szóba. A társadalmi vállalkozások hiteltörténetének elindulása, illetve a vonatkozó kockázatminősítési rendszerek kidolgozása is közvetve hozzájárulhat a pénzügyi intézmények nyitottságának megalapozásához. A részben hitelalapú, vegyes finanszírozás sikerére jó példát adhat a Tolna megye területén működő, a projekt konzorciumában tagként szereplő Kék Madár Alapítvány finanszírozási előtörténete (Varga, 2014).

Az **üzleti és a magán befektetők** a társadalmi vállalkozások támogatása kapcsán kevésbé jellemzőek hazánkban. Ennek egyik oka nem a szociális gazdaság sajátosságából következik, hanem általánosan érinti a hazai befektetési ökoszisztémát. A korlátozott

befektetési forrásokat általában vagy saját cégekbe, vagy az ingatlanszektorba fektetik be a potenciális szereplők. Különösen igaz ez az induló, inkubációs szakaszban lévő vállalkozások támogatása esetén, ahol még a piaci szektorban is olyan magas a beborulási arány, hogy a befektetőknek hatalmas kockázatot jelent a kihelyezés, ehelyett inkább a stabil 40-50%-os hozamokat biztosító ingatlanpiacra ruháznak be, vagy saját cégeiket fejlesztik. E kockázatok relatív mértéke különösen nagy a társadalmi vállalkozások esetén, ahol az anyagi megtérülés, hozam sokkal mérsékeltebb, és a társadalmi hasznok is általában csak hosszabb távon realizálódnak. Tovább rontják a helyzetet a jogi formákból adódó, befektetői szempontú nehézségek, pl. az osztalék kivételének problémái is.

Emiatt az általános tendencia – az angyalbefektetők és az impact investorok szűk köre mellett –, hogy több befektetési szereplő együttesen hoz létre **alapokat**. Ennek köszönhetően a kapcsolódó kockázatokat, és a cserébe nyújtott mérsékelt hozamot nem egyetlen befektetőnek kell vállalnia, hanem az egyébként elaprózódott forrásokat egységesíti, így összességében nagyobb támogatásra is lehetőséget nyújt, mindezt anélkül, hogy nagy kockázatot kellene vállalnia egy-egy szereplőnek. Emellett a már korábban jó gyakorlatként említett baszki kezdeményezés is megemlíthető, ahol létrejött a Társadalmi vállalkozások Tőzsdéje, ahol társadalmi célokat szolgáló ötletekbe fektethetnek be az üzleti szereplők és a magánemberek.

A Social Business Initiative látva a fenti problémákat kezdeményezésében kiemelt figyelmet szán a magánszféra intenzívebb bevonására. Ennek keretében a befektetési kedv növelése érdekében kockázatsökkentő intézkedésekkel karöltve egy 90 millió eurós Közösségi Alap felállítása mellett döntött. Kapcsolódó tevékenységként bevezetésre került az European Social Entrepreneurship Funds (EUSEF) minősítés is, melynek célja a társadalmi befektetési alapok számára a piaci tőke befogadásának megkönnyítése, illetve a tagországi határokon átnyúló tőkeszerzési és befektetési lehetőségek megteremtése (Varga, 2014).

Végezetül röviden érdemes szólni a társadalmi vállalkozások már ma is külön jogi formaként létező szervezettípusáról, a szociális szövetkezetekről. E szervezetek finanszírozása három fő forrásból történhet: a **részjegy (vagyoni hozzájárulás)** adja a

szövetkezet induló vagyonát, amit kiegészíthetnek pályázati források/támogatások, de a meghatározónak a gazdasági tevékenység bevételeinek – az árbevételnek – kell lennie esetükben is a fenntarthatósághoz. A szövetkezetek indulásánál befizetett vagyoni hozzájárulás (részjegy) adja az induló tőkéjét a szociális szövetkezetnek, ami az esetek 80%-ában tagonként 5–30 000 Ft közötti részjeggyel kerül megalapításra. Ebből következik, hogy tőkehiánnyal indulnak a szociális szövetkezetek, így pályázni kényszerülnek az induló tőke biztosítása érdekében, hiszen banki hitelek az induló szociális szövetkezetek számára sem elérhetők (SzOSzöv) – ahogy erről már fentebb szóltunk részletesen.

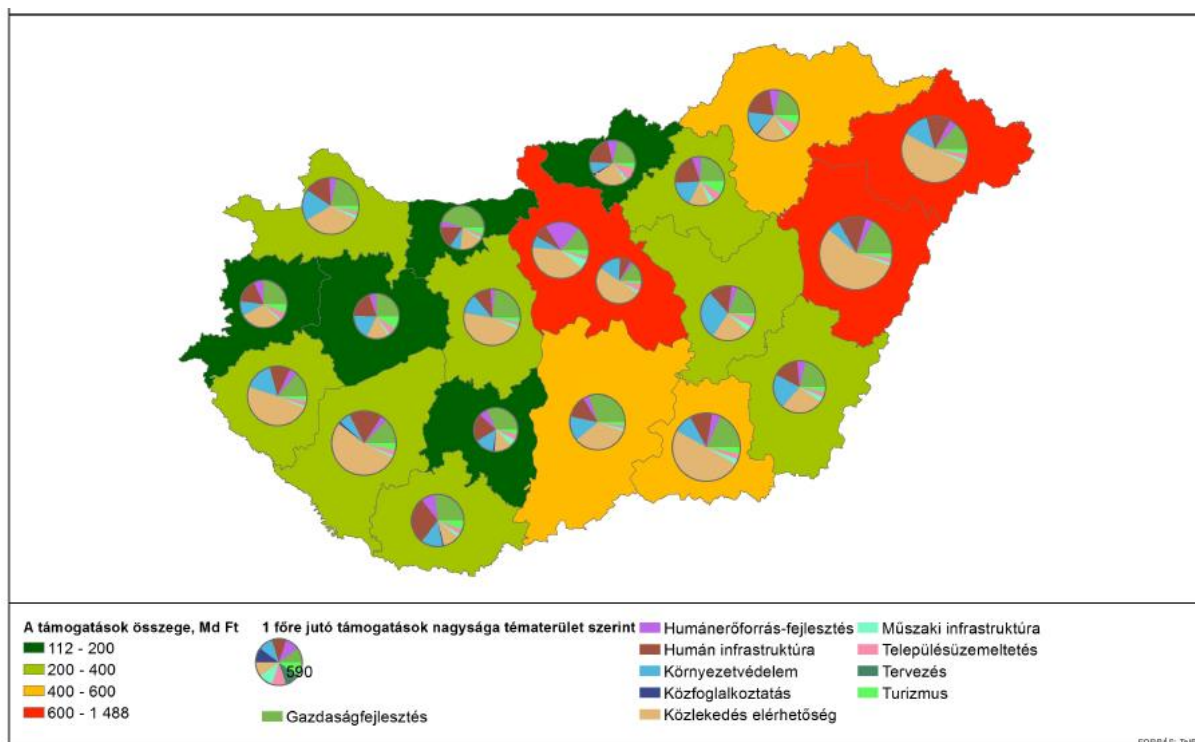
IV.1. A korábbi pályázati források felhasználásának tapasztalatai

Ahogy fentebb már jeleztük, a hazai finanszírozási térképen igen jelentős az EU-s és hazai fejlesztési források jelenléte, emiatt külön fejezetben tárgyaljuk az előző fejlesztési ciklus vonatkozó tapasztalatait, illetve a jelenlegi ciklusban rendelkezésre álló források jellemzőit. Mielőtt azonban számba vesszük a támogatási kataszterben (2. melléklet) összegyűjtött, jelenleg elérhető potenciális konstrukciókat, fontosnak tartjuk az eddigi forráskihelyezések tapasztalatainak áttekintését, ugyanis az ezekből levonható következtetések segíthetik a források hatékonyabb jövőbeli allokációját.

Az elmúlt időszakban számos tapasztalat halmozódott fel a rendelkezésre álló pályázati források felhasználásával, hatékonyságukkal kapcsolatban, amiből fontos következtetések vonhatóak le a témában. A legtöbb elérhető információ a 2007-2013-as programozási időszak Európai Unió által finanszírozott projektjeivel áll kapcsolatban, ráadásul az igénybe vehető források tetemes része a jövőben is e területről származik, emiatt részletesen térünk ki az elérhető információk elemzésére.

A 15. ábráról leolvashatjuk, hogy 2004-2011 között Tolna megye az egyik terület, ami a legkevésbé jutott hozzá a támogatási forrásokhoz, ugyanakkor kiemelendő, hogy a támogatások összetétele alapján összevetésben a gazdaságfejlesztés kiugró arányt képvisel.

15. ábra: A 2004-2011 közötti támogatások összege, 1 főre jutó nagyság és tématerület szerinti megoszlás

Forrás: TeIR, 2011

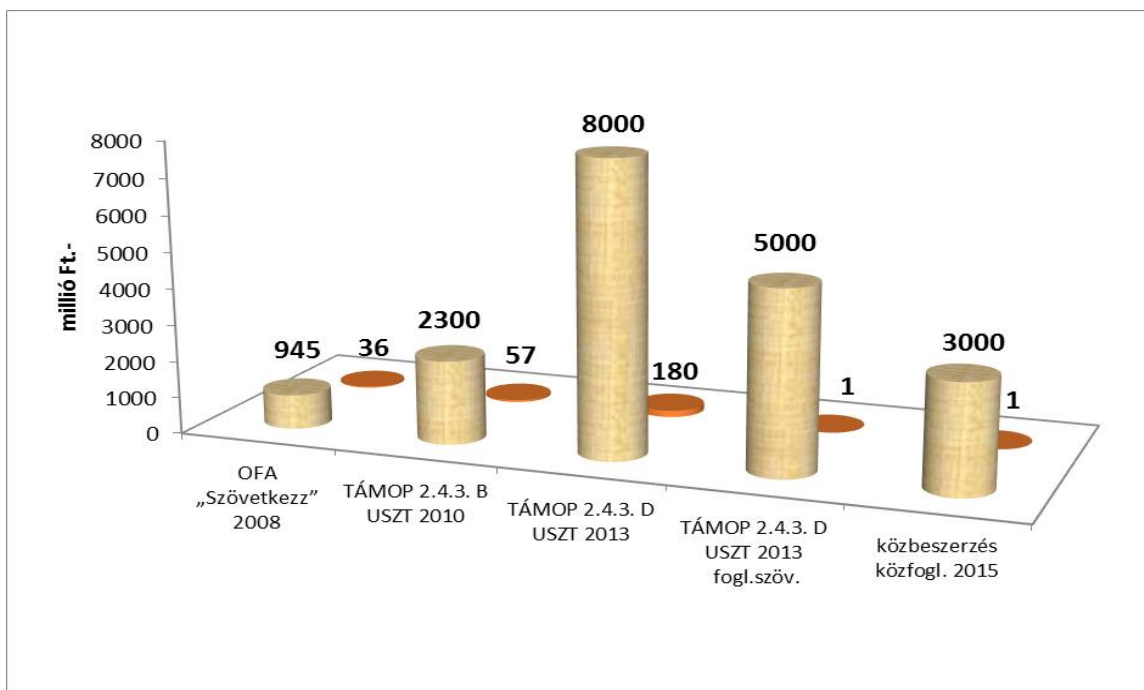
A 2007-2013 közötti időszakban a projekt helyszínét tekintve a Paktum területén – azaz Tolna megye négy vizsgált járásában – körülbelül 63,5 Mrd Ft-ot szerződtek le EU-s pályázatok keretében. A GFO kódok alapján – mint ahogy fentebb már szóltunk – sajnos nem tudjuk elkülöníteni a társadalmi vállalkozásokat, így az ő pályázati sikerességükről sem tudunk egyértelműen számot adni. A szociális gazdaság külön jogi formát alkotó szervezeteiről, a szociális szövetkezetekről azonban igen.

A 2007–2013 közötti időszakban a 2 634 bejegyzett szövetkezetből 436 szövetkezet nyert pályázatot. A pályázati összegek 10–50 millió forint között voltak elérhetőek, többnyire hátrányos helyzetű emberek foglalkoztatására. A pályázatok alapvetően béreket és járulékokat támogattak, a beruházási korlát értéke 25% volt. Fenntartási kötelezettség keretében az volt az elvárása a pályázatoknak, hogy a 18 hónapos támogatást követően legyen annyi bevétele a szövetkezetnek, hogy a pályázat alatti foglalkoztatotti létszámot saját erejéből tovább foglalkoztassa. Ez azt jelentette, hogy egy nagyon nehéz célcsoport felvállalásával – az ő

munkaerő-piaci készségeik újraépítésével – párhuzamosan egy olyan vállalkozási tevékenységet is fel kellett futtatni, amelyik másfél év alatt képes 10–15 ember költségeinek és a vállalkozás költségeinek a kitermelésére. Ez szinte lehetetlen feladatnak tűnik, tekintettel arra, hogy a forprofit vállalkozások felfutásának az ideje is 3–5 év, és ők olyan munkaerővel dolgoznak, akik az első perctől rendelkeznek azokkal a készségekkel, amelyekkel termelni / szolgáltatni lehet és ezen keresztül bevételhez jutni.

2006-ban a szövetkezeti törvény megjelenése után az OFA kiírt egy pályázatot, ami alapján 36 szövetkezet alakult 2007-ben. A vonatkozó TÁMOP 2.4.3 pályázat kimondottan szociális szövetkezetek számára kiírt három fordulójában 2010–2013 között helyi beágyazottságú szociális szövetkezet közül 350 kapott 10–50 millió forint közötti összeget, aminek keretében összesen 2 785 ember kapott munkát. Külön az önkormányzati tagsággal rendelkező szociális szövetkezetek számára kiírásra került pályázat keretében 48 szövetkezet kapott 20 millió forintos támogatást (16. ábra).

16. ábra: Szociális szövetkezetek korábbi támogatásai – a támogatás összege (millió Ft) és a támogatott szövetkezetek száma (db)

Forrás: SzOSzöv, 2015 alapján

A helyi szövetkezetek támogatása mellett a „Híd a munka világába” foglalkoztatási szövetkezet is elnyert 5 milliárd forintot, valamint az Első Magyar Környezettudatos Szociális Országos Szövetkezet (ESZOSZ) további 3 milliárdot. Mind a két támogatás közfoglalkoztatás megvalósítására vonatkozott. Sajtóhírekből ugyanakkor tudható, hogy probléma merült fel esetükben az uniós pénzek felhasználását illetően, és azóta már meg is szűntek. A SzOSzöv álláspontja szerint az EU-s szociális gazdaság fejlesztésére szolgáló források 2013-ig hozzájárultak ahhoz, hogy hátrányos helyzetű emberek szociális szövetkezet keretében, a helyi társadalomba integrálva kapjanak foglalkoztatást, bár a pályázatok fenntarthatósága és a szociális szövetkezetek átállása az elsődleges munkaerőpiacon megszerezhető árbevételekre ebben az esetben is kétséges. 2013 után az EU-s szociális gazdaságra szánt pénzei nagyobb szervezetekhez, közfoglalkoztatási céllal kerültek kiosztásra.

A Paktum területén 7 db projektet valósítottak meg szociális szövetkezetek összesen 252,5 millió Ft-os kerettel (Forrás: EMIR, 2015)³¹. A sikeresen pályázó szövetkezetek a következők voltak:

- Bonyhádi Tranzit-Coop Szolgáltató Szociális Szövetkezet
- DOROGFARM Termelő Szociális Szövetkezet
- Esélyegyenlőség a Munkában Szociális Szövetkezet
- Pári Ezermester Szociális Szövetkezet
- „SELE” Szociális Szövetkezet
- Völgység Kincse Gyümölcsfeldolgozó Szociális Szövetkezet (2 db projekt)

Az országban összesen – ahogy fentebb röviden szóltunk róla – egyébként 436 szociális szövetkezet nyert el sikeresen pályázatot, összesen több mint 16 Mrd Ft összegben. Ebből is kiolvasható, hogy a Paktum területe még lakosságát tekintve is elmarad a pályázati hajlandóság és / vagy a pályázatokon való sikeres indulás szempontjából. Tekintettel arra, hogy a jelenlegi fejlesztési ciklusban – a következő fejezetben részletezett konstrukciókban –

³¹ A Szekszárdi járásban további 6 db projekt valósult meg szociális szövetkezetek gondozásában, mindösszesen körülbelül 122 millió Ft összegben.

ismét nagy forráskeret áll rendelkezésre a szociális gazdaság céljaira, javasolt a Paktum területén működő szervezeteket, vagy a létrehozásukra vonatkozó szándékokat minél előbb felkarolni, és szakmai, jogi, tájékoztató, pályázatírói stb. kompetenciákkal és kapacitásokkal támogatni a projektgenerálást és a pályáztatást, hogy a megye kellőképpen ki tudja venni a részét a tömegesen rendelkezésre álló fejlesztési forrásokból.

Utóbbi azért is fontos, mert a szakértői interjúk során fény derült rá, hogy a 2007-2013-as programozási időszak záróértékelése alapján az érintett pályázatokhoz kapcsolódó 2. prioritás kedvezményezettjei között voltak a legmagasabb arányban azok (kétötöd), akik korábban még nem hajtottak végre uniós finanszírozású projektet. Mindez jól tükrözi, hogy az ide tartozó pályázatok kiemelten érintettek a kedvezményezetti kör tapasztalatlansága és uniós elszámolásokban és projektmenedzselésben való járatlansága terén, így érdemes erőforrásokat csoportosítani az ebből eredő gátak és problémák leküzdésére.

Ezt támasztja alá az a tény is, hogy a TÁMOP 7.2.1 számú, a TÁMOP keretében megvalósuló projektek projektfelügyeleti feladatainak ellátása elnevezésű, „projektdoktori mentor” tevékenység magas arányban érintette a szociális szövetkezetek által végrehajtott projekteket is. A projekt alapvető célkitűzése volt a TÁMOP által finanszírozott és a végrehajtás csúszása, vagy a forráslehívás szempontjából jelentős késedelemben lévő projektek sikeres megvalósulásának és lezárásának támogatása. A szociális szövetkezetek nagyszámú bekerülését ugyanakkor technikai, külső okok is magyarázhatják, tudniillik a hosszas várólisták, valamint a támogatási szerződések megkötésének csúszásai. A mentorokat fogadó szövetkezetek ugyanakkor nagy számban jelezték az interjú tapasztalatai alapján, hogy erre a mentoráló tevékenységre nemcsak a végrehajtás végén, hanem a teljes időszakban igény lenne. A problémák nagy részét egyébként az eredményezte, hogy saját erőből nem tudták a pályázatokat benyújtani, a segédkező pályázatíró cégek azonban a támogatási kérelem befogadása után magukra hagyták őket a megvalósításban, vonatkozó tapasztalataik, kompetenciáik más forrásból pedig nem voltak elérhetőek a szervezetek számára.

Problémaként említhető még, hogy a projektforrások felhasználását követően a támogatott szervezetek többsége is elhalt vagy alvó státuszba került. Mindez indokoltá teszi

az erősebb bemeneti szűrést, az intenzívebb megvalósítás során vett támogatást, illetve a projektek hatásfokának utólagos értékelését.

Azt is érdemes megjegyeznünk, hogy a tapasztalatok szerint a szociális szervezetek nemcsak a direkten nekik dedikált konstrukciókban voltak képesek sikeresen pályázni (lásd 2. melléklet kapcsolódó tartalma), ami indokoltá teszi, hogy a jelenleg elérhető támogatási lehetőségeket se szűkítsük a kizárólag társadalmi vállalkozások számára dedikált forrásokra. Emiatt a támogatási kataszter is ettől szélesebb, teljességre törekvő listát is tartalmaz.

IV.2 Potenciális fejlesztési források a 2014-2020-as időszakban

Az alábbi fejezet a szociális gazdaság fejlesztésével kapcsolatban az európai uniós, a hazai és az egyéb nemzetközi fejlesztési források igénybevételének lehetőségeit ismerteti. A bemutatott lehetőségek a közvetlenül társadalmi vállalkozásoknak kiírt források mellett azokról is számot adnak, melyek csak közvetve, azok szereplőit, a felzárkóztatást vagy a képzést támogatják.

A témát érintő célzott dokumentumelemzés alapján az Európai Unió forrásokat illetően a szociális gazdaság szempontjából releváns operatív programok és az azokon belüli prioritások a következők³²:

- Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP)
  - Együttműködő társadalom
  - Infrastrukturális beruházások a társadalmi együttműködés erősítése érdekében
- Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP)
  - Foglalkoztatás
  - Pénzügyi eszközök és szolgáltatások fejlesztése
- Vidékfejlesztési Program (VP)
- Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP)
  - Fenntartható városfejlesztés a megyei jogú városokban

³² Forrás: Az Európai Bizottság által elfogadott operatív programok (2014-20) – palyzat.gov.hu

Az EFOP szerint: *„A társadalmi integráció nem képzelhető el a szociális gazdaság aktivizálása nélkül.”* Ezen belül egyedi célkitűzésként megjelenik a hátrányos helyzetű személyek, kifejezetten romák szociális gazdaságban való részvételének növelése. A gazdaságfejlesztés (GINOP) humán oldali támogatója az EFOP: képessé teszi a hátrányos helyzetű embereket a szociális gazdaság megerősítéséhez nyújtott programokban való részvételre, és elsősorban a helyi közösségek fenntarthatóságára helyezi a hangsúlyt.

A GINOP elemzi a szociális gazdaság fejlesztésével összefüggésben szerzett korábbi tapasztalatokat. Az elemzés keretében rávilágít arra, hogy a *„projektek önmagukban nem mindig tudnak jelentős és fenntartható foglalkoztatási hatást kifejteni, viszont egy lokális rendszer részeként működtetve a hátrányos helyzetű térségekben fontos alternatívái lehetnek a közfoglalkoztatásnak és lehetőséget biztosíthatnak a hátrányos helyzetűek számára az elsődleges munkaerő-piaci kilépéshez.”* Ezzel összhangban alapelveként is megjelenik a dokumentumban, hogy a szociális gazdaságot érintő pályázati konstrukciók elsősorban speciális térségek (Szabad Vállalkozási Zónák, korábban leghátrányosabb helyzetű térségek) előnyben részesítését célozzák.

A Vidékfejlesztési Program (VP) alapján a mezőgazdasági tevékenységet végző szociális szövetkezet által végrehajtott beruházás kollektívnek minősül, ez szereplőként való megjelenést biztosít, valamint a mezőgazdaságot, mint tevékenységi kört preferálja. A VP keretében lehetőség van a működő szociális szövetkezetek tevékenység diverzifikációjának elindítására és fejlesztésére, ami egyrészt a fenntarthatóságot növeli, másrészt tevékenységi kör bővítését tesz lehetővé. Korlátozó tényező, hogy csak agrárjellegű szociális szövetkezetekre utal a dokumentum, de a kisüzem megnevezés – a feltételek teljesülése esetén – alkalmazható szociális szövetkezetekre is. A szociális szövetkezetek pozitív diszkriminációban részesülnek a közfoglalkoztatással szemben az agrár- és vidékfejlesztési lehetőségek szempontjából, ami finanszírozás szempontjából fontos lehetőségként azonosítható.

A TOP *„Helyi közösségszervezés a városi helyi fejlesztési stratégiához kapcsolódva”* intézkedés leírásában megjelenik a szociális gazdaság a főbb fejlesztési irányok között. A

szociális gazdasághoz kapcsolódó témakörök *A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése* prioritás tengelyen belül szerepelnek a dokumentumban, pl. *A foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése* (egyedi célkitűzés), *Foglalkoztatás-növelést célzó megyei és helyi foglalkoztatási együttműködések* (intézkedés).

A kutatás fókuszában Tolna megye járásai – a Szekszárdi járás kivételével – jelennek meg, ezért a VEKOP-ban foglaltakat jelen tanulmány keretében nem elemezzük, és a 2. melléklet támogatási kataszterében sem jelenítjük meg.

Az operatív programok és kapcsolódó dokumentumok elemzése alapján levont, szociális gazdaságra vonatkozó legfontosabb következtetések az alábbiakban foglalhatók össze:

- A szociális gazdaság fejlesztésének lehetősége operatív programok szintjén is markánsan megjelenik.
- Az elemzett dokumentumok elsősorban a hátrányos helyzet kezelésével kapcsolatos lehetőségként tekintenek a szociális gazdaságra, a fenntarthatósághoz szükséges sikeres gazdasági tevékenységgel összefüggő megfontolások ugyanakkor csak minimális szinten vannak jelen a dokumentumokban.
- A mezőgazdaság, agrár- és vidékfejlesztés kiemelten támogatott tevékenységi terület a szociális gazdaságok számára.
- A finanszírozás és tevékenységek szintjén az operatív programok alapján megjelenő pályázatok kiemelt jelentőséggel bírnak, amennyiben képesek orientálni a lehetséges fejlesztési irányokat.

A 2014-2020-as programozási időszakhoz kapcsolódóan a konkrét, már ismert konstrukciókat az Éves Fejlesztési Keretek (ÉFK) vizsgálata alapján a 2. mellékletben szereplő támogatási kataszter – azon belül is az első munkalap – tekinti át. A leginkább releváns, mostanáig ismertté vált, közvetett vagy közvetlen hazai / EU-s támogatási lehetőségek a következők:

TOP-5.1.1-15-TL1-2016--00001

- GINOP-5.1.2-15 – Piac társ kiemelt projekt a társadalmi vállalkozások ösztönzésére a fenntartható és versenyképes szociális gazdaság érdekében (1,3 Mrd Ft)
- GINOP-5.1.3.-16 Társadalmi célú vállalkozások ösztönzése (6 Mrd Ft)
- GINOP-8.8.1-17 Foglalkoztatás ösztönzése célú hitel (16,5 Mrd Ft)
- „Fókuszban az önkormányzati tagsággal rendelkező szociális szövetkezetek” (9,4 Mrd Ft)

A nem kifejezetten szociális gazdaságra vonatkozóan kiírt pályázatok is relevánsak lehetnek a szektor képviselőinek is, például úgy mint a

- Nemzeti Technológiai és Szellemi Tulajdon Kockázati Tőke – Inkubációs program (10 Mrd Ft)
- Nemzeti Technológiai és Szellemi Tulajdon Kockázati Tőke – Magvető program (16 Mrd Ft)
- Nemzeti Technológiai és Szellemi Tulajdon Kockázati Tőke – Startup program (24 Mrd Ft)

Emiatt a 2. mellékletben szereplő támogatási kataszter tartalmazza ezek részletes kibontását is, illetve az összes ÉFK-ban nevesített egyéb konstrukció listáját is.³³ Ez a szociális gazdaság szereplőin túlmenően is hasznos, általános körképet jelenthet a Paktum számára a pályázati források feltérképezése, projektgeneráló tevékenységeik szervezése, illetve a forráskoordinációs feladataik ellátása kapcsán. Az összes elérhető forrás bemutatása mellett szól az is, hogy a szociális gazdaság szereplői Magyarországon nem határolhatók le sem jogi kategória, sem pedig statisztikai besorolás alapján, emiatt a releváns és nem releváns konstrukciók nem különíthetők el egyértelműen. A szektor sokszínűsége és a tevékenységstruktúra változatossága miatt csaknem bármely konstrukció potenciális fejlesztési forrásként jöhet szóba a helyi gazdaság fejlesztése kapcsán. A fenti megfontolások

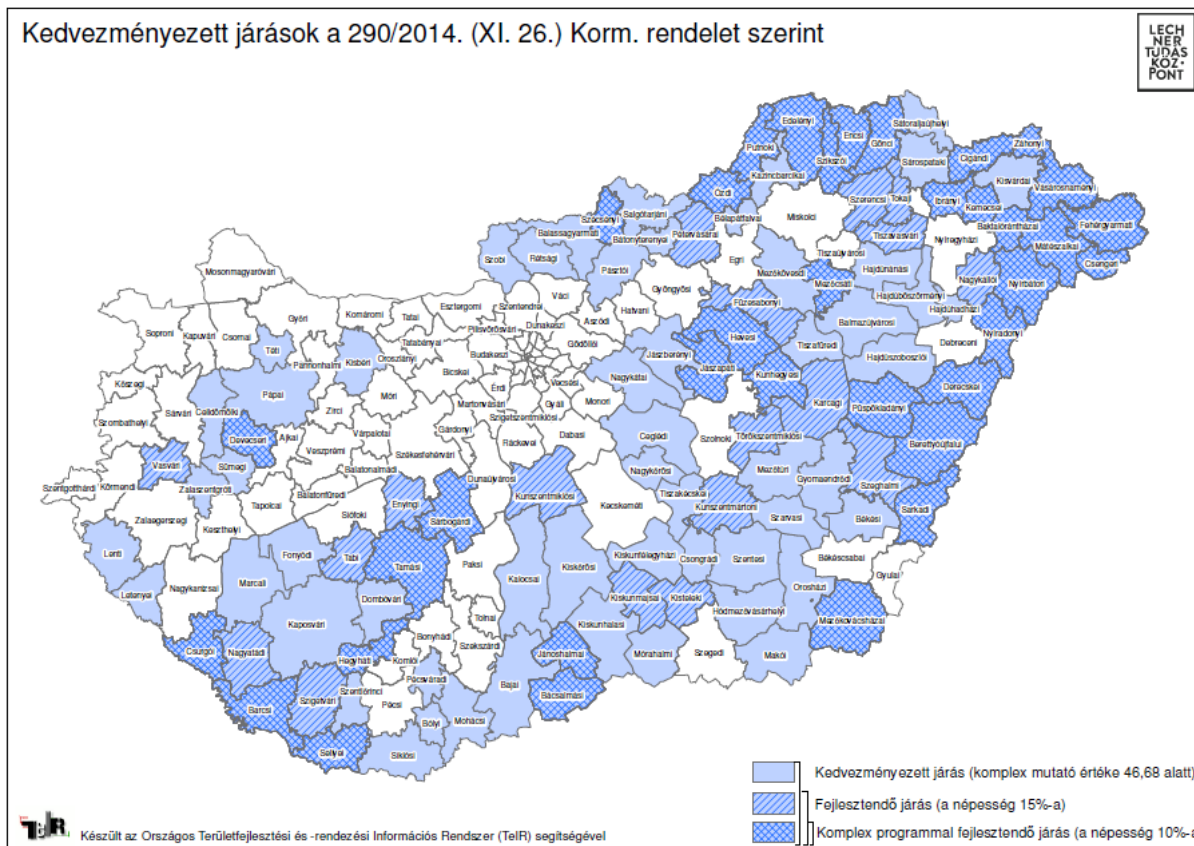
³³ Tekintettel arra, hogy az EU-s támogatási konstrukciók jelentős része még nem került meghirdetésre a 2014-2020-as programozási időszakban, jelenleg a pályázati felhívások nélkül még nem ismerhető teljeskörően, hogy mely konstrukciók relevánsak a szociális gazdaság szereplői szempontjából.

miatt éppen ezért csak a VEKOP konstrukcióinak ismertetésétől tekint a kataszter, hiszen a területi lehatárolás értelmében az nem lehet releváns Tolna megye szempontjából.

Érdemes megjegyezni, hogy a Szociális Szövetkezetek Országos Szövetsége szerint a GINOP társadalmi vállalkozások (egyesületek, alapítványok, nonprofit Kft., szociális szövetkezet) számára hirdetett pályázatában olyan követelményrendszer van megfogalmazva, ami szinte teljesíthetetlen. Állásfoglalásuk szerint 1,5 év alatt fenntartható vállalkozási tevékenységet lehetetlen kialakítani. A GINOP pályázathoz kapcsolódik egy társadalmi vállalkozás minősítő rendszer kialakítása is, aminek nagyon kevés szociális szövetkezet tud majd megfelelni. Párhuzamosan kiírásra került az OFA Fókusz pályázat, amelynek keretösszeg 9,4 milliárd forint és az önkormányzati tagsággal rendelkező szociális szövetkezetek pályázhatnak rá. Az egyes pályázati lehetőségek részletes jellemzőit a 2. melléklet tartalmazza.

Az EU és a hazai fejlesztési források felhasználása kapcsán érdemes megemlíteni a különféle területi szempontú besorolásokat, kedvezményezetti kategóriákat is. Tolna megye területén a 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet alapján a Tamási járás a komplex programmal fejlesztendő járások közé sorolandó, azaz a komplex mutató értékének tekintetében a legkedvezőtlenebb körülmények között élő népesség 10%-ába tartozik. Tamási mellett a megyében a Dombóvári járás érintett még kiemelt kategóriaként, ami a kedvezményezett besorolást kapta a rendelet szerint (17. ábra).

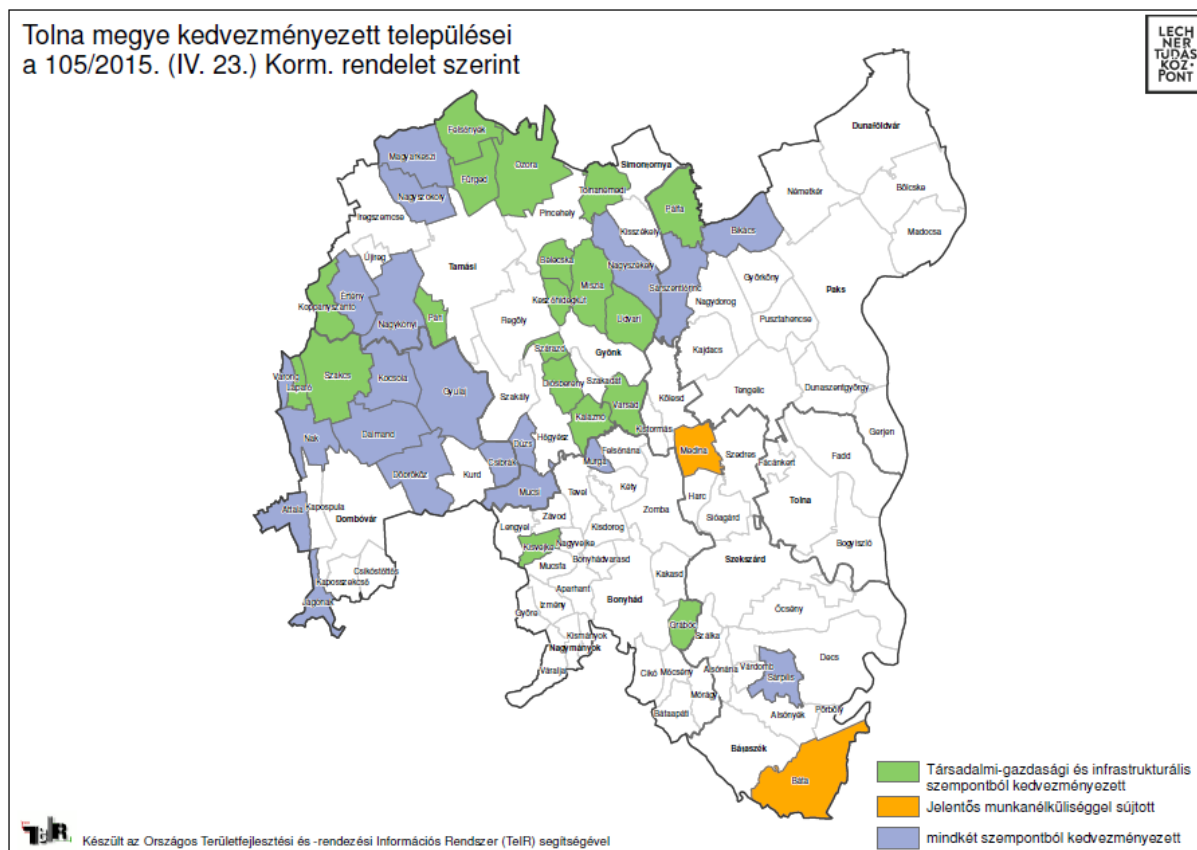
17. ábra: Kedvezményezett járások elhelyezkedése a 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet szerint

Forrás: TeIR

A 18. ábrán és a 20. táblázatban a 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet alapján települési szinten is láthatjuk a megye kedvezményezett térségeit. A Bonyhádi járásban társadalmi, gazdasági és infrastrukturális szempontból 3 db kedvezményezett település található, illetve egy település jelentős munkanélküliséggel sújtottnak minősül a besorolás szerint. A Dombóvári járás ettől jelentősen kedvezőtlenebb képet mutat, itt az első kategóriába 11 település, míg a másodikba 9 került besorolásra, többségük egyszerre mindkét kategóriában érintett. A Paksi járásban is találunk 3 érintett települést, melyek közül kettő egyszerre mindkét kategóriába besorolható. A legkedvezőtlenebb egyértelműen a Tamási járás helyzete, ahol 21 rendeletben érintett település azonosítható, ezzel szemben a Tolnai járás települései közül egyik sem tartozik a rendelet által definiált kiemelt kategóriák alá.

18. ábra: Tolna megye kedvezményezett települései a 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet szerint térképen ábrázolva

Forrás: TeIR

20. táblázat: Tolna megye kedvezményezett települései a 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet szerint

Járás	Település	Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett település	Jelentős munkanélküliséggel sújtott település
Bonyhádi	Grábóc	igen	nem
	Kisvejke	igen	nem
	Murga	igen	igen
Dombóvári	Attala	igen	igen
	Csibrák	igen	igen
	Dalmand	igen	igen
	Döbrököz	igen	igen

	Gyulaj	igen	igen
	Jágónak	igen	igen
	Kocsola	igen	igen
	Lápafő	igen	nem
	Nak	igen	igen
	Szakcs	igen	nem
	Várong	igen	igen
Paksi	Bikács	igen	igen
	Pálfa	igen	nem
	Sárszentlőrinc	igen	igen
Tamási	Belecska	igen	nem
	Diósberény	igen	nem
	Dúzs	igen	igen
	Értény	igen	igen
	Felsőnyék	igen	nem
	Fürged	igen	nem
	Kalaznó	igen	nem
	Keszőhidegkút	igen	nem
	Koppányszántó	igen	nem
	Magyarakeszi	igen	igen
	Miszla	igen	nem
	Mucsi	igen	igen
	Nagykónyi	igen	igen
	Nagyszékely	igen	igen
	Nagyszokoly	igen	igen
	Ozora	igen	nem
	Pári	igen	nem
	Szárazd	igen	nem
	Tolnanémedi	igen	nem
Udvari	igen	nem	
Varsád	igen	nem	

Forrás: Saját szerkesztés a 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet 2. melléklete alapján

A fenti besorolások témánk szempontjából vett jelentőségét a fejlesztési forrásokhoz való hozzáférés jelenti. A két rendeletben kiemelt kategóriába sorolható térségek ugyanis az esetek többségében előnyös elbírálásában részesülnek a beruházási és fejlesztési források odaítélése során. Ebből következőn a megye két járása – a Dombóvári és a Tamási – a különböző európai

uniós források megpályázása során többletpontokra, illetve magasabb támogatási intenzitásra számíthat. Azt is ki kell emelnünk, hogy a másik három vizsgált járás kiemelt kategóriába eső települései is hasonló elbírálás alá esnek a források odaítélésének tekintetében.

V. STRATÉGIA ÉS AKCIÓTERV

V.1 Áttekintés

A Tolna megye Paktum területére vonatkozó, szociális gazdaság fejlesztésére irányuló akcióterv olyan stratégiai célokat fogalmaz meg, melyek többek között levezethetők a Tolna megye foglalkoztatási stratégiájában szereplő prioritásokból, ill. a jelen tanulmányban szereplő helyzetelemzés megállapításaiból. Másfelől a szociális gazdaság fejlesztésére irányuló akciótervben megfogalmazott stratégiai célokat beavatkozások formájában részletezzük.

A beavatkozásokban részletezett konkrét szakmai tartalmi elemek megvalósítása minden esetben projekt keretben történik. Az akcióterv keretében meghatározott beavatkozásokhoz rendelhető projektek közül öt darab kulcsprojekt részletes kifejtésére is sor kerül a dokumentációban.

Tolna Megye Gazdaságfejlesztési Programja (2. sz. munkaváltozat) 4. intézkedése az alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztésre irányul, ennek keretében 41 db szociális gazdasággal kapcsolatba hozható projektet nevesít a program – konkrét támogatási összegeket is meghatározva. Az akcióterv kialakítása során a programban szereplő projektek szakmai tartalmát is figyelembe vettük.

V.2 Stratégiai célkitűzések megfogalmazása

A Tolna megye foglalkoztatási stratégiájában szereplő prioritásokból, a Befektetésösztönző stratégia és akcióterv érintett intézkedéseit, ill. a jelen tanulmányban szereplő helyzetelemzésből levezethető stratégiai célok az alábbiak:

1. A jól működő szociális gazdaságok alkalmazkodóképességének növelése
2. A helyi közösségek gazdaságfejlesztésre gyakorolt hatásának növelése
3. A szociális gazdaságban foglalkoztatottak számának növelése
4. A szociális gazdaság társadalmi szintű „láthatóságának” fokozása

5. Helyi termékek és szolgáltatások fejlesztése
6. Befektetések ösztönzése

V.3 Stratégiai célkitűzések indokoltsága

A megfogalmazott stratégiai célkitűzések indokoltságát az alábbiakban foglaljuk össze:

1. A jól működő szociális gazdaságok alkalmazkodóképességének növelése

A szociális gazdaság szereplőit tartalmazó kataszter egyik tanúsága, hogy a szociális szervezetek fluktuációja viszonylag magas, vagyis gyakran megfigyelhető a megszűnés vagy inaktívvá válás, ami mindenképpen negatív jelenségnek tekinthető. Ebből következik, hogy a már meglévő és jól működő szervezetek támogatását kiemelt célként kell kezelni, ennek pedig egyik leghatékonyabb módja az alkalmazkodóképességük növelése.

A munkaerő piaci alkalmazkodóképesség fogalma a foglalkoztatási stratégia egyik prioritásaként is megjelenik.

2. A helyi közösségek gazdaságfejlesztésre gyakorolt hatásának növelése

Tolna Megye Területfejlesztési Konceptiója a szociális gazdaság vonatkozásában többszörösen hangsúlyozza a helyi jelleg fontosságát. A dokumentumban megjelenő fogalmak: építkezés a helyi erőforrásokra; civil szervezetek aktív szerepvállalása; helyi közösségek megerősítése stratégiai célokon belül; termelői együttműködés; a helyben előállított termékek piaci értékesítésének elősegítése; helyben előállított termények közétkeztetésben és a helyi bolthálózatokban történő értékesítése.

A területfejlesztési koncepcióval összhangban az akcióterv stratégiai célkitűzései között tartalmazza a helyi közösségek gazdaságfejlesztésre gyakorolt hatásának növelését.

3. A szociális gazdaságban foglalkoztatottak számának növelése

Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája az Unió egyik legfontosabb alapidokumentuma, melyben prioritás szinten jelenik meg a magas foglalkoztatás. Korántsem

véletlen, hogy a foglalkoztatás növelésének szükségessége mind az országos, mind pedig a Tolna megyei stratégia dokumentumokban markánsan jelen van.

A foglalkoztatási stratégia 10. prioritása alapján a szociális gazdaság non-profit foglalkoztatási programjainak támogatása kiemelt jelentőséggel bír, a szociális gazdaság fejlesztését célzó akciótervben a foglalkoztatottak számának növelésének stratégia célként történő kijelölése többek között a foglalkoztatási stratégia alapján is indokolt.

4. *A szociális gazdaság társadalmi szintű „láthatóságának” fokozása*

Tolna Megye Területfejlesztési Konceptiójának elsődleges célja, hogy „már készítése során aktivitásra, összefogásra, együtt gondolkodásra biztassa a megyei szereplőket, az érintetteket. Ösztönözze őket arra, hogy ismereteiket, tudásukat, szakértelmüket, gyakorlati tapasztalataikat felhasználva önállóan, egyénileg és másokkal együttműködve is segítsék elő a megye fejlesztését, fejlődését.” Ahhoz, hogy a szociális gazdaság bekerüljön a társadalom vérkeringésébe, megkerülhetetlen feladat a szociális gazdaság szereplőinek, termékeinek és szolgáltatásainak társadalmi szinten történő láthatóvá tétele, a jó gyakorlatok és elért sikerek széleskörű megismertetése.

A szociális gazdaság láthatóvá tétele természetesen nemcsak a társadalmi beágyazódást elősegítő tényező, hanem közvetett hatásként a szociális gazdaság bevételi forrásainak, ezáltal a fenntarthatóság növelésének is az egyik záloga.

5. *Helyi termékek és szolgáltatások fejlesztése*

Tolna Megye Gazdaságfejlesztési Programja (2. sz. munkaváltozat) különös hangsúlyt fektet a szociális gazdaság keretében működő szociális szövetkezetek által tipikusan ellátható tevékenységekre, melyek a Programban szereplő felsorolás alapján kivétel nélkül helyi termékek előállítására, valamint helyi szolgáltatások nyújtására irányulnak.

A Programban megfogalmazott irányelvek a szociális gazdaság fejlesztését célzó akciótervben stratégiai célok és konkrét beavatkozások szintjén jelennek meg.

6. Befektetések ösztönzése

A befektetések ösztönzésének akciótervi megjelenítését, ezzel együtt stratégiai célként történő kijelölését az Európai Parlament 2012. november 20-i állásfoglalása – mely a *Kezdeményezés a szociális vállalkozásért* dokumentummal kapcsolatos – egyértelműen megalapozza: „Sok szociális vállalkozás nehézségekkel szembesül a tevékenységük bővítéshez szükséges finanszírozáshoz való hozzáférés terén, és ezért kifejezetten a saját igényeikhez igazított támogatásra van szükségük, például szociális bankokra, kockázat megosztási eszközökre, jótékonyági alapokra és (mikro)hitelekre;”

V.4 Stratégiai célok és a célokhoz kötött beavatkozások rendszere

A stratégia célok és az egyes célokhoz kötött beavatkozások rendszerét ismerteti a fejezet, a stratégiai célok alatt felsorolva és alszámozással azonosítva a releváns beavatkozásokat. Az egyes beavatkozások részletes ismertetésére a következő fejezetben kerül sor.

1. A jól működő szociális gazdaságok alkalmazkodóképességének növelése
  - 1.1. Tolna megyében sikeresen működő szociális gazdasági szereplők tevékenységi körének bővítése, meglévő tevékenységek fejlesztése
  - 1.2. Tolna megye adottságait és sajátosságait figyelembe véve hazai és nemzetközi jó gyakorlatok adaptálásának elősegítése
  - 1.3. Támogató mentorhálózat létrehozása
2. A helyi közösségek gazdaságfejlesztésre gyakorolt hatásának növelése
  - 2.1. Helyi fogyasztás ösztönzése, fogyasztási közösségek létrehozása
  - 2.2. Közösségfejlesztés korszerű infokommunikációs technológiai megoldásokra alapozva
  - 2.3. Kölcsönös segélyező vagy kockázatkezelő egyesületek létrehozása
3. A szociális gazdaságban foglalkoztatottak számának növelése
  - 3.1. Digitális kompetenciák fejlesztése
  - 3.2. Humán erőforrások képzettségi szintjének növelése
  - 3.3. Távmunka lehetőségek népszerűsítése

- 3.4. A haszonkölcsön rendszer bevezethetőségének vizsgálata
4. A szociális gazdaság társadalmi szintű „láthatóságának” fokozása
  - 4.1. Adat alapú prediktív modellező rendszer létrehozása a Tolna megyei szociális gazdaság elemezhetőségének a megteremtése érdekében
  - 4.2. „Szülőföldem, Tolna” mozgalom létrehozása
  - 4.3. Környezeti fenntarthatóság növelése Tolna megyében
5. Helyi termékek és szolgáltatások fejlesztése
  - 5.1. „Tolnaiak a Tolnaiaknak” tanúsítvány rendszer kialakítása (TaT)
  - 5.2. Idősgondozási és betegápolási rendszer kibővítése a szociális gazdaságra alapozva
  - 5.3. Tolna megye szociális gazdasága által előállított termékek megyén kívüli piacra jutásának elősegítése
  - 5.4. Munkába járás feltételeinek javítása a szociális gazdaság által nyújtott szolgáltatások segítségével
  - 5.5. Idénymunkák ellátásának támogatása szociális gazdaság keretében
6. Befektetések ösztönzése
  - 6.1. Alternatív finanszírozási formák felkutatása és népszerűsítése
  - 6.2. Önkormányzati beszerzések célirányos felhasználása
  - 6.3. Helyi termékfejlesztések támogatási rendszerének kidolgozása
  - 6.4. Hazai és nemzetközi pályázásban történő segítségnyújtás biztosítása

V.5 Beavatkozások ismertetésére szolgáló szempontrendszer

Az akciótervben a stratégiai célokhoz rendelt beavatkozásokat részletesen is ismertetjük az alábbi szempontokat figyelembe véve:

- A beavatkozások viszonylag magas száma a költségek elaprózódásához vezet, ugyanakkor a szociális gazdaság jellegéből adódóan célszerűbbnek tűnik a rendelkezésre álló pályázati források ilyen módon történő „szétterítése”, mint adott

esetben néhány szereplő vagy elképzelés koncentrált és nagy volumenű támogatása.

- A beavatkozások ismertetése során a stratégiai cél és a beavatkozás megnevezését követően az adott beavatkozás szakmai tartalmának ismertetésére kerül sor.
- A rövid szakmai tartalom ismertetésének célja, hogy kijelölje az adott beavatkozásra ráépülő projekt vagy projektek szakmai tartalmát – egy beavatkozáshoz legalább egy, de akár több projekt is tartozhat. Másrészt egy adott projekt keretében több intézkedés részbeni megvalósítása is összefogható, amennyiben ez a megoldás költséghatékonyt okoz, vagy az eredményesség növekedése várható az összevonás által.
- A projektgazda feladata a stratégiai célhoz tartozó beavatkozások gondozása, a célok eléréséhez szükséges tevékenységek megtervezésnek, megszervezésének, végrehajtásának és a végrehajtás ellenőrzésének biztosítása – egyéb kapcsolódó feladatokkal egyetemben.
- Időtartam alatt a beavatkozás megkezdésétől a befejezéséig tartó időszakot értjük naptári hónapokban kifejezve. A megadott időtartam szakmai szempontból optimális becült érték, melyet a megvalósítás körülményei – pl. pénzügyi erőforrásokat biztosító pályázatok időkerete – befolyásolhatnak. A kezdő időpont minden esetben a megvalósítás körülményeinek a függvénye, ezért az akcióterv nem tartalmaz kezdő időpontra vonatkozó adatokat.
- A beavatkozások projektekre bontása során feltétlenül szükséges az időtartamok és ütemezések projekt szintű összehangolása egyrészt az esetleges egymásra épülések figyelembe vétele okán, másrészt az optimális erőforrás kihasználás érdekében.
- A listában megadott költség az adott intézkedés megvalósításának bruttó bekerülési költsége optimális szakmai tartalom és racionális erőforrás felhasználást feltételezve. A valós szakmai tartalom minden esetben a rendelkezésre álló forrásokhoz kell igazítani. A rendelkezésre álló forrásokkal

kapcsolatos információk birtokában a tervezett költségek pontosíthatók, jelenleg a pontosabb tervezéshez szükséges információk nem állnak rendelkezésre.

V.6 Beavatkozások ismertetése

A korábbiakban felsorolt és stratégiai célokhoz rendelt beavatkozások megadott szempontrendszer alapján történő részletes ismertetését tartalmazza a fejezet.

Stratégiai cél: 1. A jól működő szociális gazdaságok alkalmazkodóképességének növelése

Beavatkozás: 1.1 Tolna megyében sikeresen működő szociális gazdasági szereplők tevékenységi körének bővítése, meglévő tevékenységek fejlesztése

Beavatkozás A fogyasztási szokások és gazdasági környezet gyors változása okán nem leírása: elegendő, ha a vállalkozások profilja egy termék előállítására vagy egy szolgáltatás nyújtására korlátozódik. A „több lábbon állás” kialakítása célirányos támogatásokkal, meglévő munkaerő átképzésével, információk időben történő megosztásával történik. A beavatkozás kifejezetten nem új vállalkozások létrejöttét célozza, tehát új piaci rés megjelenése esetén a hosszabb ideje fenntarthatóan működő vállalkozásoknak kíván kedvezni. A támogatások célirányossá tétele érdekében meg kell határozni azokat a feltételeket, melyek alapján az intézkedés keretében támogatható vállalkozások kiválasztásra kerülhetnek.

Projektgazda: Tolnáért NKft. részvételével működő, konzorciumi tagokat és külsős szervezeteket magába foglaló, szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó munkacsoport kiválasztott tagja. Konzorciumi tagokon kívüli lehetséges / potenciális projektgazda: Hetedhét Határ Szociális Szövetkezet, Gyulaj

Időtartam: 36 hónap

Költség: 22 MFt

Stratégiai cél: 1. A jól működő szociális gazdaságok alkalmazkodóképességének növelése

Beavatkozás: 1.2 Tolna megye adottságait, sajátosságait figyelembe véve hazai és nemzetközi jó gyakorlatok adaptálásának elősegítése

Beavatkozás leírása: A beavatkozás alapelve, hogy sokkal könnyebb egy jó megoldást adaptálni, mint újat kitalálni és annak piacképességét kiharcolni. A „több lábbon állás” érdekében a hazai és nemzetközi jó gyakorlatok folyamatos monitorozására és a kinyert információk érintettekhez történő eljuttatására van szükség. A tevékenység nem lehet vállalkozás szintű, mindenképpen központilag kell megszervezni: az újonnan megjelenő jó gyakorlatokat folyamatosan ki kell ajánlani azoknak a vállalkozásoknak, akik előzetes információk alapján rendelkeznek a megfelelő adottságokkal. A jó gyakorlatok piaci árat képviselnek, tehát „megéri” a szükséges erőforrásokat ráfordítani egy-egy ígéretes jó gyakorlat teljes körű feltérképezésére, a működtetők tapasztalatainak átvételére, a folyamatos együttműködés kialakítására.

Projektgazda: Tolnáért NKft. részvételével működő, konzorciumi tagokat és külsős szervezeteket magába foglaló, szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó munkacsoport kiválasztott tagja. Konzorciumi tagokon kívüli lehetséges / potenciális projektgazda: Tolna Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány.

Időtartam: 24 hónap

Költség: 5 MFt

Stratégiai cél: 1. A jól működő szociális gazdaságok alkalmazkodóképességének

növelése

Beavatkozás: 1.3 Támogató mentorhálózat létrehozása

Beavatkozás leírása: A beavatkozás keretében létrejön a megye területén induló / működő mikro- és kisvállalkozások, kiemelten pedig a szociális gazdaság szereplőinek (szak)mentorálása, napi gyakorlatba ágyazott képzése olyan területeken, melyek speciális, a megyében korlátozottan és/vagy drágán elérhető szakképzettséget igényelnek. Ilyen terület a pénzügy, a menedzsment, a jog, a marketing és az elemzés. A mentorháló emellett a forráskataszterben szereplő lehetőségekhez kapcsolódóan projektgenerálásban és pályázatírásban is közreműködik. A beavatkozás keretében nyújtott támogatás célja, hogy a megyében kitermelődjön egy olyan gyakorlati speciális tudással rendelkező réteg, aki a továbbiakban alulról szerveződő módon, helyi tudásmegosztás formájában hosszútávon hozzájárulhat a megye gazdasági fejlődéséhez. A beavatkozás kiterjed az igények területi szintű felmérésére, a mentorhálózat tagjainak kiválasztására és képzésére, különböző ösztönzők kidolgozására, minőségbiztosítási rendszer kiépítésére, tudás- és tapasztalat megosztás megszervezésére, pilot időszakban mentorhálózati rendszer működtetésére.

Projektgazda: Tolnáért NKft. részvételével működő, konzorciumi tagokat és külső szervezeteket magába foglaló, szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó munkacsoport kiválasztott tagja. Konzorciumi tagokon kívüli lehetséges / potenciális projektgazda: Tolna Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány.

Időtartam: 36 hónap

Költség: 25 MFt

TOP-5.1.1-15-TL1-2016--00001

Stratégiai cél: 2. A helyi közösségek gazdaságfejlesztésre gyakorolt hatásának növelése

Beavatkozás: 2.1 Helyi fogyasztás ösztönzése, fogyasztási közösségek létrehozása

Beavatkozás leírása: A helyi fogyasztás ösztönzése keretében a Tolna megyében előállított termékek és szolgáltatások keresletének növelése jelenik meg célként. A keresletnövekedést a helyi fogyasztók közösségbe szervezése indukálja, hogy a közösség lényegesen hatékonyabban orientálható a helyi termékek és szolgáltatások vásárlására. A szociális gazdaság szempontjából első lépés a szociális gazdaságban dolgozók vásárlási közösségének a kialakítása, ezt követheti a szélesebb kör elérése. A helyi közösség kialakítása történhet földrajzi elhelyezkedés alapján, ill. elektronikus közösségek létrehozásával. A beavatkozás keretében sor kerül a vásárlói közösségek létrehozásának ösztönzésére, internet alapú megoldás kidolgozására és megvalósítására, személyes jelenlétet igénylő alkalmakkor és rendezvényeken a lehetőség propagálására.

Projektgazda: Tolnáért NKft. részvételével működő, konzorciumi tagokat és külsős szervezeteket magába foglaló, szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó munkacsoport kiválasztott tagja. Konzorciumi tagokon kívüli lehetséges / potenciális projektgazda: ÁFÉSZ-ek Tolna Megyei Szövetsége, Szekszárd

Időtartam: 36 hónap

Költség: 41 MFt

Stratégiai cél: 2. A helyi közösségek gazdaságfejlesztésre gyakorolt hatásának növelése

Beavatkozás: 2.2 Közösségfejlesztés korszerű infokommunikációs technológiai megoldásokra alapozva

Beavatkozás leírása: Az internet alapú közösségek fejlesztése többek között a szociális gazdaság Tolna megyei szereplői számára kínál információáramlást

TOP-5.1.1-15-TL1-2016--00001

hatékonyan segítő szolgáltatásokat, valamint piacbővítést szolgáló közösségi együttműködési lehetőségeket. A beavatkozás eredményeképpen a munkanélküliek és közfoglalkoztatottak aktivitása növekszik, a szociális gazdaság szereplői sikeresebbé válnak a különböző pályázatokon, a szociális gazdaság fejlődése „láthatóvá válik” a megye lakói számára.

Projektgazda: Tolnáért NKft. részvételével működő, konzorciumi tagokat és külsős szervezeteket magába foglaló, szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó munkacsoport kiválasztott tagja. Konzorciumi tagokon kívüli lehetséges / potenciális projektgazda: Tolna Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány.

Időtartam: 36 hónap

Költség: 45 MFt

Stratégiai cél: 2. A helyi közösségek gazdaságfejlesztésre gyakorolt hatásának növelése

Beavatkozás: 2.3. Kölcsönös segélyező vagy kockázatkezelő egyesületek létrehozása

Beavatkozás A gazdaságfejlesztés egyik záloga a résztvevők krízisekkel szembeni leírása: kitettségének csökkentése, az átmeneti válsághelyzetekre való előzetes felkészülés megszervezése. A beavatkozás keretében népszerűsítésre kerülnek azok az öngondoskodási formák, melyek lehető teszik a krízisek hatásainak közösségi és szolidaritási alapokon nyugvó csökkentését.

Az egyesületek célja, hogy a szolidaritás elve alapján biztosítást nyújtsanak a munkavállalók részére munkaképtelenség, betegség, öregség vagy egyéb okból bekövetkező munkaképtelenség esetén. Az egyesületek speciális szövetkezeti formának tekinthetők, amennyiben a tulajdonos adott esetben maga is ügyféllé válik, miután igénybe veszi az egyesület

által nyújtott szolgáltatásokat.

Projektgazda: Tolnáért NKft. részvételével működő, konzorciumi tagokat és külső szervezeteket magába foglaló, szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó munkacsoport kiválasztott tagja. Konzorciumi tagokon kívüli lehetséges / potenciális projektgazda: Tolna Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány.

Időtartam: 12 hónap

Költség: 5 MFt

Stratégiai cél: 3. A szociális gazdaságban foglalkoztatottak számának növelése

Beavatkozás: 3.1. Digitális kompetenciák fejlesztése

Beavatkozás A foglalkoztatás növelésének egyik záloga, ha valamennyi társadalmi leírása: réteg számára biztosítjuk digitális kompetenciáik fejlesztésének lehetőségét. Ehhez az internet hozzáférési pontok és alkalmas eszközök megléte biztosítható: eMagyarország pontok bevonásával; ingyenes interneten hozzáférési pontok népszerűsítésével; oktatási és egyéb intézményekben leselejtezett eszközök rászorultak számára történő átadásával; speciális eszközfejlesztési programok elindításával; köznevelési intézményekben található eszközpark hasznosításával. A humán oldali kompetenciák fejlesztése történhet felnőttképzés keretében; ECDL tanfolyamok segítségével; eMagyarország pontokon szervezet, kifejezetten a szociális gazdaság szereplői számára ajánlott tanfolyamokon. Az intézkedés eredményeképpen a célcsoport körében megjelenik az internetes kompetenciák fejlesztésére vonatkozó igény, a célcsoport megismeri az infrastruktúra és képzés lehetőségeit ezen a téren, az infrastruktúra tulajdonosok és képzőhelyek pedig felkészülnek a szociális gazdaság speciális igényeinek a kielégítésére.

TOP-5.1.1-15-TL1-2016--00001

Projektgazda: Tolnáért NKft. részvételével működő, konzorciumi tagokat és külsős szervezeteket magába foglaló, szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó munkacsoport kiválasztott tagja. Konzorciumi tagokon kívüli lehetséges / potenciális projektgazda: INFO - PARTNER Szociális Szövetkezet

Időtartam: 24 hónap

Költség: 10 MFt

Stratégiai cél: 3. A szociális gazdaságban foglalkoztatottak számának növelése

Beavatkozás: 3.2. Humán erőforrások képzettségi szintjének növelése

Beavatkozás A munkaerőpiac valamennyi szereplője számára létfontosságú az leírása: élethosszig tartó tanulás „megtanulása”. A munkanélküliek, közmunkások és veszélyeztetett munkahelyen dolgozók esetében különösen fontos, hogy a különböző speciális képzési lehetőségek rendelkezésre álljanak. A beavatkozás hozzájárul a szociális gazdasághoz köthető célcsoport számára készülő hagyományos és elektronikus képzési anyagok létrehozásához, a képzések megszervezéséhez és lebonyolításához, a képzések minőségbiztosítása keretében a résztvevők munkaerő piaci bevéálásának vizsgálatához.

Projektgazda: Tolnáért NKft. részvételével működő, konzorciumi tagokat és külsős szervezeteket magába foglaló, szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó munkacsoport kiválasztott tagja. Konzorciumi tagokon kívüli lehetséges / potenciális projektgazda: Tolna Megyei Szociális Intézmények Egyesülete

Időtartam: 36 hónap

Költség: 15 MFt

Stratégiai cél: 3. A szociális gazdaságban foglalkoztatottak számának növelése

Beavatkozás: 3.3. Távmunka lehetőségek népszerűsítése

Beavatkozás leírása: A távmunka szerepe folyamatosan felértékelődik az infokommunikációs infrastruktúra fejlődésével, mely jelentősen bővíti a lehetőségek körét. A szociális gazdaság tekintetében a távmunka keretében elvégezhető tevékenységek jelenleg kevésbé jellemzők, így a beavatkozás elsődleges célja ezen lehetőségek felkutatása és pilot projektek keretében történő kipróbálása annak érdekében, hogy a vállalkozások saját kockázati befektetés nélkül tapasztalatokat gyűjthessenek ezen foglalkoztatási formáról. Kedvező tapasztalatok esetén – mely adódik például a távmunka költségcsökkentő hatásaiból – a foglalkoztatottak számának bővülése várható. Olyan társadalmi rétegek is bevonásra kerülhetnek, melyek számára a távmunka komoly esélyt jelent a munkaerőpiachoz történő csatlakozásra, a reintegráció elősegítésére.

Projektgazda: Tolnáért NKft. részvételével működő, konzorciumi tagokat és külsős szervezeteket magába foglaló, szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó munkacsoport kiválasztott tagja. Konzorciumi tagokon kívüli lehetséges / potenciális projektgazda: Tolna Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány.

Időtartam: 12 hónap

Költség: 5 MFt

Stratégiai cél: 3. A szociális gazdaságban foglalkoztatottak számának növelése

Beavatkozás: 3.4. A haszonkölcsön rendszer bevezethetőségének vizsgálata

Beavatkozás leírása: A hazai jogi szabályozás lehetővé teszi a közfoglalkoztatók számára, hogy haszonkölcsön-szerződés formájában támogassák a létrejövő

TOP-5.1.1-15-TL1-2016--00001

szociális szövetkezeteket. A támogatás vonatkozhat ingó tárgyi eszközökre, termőföldre, állatállományra és egyéb ingatlan átadására is. A beavatkozás keretében bővül a haszonkölcsön-szerződések száma a megyében. Ehhez szükség van az érintettek tájékoztatására, a jogi és egyéb feltételek tisztázására, a jó gyakorlatok ismertetésére, az esetleges problémák felszínre hozására és közös megoldási módok kidolgozására.

Projektgazda: Tolnáért NKft. részvételével működő, konzorciumi tagokat és külsős szervezeteket magába foglaló, szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó munkacsoport kiválasztott tagja. Konzorciumi tagokon kívüli lehetséges / potenciális projektgazda: Újra Dolgozni Tolnában Egyesület, Szekszárd

Időtartam: 24 hónap

Költség: 5 MFt

Stratégiai cél: 4. A szociális gazdaság társadalmi szintű „láthatóságának” fokozása

Beavatkozás: **4.1. Adat alapú prediktív modellező rendszer létrehozása a Tolna megyei szociális gazdaság elemezhetőségének a megteremtése érdekében**

Beavatkozás leírása: A szociális gazdaság vonatkozásában rendelkezésre álló adatokkal számos probléma van, márpedig ezek rendezése nélkül mind a tervezés, mind pedig a folyamatkövetés és hatásvizsgálat ellehetetlenül, a fejlesztések eredményessége és hatékonysága releváns adatok hiányában kérdéses marad. A beavatkozás keretében létrejövő kvantitatív és kvalitatív adatgyűjtési rendszer komplex kutatási adatbázis létrehozását teszi lehetővé, mely biztosítja az igények szerinti információk előállíthatóságát. A kutatás adatbázisra alapozva prediktív előrejelző rendszer is kiépül, mely kockázatkezeléshez és stratégiai tervezéshez képes jövőre vonatkozó

információkat előállítani. A kutatási adatbázis létrehozása és működtetése részben végezhető szociális gazdasági tevékenység által, ami egyben foglalkoztatás bővítést is jelent.

Projektgazda: Tolnáért NKft. részvételével működő, konzorciumi tagokat és külsős szervezeteket magába foglaló, szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó munkacsoport kiválasztott tagja. Konzorciumi tagokon kívüli lehetséges / potenciális projektgazda: Tolna Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány.

Időtartam: 12 hónap

Költség: 20 MFt

Stratégiai cél: 4. A szociális gazdaság társadalmi szintű „láthatóságának” fokozása

Beavatkozás: 4.2. „Szülőföldem, Tolna” mozgalom létrehozása

Beavatkozás leírása: A megye gazdaságfejlesztési szempontjából kiemelt jelentőségű erőforrás tartalékot jelent, ha a Tolnában született és itt nevelkedett, de más – akár külföldi – munkaerőpiacon tevékenykedő személyeket sikerül a megye gazdaságával kapcsolatba hozni, függetlenül attól, hogy ez a kapcsolat forprofit vagy non profit jellegű eredményeket hoz. A beavatkozás keretében lehetőség van a Tolnából elszármazó, kedvező helyzetben lévő személyek felkutatására, valamint az aktuális megyei helyzet és fejlesztési lehetőségekbe történő bekapcsolódás ismertetésére. A létrejövő kapcsolódási pontok és jó gyakorlatok gyűjtése és publikálása szintén része a tevékenységeknek. A mozgalom a kialakuló személyes kapcsolatok révén lehetőséget teremt a szociális gazdaság szélesebb körű megismerésére, a potenciális befektetői kör szélesítésére, a személyes kötődés okán a fizetőképes kereslet növelésére relatív alacsony marketing költségek mellett.

TOP-5.1.1-15-TL1-2016--00001

Projektgazda: Tolnáért NKft. részvételével működő, konzorciumi tagokat és külsős szervezeteket magába foglaló, szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó munkacsoport kiválasztott tagja. Konzorciumi tagokon kívüli lehetséges / potenciális projektgazda: Tolna Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány.

Időtartam: 12 hónap

Költség: 10 MFt

Stratégiai cél: 4. A szociális gazdaság társadalmi szintű „láthatóságának” fokozása

Beavatkozás: 4.3. Környezeti fenntarthatóság növelése Tolna megyében

Beavatkozás A szociális gazdaság szereplőinek egyik lehetséges tevékenységi területe leírása: a környezeti fenntarthatósággal hozható összefüggésbe. Ezen terület beavatkozás keretében történő támogatása azért is fontos, mert a társadalmi szintű láthatóság ezen a területen a leginkább nyilvánvaló, az épített és természeti környezet megóvása valós össztársadalmi érdek, mely lehetőségeket kínál a szociális gazdaság pozitív megítélésének kialakítására.

Projektgazda: Tolnáért NKft. részvételével működő, konzorciumi tagokat és külsős szervezeteket magába foglaló, szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó munkacsoport kiválasztott tagja. Konzorciumi tagokon kívüli lehetséges / potenciális projektgazda: Dél- Pannon Vidékfejlesztő Egyesület

Időtartam: 36 hónap

Költség: 5 MFt

Stratégiai cél: 5. Helyi termékek és szolgáltatások fejlesztése

TOP-5.1.1-15-TL1-2016--00001

Beavatkozás: 5.1. „Tolnaiak a Tolnaiaknak” tanúsítvány rendszer kialakítása (TaT)

Beavatkozás leírása: A beavatkozás célja Tolna megye tanúsítvány rendszerének létrehozása, mely a Tolna megyében előállított és elsősorban helyi, tehát Tolna megyei fogyasztóknak szánt termékek és szolgáltatások tanúsítására szolgáló rendszer. A tanúsítvány rendszer célja a gazdasági, ezen belül a szociális gazdasági szereplők megrendelői körének bővítése, a helyi termékek láthatóvá tétele és a tudatos vásárlói attitűdök kialakítása helyi közösségi együttműködés keretében.

Projektgazda: Tolnáért NKft. részvételével működő, konzorciumi tagokat és külsős szervezeteket magába foglaló, szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó munkacsoport kiválasztott tagja. Konzorciumi tagokon kívüli lehetséges / potenciális projektgazda: Tolna Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány.

Időtartam: 24 hónap

Költség: 15 MFt

Stratégiai cél: 5. Helyi termékek és szolgáltatások fejlesztése

Beavatkozás: 5.2. Idősgondozási és betegápolási rendszer kibővítése a szociális gazdaságra alapozva

Beavatkozás leírása: A beavatkozás célja olyan átfogó megyei hálózat kialakítása, amely a szolgáltatáshiányos területeken a szociális gazdaság keretein belül, munkaerő-piaci szempontból hátrányos helyzetű csoportok bevonása révén kívánja ellátni a demográfiai és elvándorlási tendenciák okán egyre növekvő számú helyi időskorú népességet. További hatásként megjelenik a helyi időskorúak által ismert tradíciók, tudás generációk közötti megosztása, mely akár a helyi termékfejlesztés kapcsán is

TOP-5.1.1-15-TL1-2016--00001

megtermékenyítő hatást gyakorolhat.

Projektgazda: Tolnáért NKft. részvételével működő, konzorciumi tagokat és külsős szervezeteket magába foglaló, szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó munkacsoport kiválasztott tagja. Konzorciumi tagokon kívüli lehetséges / potenciális projektgazda: Tolna Megyei Nyugdíjas Szervezetek Érdekszövetsége

Időtartam: 36 hónap

Költség: 15 MFt

Stratégiai cél: 5. Helyi termékek és szolgáltatások fejlesztése

Beavatkozás: 5.3. Tolna megye szociális gazdasága által előállított termékek megyén kívüli piacra jutásának elősegítése

Beavatkozás leírása: A helyi termékek közül kiválasztásra kerülnek azok, melyek tágabb földrajzi környezetben is piacképesesé tehetők. Ezen termékeket célszerű egységes megközelítéssel kezelni mind a termékmegjelenés, mind pedig az értékesítési csatornák vonatkozásában. A beavatkozás támogatja azokat a kezdeményezéseket, ahol a megyét képviselő vállalkozások egységesen lépnek fel a különböző megyén kívüli rendezvényeken, valamint létrehoznak olyan értékesítési csatornákat, melyeket közösen használnak és működtetnek.

Projektgazda: Tolnáért NKft. részvételével működő, konzorciumi tagokat és külsős szervezeteket magába foglaló, szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó munkacsoport kiválasztott tagja. Konzorciumi tagokon kívüli lehetséges / potenciális projektgazda: Tolna Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány.

Időtartam: 36 hónap

Költség: 8 MFt

Stratégiai cél: 5. Helyi termékek és szolgáltatások fejlesztése

Beavatkozás: 5.4. Munkába járás feltételeinek javítása a szociális gazdaság által nyújtott szolgáltatások segítségével

Beavatkozás A munkába járást hátráltató tényező a lakóhelyi elfoglaltság, mely lehet leírása: egyszeri vagy rendszeres esemény. Helyi szolgáltatás fejlesztés keretében létrejövő hálózat a lakóhelyen biztosítja a szükséges személyes jelenlétet (pl. gyermekfelügyelet), ezáltal csökkenthető a munkából kiesett idő. A szolgáltatás tipikus szociális gazdasági vállalkozási lehetőség.

Projektgazda: Tolnáért NKft. részvételével működő, konzorciumi tagokat és külsős szervezeteket magába foglaló, szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó munkacsoport kiválasztott tagja. Konzorciumi tagokon kívüli lehetséges / potenciális projektgazda: Alapítvány a Hátrányos Helyzetű Vállalkozók Támogatásáért (Bonyhád)

Időtartam: 24 hónap

Költség: 5 MFt

Stratégiai cél: 5. Helyi termékek és szolgáltatások fejlesztése

Beavatkozás: 5.5. Idénymunkák ellátásának támogatása szociális gazdaság keretében

Beavatkozás A mezőgazdaság nem gépesíthető tevékenységei sok esetben leírása: idénymunkához kötődnek. A szociális gazdaság lehetőséget teremt az idénymunkák hatékony ellátásának megszervezésére. A beavatkozás keretében piacfelmérésre kerül sor, valamint szervezési feladatokhoz kapnak támogatást a vállalkozók.

Projektgazda: Tolnáért NKft. részvételével működő, konzorciumi tagokat és külsős

TOP-5.1.1-15-TL1-2016--00001

szervezeteket magába foglaló, szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó munkacsoport kiválasztott tagja. Konzorciumi tagokon kívüli lehetséges / potenciális projektgazda: Tolna Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány.

Időtartam: 36 hónap

Költség: 10 MFt

Stratégiai cél: 6. Befektetések ösztönzése

Beavatkozás: 6.1. Alternatív finanszírozási formák felkutatása és népszerűsítése

Beavatkozás A szociális gazdaság finanszírozása nem oldható meg hagyományos leírása: hiteltermékek segítségével, éppen ezért a forráshiányból adódó problémákat alternatív források felkutatásával szükséges biztosítani. A beavatkozás keretében kapcsolatfelvételre és a lehetőségek egyeztetésére kerül sor azokkal a finanszírozókkal, akik a tanulmány befektetés ösztönzéssel foglalkozó fejezetében feltárássra kerültek. Az egyeztetések keretében a finanszírozók megismerkedhetnek a megye sajátosságaival és a szociális gazdaságba tartozó vállalkozásokkal. A partnerségi együttműködések tapasztalatai feltárássra és megosztásra kerülnek.

Projektgazda: Tolnáért NKft. részvételével működő, konzorciumi tagokat és külsős szervezeteket magába foglaló, szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó munkacsoport kiválasztott tagja. Konzorciumi tagokon kívüli lehetséges / potenciális projektgazda: Tolna Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány.

Időtartam: 12 hónap

Költség: 5 MFt

TOP-5.1.1-15-TL1-2016--00001

Stratégiai cél: 6. Befektetések ösztönzése

Beavatkozás: 6.2. Önkormányzati beszerzések célirányos felhasználása

Beavatkozás leírása: A szociális gazdaságba történő önkormányzati befektetések számának növelése érdekében célszerű felülvizsgálni a korábbi években megkötött szerződéseket abból a szempontból, hogy adott esetben egy szociális gazdasághoz tartozó vállalkozás képessé tehető-e a feladat ellátására. A vizsgálat során fontos szempont, hogy a szociális gazdaság érdekében történő önkormányzati forrás átcsoportosítás nem veszélyeztetheti a megye forprofit szervezeteinek a működését.

Projektgazda: Tolnáért NKft. részvételével működő, konzorciumi tagokat és külsős szervezeteket magába foglaló, szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó munkacsoport kiválasztott tagja. Konzorciumi tagokon kívüli lehetséges / potenciális projektgazda: Tolna Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány.

Időtartam: 12 hónap

Költség: 5 MFt

Stratégiai cél: 6. Befektetések ösztönzése

Beavatkozás: 6.3. Helyi termékfejlesztések támogatási rendszerének kidolgozása

Beavatkozás leírása: A helyi termékek fejlesztését támogató beavatkozás keretében kidolgozásra kerülnek olyan termékminősítési standardok, melyek segítik a befektetőket a támogatási döntések meghozatalában. A minősítési rendszert célszerű olyan irányba kiterjeszteni, hogy képes legyen koncepció szinten előre jelezni a beválás valószínűségét, ezáltal a termékfejlesztés kockázata csökkenthető, lényegében már ötlet szinten visszajelzést kaphat a termék fejlesztője. A minősítési eljárás része a releváns hazai és nemzetközi jó gyakorlatok áttekintése is.

TOP-5.1.1-15-TL1-2016--00001

Projektgazda: Tolnáért NKft. részvételével működő, konzorciumi tagokat és külsős szervezeteket magába foglaló, szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó munkacsoport kiválasztott tagja. Konzorciumi tagokon kívüli lehetséges / potenciális projektgazda: Tolna Megyei Kereskedelmi és Iparkamara

Időtartam: 12 hónap

Költség: 10 MFt

Stratégiai cél: 6. Befektetések ösztönzése

Beavatkozás: 6.4. Hazai és nemzetközi pályázásban történő segítségnyújtás biztosítása

Beavatkozás leírása: A pályázati lehetőségek fontos szerephez jutnak a szociális gazdaság finanszírozásában. A pályázatok segítségével finanszírozott fejlesztéseknek olyan terméket vagy szolgáltatást kell létrehozni, ami szociális gazdasági keretek között fenntartható működtetést biztosít. Másrészt a pályázók közötti feladatmegosztás koordinálása szükséges, ezzel megszüntethetők az esetleges párhuzamosságok, valamint a szükséges információk a kellő időben eljutnak az érintettek számára.

Projektgazda: Tolnáért NKft. részvételével működő, konzorciumi tagokat és külsős szervezeteket magába foglaló, szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó munkacsoport kiválasztott tagja. Konzorciumi tagokon kívüli lehetséges / potenciális projektgazda: Tolna Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány.

Időtartam: 36 hónap

Költség: 10 MFt

Az egyes beavatkozásokhoz kulcsprojektek is kidolgozásra kerültek az alábbi felsorolás szerint (a kulcsprojektek részletes leírása a KULCS PROJEKTTERVEK „Tolna Megye helyi gazdaságfejlesztését elősegítő, befektetést ösztönző és a szociális gazdaság fejlesztési tevékenységek megvalósítására vonatkozó szolgáltatások megnevezésű dokumentumban került kifejtésre):

- A helyi közösségek gazdaságfejlesztésre gyakorolt hatásának növelése stratégiai célkitűzésen belül a 2.2. Közösségfejlesztés korszerű infokommunikációs technológiai megoldásokra alapozva beavatkozáshoz kapcsolódó kulcsprojekt a Tolna Megye Gazdasági Együttműködési Platformja nevet viseli.
- Helyi termékek és szolgáltatások fejlesztése stratégiai célkitűzésen belül az 5.1. „Tolnaiaktól a Tolnaiaknak” tanúsítvány rendszer kialakítása beavatkozáshoz kapcsolódó kulcsprojekt ugyanezt a nevet viseli.
- A helyi közösségek gazdaságfejlesztésre gyakorolt hatásának növelése stratégiai célkitűzésen belül az 2.1. Helyi fogyasztás ösztönzése, fogyasztási közösségek létrehozása beavatkozáshoz kapcsolódó kulcsprojekt a *Tolna Megye Közösségi e-Piactere* nevet viseli.
- A jól működő szociális gazdaságok alkalmazkodóképességének növelése stratégiai célkitűzésen belül az 1.3. Támogató mentorhálózat létrehozása beavatkozáshoz kapcsolódó kulcsprojekt a *Kompetencia Inkubáció mentorálás révén* nevet viseli.
- Helyi termékek és szolgáltatások fejlesztése stratégiai célkitűzésen belül az 5.2. Idősgondozási és betegápolási rendszer kibővítése a szociális gazdaságra alapozva beavatkozáshoz kapcsolódó kulcsprojekt terv a *Közösségi idősgondozói hálózat* nevet viseli.

V.7 Áttekintő pénzügyi táblázat

Az akciótervben szereplő beavatkozások tervezett bruttó költségigényét tartalmazza az alábbi táblázat. Elöljáróban fontos megjegyezni, hogy az akcióterv költségvetésének kidolgozása során a Paktum források költségszámítási modellje, ill. előirányzott keretösszegei

nem álltak rendelkezésre (a dokumentumok átadására a megvalósító részére nem került sor), ezen ismeretek hiányában a megvalósítás pénzügyi forrásai részletekbe menően nem tervezhetők. A megvalósítás ugyanakkor nemcsak Paktum forrásokból történhet, pályázatos és egyéb pénzügyi forrásokat is célszerű bevonni a finanszírozásba, ezáltal a 21. táblázatban szereplő költségek megoszthatók.

A fejezetben modellszámítás segítségével konkrét pénzügyi javaslatlételre is sor került az akcióterv áttekintő pénzügyi táblázatát követően – miután a beavatkozásokhoz a Paktum Projekt csak korlátozottan, azon belül is három meghatározott költség típuson belül tud forrással hozzájárulni. A 21. számú táblázatban szereplő összegek tehát csak részben finanszírozhatók a Paktum Projekt terhére, további források bevonása szükséges akár a projektgazdák segítségével, akár pályázatos lehetőségek felkutatása által. A forrásbevonás lehetőségeit a IV. fejezet tartalmazza.

21. táblázat: Akcióterv - áttekintő pénzügyi táblázat

Stratégiai cél	Beavatkozás	Bruttó költség [MFt]
1. A jól működő szociális gazdaságok alkalmazkodóképességének növelése	1.1. Tolna megyében sikeresen működő szociális gazdasági szereplők tevékenységi körének bővítése, meglévő tevékenységek fejlesztése	22
	1.2. Tolna megye adottságait és sajátosságait figyelembe véve hazai és nemzetközi jó gyakorlatok adaptálásának elősegítése	5
	1.3. Támogató mentorhálózat létrehozása	25
2. A helyi közösségek gazdaságfejlesztésre gyakorolt hatásának növelése	2.1. Helyi fogyasztás ösztönzése, fogyasztási közösségek létrehozása	41
	2.2. Közösségfejlesztés korszerű infokommunikációs technológiai megoldásokra	45

	alapozva	
	2.3. Kölcsönös segélyező vagy kockázatkezelő egyesületek létrehozása	5
3. A szociális gazdaságban foglalkoztatottak számának növelése	3.1. Digitális kompetenciák fejlesztése	10
	3.2. Humán erőforrások képzettségi szintjének növelése	15
	3.3. Távmunka lehetőségek népszerűsítése	5
	3.4. A haszonkölcsön rendszer bevezethetőségének vizsgálata	5
4. A szociális gazdaság társadalmi szintű „láthatóságának” fokozása	4.1. Adat alapú prediktív modellező rendszer létrehozása a Tolna megyei szociális gazdaság elemezhetőségének a megteremtése érdekében	20
	4.2. „Szülőföldem, Tolna” mozgalom létrehozása	10
	4.3. Környezeti fenntarthatóság növelése Tolna megyében	5
5. Helyi termékek és szolgáltatások fejlesztése	5.1. „Tolnaiak a Tolnaiaknak” tanúsítvány rendszer kialakítása (TaT)	15
	5.2. Idősgondozási és betegápolási rendszer kibővítése a szociális gazdaságra alapozva	15
	5.3. Tolna megye szociális gazdasága által előállított termékek megyén kívüli piacra jutásának elősegítése	8
	5.4. Munkába járás feltételeinek javítása a szociális gazdaság által nyújtott szolgáltatások segítségével	5
	5.5. Idénymunkák ellátásának támogatása szociális gazdaság keretében	10
6. Befektetések ösztönzése	6.1. Alternatív finanszírozási formák felkutatása és	5

	népszerűsítése	
	6.2. Önkormányzati beszerzések célirányos felhasználása	5
	6.3. Helyi termékfejlesztések támogatási rendszerének kidolgozása	10
	6.4. Hazai és nemzetközi pályázásban történő segítségnyújtás biztosítása	10
	Összesen:	296

Tehát a szociális gazdaság fejlesztésére irányuló beavatkozások tervezett összköltsége mindösszesen bruttó 296 000 000 Ft.

A rendelkezésre álló adatok alapján a Paktum Projekt keretösszegei a releváns költségkategoróriák tekintetében az alábbiak szerint alakulnak:

- Célcsoport személy jellegű ráfordításai: 517.920.000 Ft
- Célcsoport lakhatási és útiköltsége: 12.395.000 Ft
- Célcsoport képzési költségei: 254.060.000 Ft

A korlátozottan rendelkezésre álló adatok kizárólag költségszámítási modell alkalmazását tették lehetővé a következők szerint: Kiindulópontként feltételeztük, hogy a megadott keretösszegek a Foglalkoztatási Stratégiában szereplő intézkedések finanszírozására kerülnek felhasználásra, még hozzá az egyes intézkedések között olyan megoszlásban, hogy az adott intézkedés várhatóan milyen mértékben járul hozzá a Paktum célkitűzéseéhez. (A hozzájárulás mértékét és a számításokat az 3. sz. melléklet tartalmazza.) A hozzájárulás mértékét százalékban határoztuk meg, majd a százalékok arányában felosztottuk a három költségkeretet. Az intézkedések tág területet határoznak meg ahhoz, hogy egy-egy költségnem felhasználási lehetőségét kizárjuk – ahogy ezt tettük később, szociális gazdaság esetében -, éppen ezért a Foglalkoztatási Stratégia valamennyi intézkedése szerepel mindhárom költségnem felosztásában. A kapott eredmény alapján a Paktum Projekt Foglalkoztatási

Stratégiában szereplő, szociális gazdaságra vonatkozó intézkedéseire az alábbi költségek adódtak:

22. táblázat: A Paktum Projekt szociális gazdaságra fordítható eszközei

	Intézkedések súlyaránya	Célcsoport személy jellegű ráfordításai	Célcsoport lakhatási és útiköltsége	Célcsoport képzési költségei
		Keretösszeg [Ft]		
		517 920 000	12 395 000	254 060 000
		Keretösszeg felosztása a Foglalkoztatási Stratégiában foglalt intézkedések súlyaránya szerint [Ft]		
8.1. A szociális gazdaság fejlesztésének ösztönzése, támogató szolgáltatások biztosítása	2,5%	12 948 000	309 875	6 351 500
8.2. A helyi termelői és fogyasztó közösségek létrejöttének és működésének ösztönzése	2,5%	12 948 000	309 875	6 351 500
8.3. Helyi termék- és szolgáltatásfejlesztés támogatása	3,0%	15 537 600	371 850	7 621 800
Összesen:		41 433 600	991 600	20 324 800

Tehát a modellszámítás alapján a Paktum Projektből a szociális gazdaság fejlesztésének támogatására fordított keretösszegek az egyes költségnevek szerint a következőképpen alakulnak:

- Célcsoport személy jellegű ráfordításai a szociális gazdaságra vonatkozóan: 41 433 600 Ft
- Célcsoport lakhatási és útiköltsége a szociális gazdaságra vonatkozóan: 991 600 Ft
- Célcsoport képzési költségei a szociális gazdaságra vonatkozóan: 20 324 800 Ft

A későbbiekben a megállapított összegek kerekített értékeivel számoltunk.

Fontos megjegyezni, hogy a hivatalos tájékoztatás szerint a projektben szociális gazdaságra elkülönített forrás nincs, ugyanakkor lehetőség van a Paktum Projekt keretében biztosítható források (pl. bértámogatás) igénybevételére – melyet az alábbi táblázat tartalmaz, illetve ezen túlmenően szükség van a projektgazda által biztosítandó forrásokra, esetlegesen bevonható pályázati forrásokra.

Az alábbi táblázat ezek után a modell alapján megállapított keretösszegek szociális gazdaság beavatkozásokra történő felbontását tartalmazza olyan módon, hogy a nem releváns mezőket 0 Ft összeggel jelöltük, majd az intézkedés teljes bekerülési költségének arányában felosztottuk a Paktum Projekt által a szociális gazdaság fejlesztésére fordítható hozzájárulásokat.

23. táblázat: A Paktum Projekt szociális gazdaság fejlesztésére jutó költségeinek bontása akcióterv beavatkozásai szerinti bontásban

Beavatkozás	Bruttó költség [MFt]	Célcsoport személy jellegű ráfordításai [Ft]	Célcsoport lakhatási és útiköltsége [Ft]	Célcsoport képzési költségei [Ft]
1.1. Tolna megyében sikeresen működő szociális gazdasági szereplők tevékenységi körének	22	3 300 000	0	2 000 000

bővítése, meglévő tevékenységek fejlesztése				
1.2. Tolna megye adottságait és sajátosságait figyelembe véve hazai és nemzetközi jó gyakorlatok adaptálásának elősegítése	5	900 000	0	0
1.3. Támogató mentorhálózat létrehozása	25	3 800 000	800 000	2 200 000
2.1. Helyi fogyasztás ösztönzése, fogyasztási közösségek létrehozása	41	6 100 000	0	3 700 000
2.2. Közösségfejlesztés korszerű infokommunikációs technológiai megoldásokra alapozva	45	6 400 000	0	4 000 000
2.3. Kölcsönös segélyező vagy kockázatkezelő egyesületek létrehozása	5	0	0	0
3.1. Digitális kompetenciák fejlesztése	10	1 600 000	0	900 000
3.2. Humán erőforrások képzettségi szintjének növelése	15	2 300 000	0	1 300 000
3.3. Távmunka lehetőségek népszerűsítése	5	0	0	500 000
3.4. A haszonkölcsön rendszer bevezethetőségének vizsgálata	5	0	0	0
4.1. Adat alapú prediktív modellező rendszer létrehozása a Tolna megyei szociális gazdaság	20	2 900 000	0	1 800 000

elemezhetőségének a megteremtése érdekében				
4.2. „Szülőföldem, Tolna” mozgalom létrehozása	10	1 600 000	0	0
4.3. Környezeti fenntarthatóság növelése Tolna megyében	5	900 000	0	0
5.1. „Tolnaiak a Tolnaiaknak” tanúsítvány rendszer kialakítása (TaT)	15	2 300 000	0	0
5.2. Idősgondozási és betegápolási rendszer kibővítése a szociális gazdaságra alapozva	15	2 300 000	0	1 300 000
5.3. Tolna megye szociális gazdasága által előállított termékek megyén kívüli piacra jutásának elősegítése	8	1 400 000	0	0
5.4. Munkába járás feltételeinek javítása a szociális gazdaság által nyújtott szolgáltatások segítségével	5	0	200 000	0
5.5. Idénymunkák ellátásának támogatása szociális gazdaság keretében	10	1 600 000	0	0
6.1. Alternatív finanszírozási formák felkutatása és népszerűsítése	5	0	0	500 000
6.2. Önkormányzati beszerzések célirányos felhasználása	5	900 000	0	0
6.3. Helyi termékfejlesztések	10	1 600 000	0	900 000

támogatási rendszerének kidolgozása				
6.4. Hazai és nemzetközi pályázásban történő segítségnyújtás biztosítása	10	1 600 000	0	900 000
Összesen:	296	41 500 000	1 000 000	20 000 000

A részletes költségvetési adatok hiányában alkalmazott számítási módszer okán a táblázatban szereplő összegek javaslatnak tekintendők.

V.8 Kapcsolódó rendezvények szakmai előkészítése

A Tolna Megyei Foglalkoztatási Együttműködési Program (Paktum) Megvalósíthatósági Tanulmánya három alkalmas rendezvénysorozatot tartalmaz a szociális gazdaság vonatkozásában, melyek a következők:

Rendezvény megnevezése: Helyi gazdasági együttműködési lehetőségek bemutatása

Kapcsolódó stratégiai cél: 1. A jól működő szociális gazdaságok alkalmazkodóképességének növelése

Célcsoport (Tolna megye): szociális gazdaság szereplői, profitorientált vállalkozások képviselői, foglalkoztatási és gazdasági szakértők; önkormányzatok képviselői

Tematika: A rendezvény ismerteti a helyi gazdasági együttműködéseket (paktumokat), az ezekben való részvétel előnyeit, kitérve a 2016 és 2019 között megvalósuló helyi foglalkoztatási paktumokba való bekapcsolódás lehetőségeire is.

Rendezvény jellege: Konferencia

Rendezvény gyakorisága: egyszeri alkalom

Időpont: 2017. május

Időtartam: 9:00 – 12:00 tematikus előadások

13:00 – 16:00 workshopok

Helyszín: Babits Mihály Kulturális Központ Rendezvényterem,
Szekszárd

Létszám: 100 fő

- Programtervezet:
1. Sajtótájékoztató (a meghívott előadók részvételével)
  2. Megnyitó
  3. A szociális gazdaság perspektívái az Európai Unióban és Magyarországon
  4. A szociális gazdaság helye és szerepe a megye gazdasági vérkeringésében
  5. Helyi foglalkoztatási paktumok bemutatása
  6. Megyei jó gyakorlatok ismertetése, sikeres vállalkozások bemutatkozása
  7. Workshopok:
    - Jogszabályi környezet változásai és hatásai a megyei fejlesztésekre
    - Pályázati lehetőségek a szociális gazdaság szereplői részére
    - Jó gyakorlatok megosztása
    - Szociális szövetkezetek specialitásai
    - Menedzsment megoldások a szociális gazdaság vonatkozásában

Sajtó-igény: A konferencia sajtónyilvános. A megyei nyomtatott sajtó, valamint a rádió és egyéb elektronikus médiumok képviselői meghívást kapnak a rendezvényre. Sajtótájékoztató keretében a sajtó képviselői rövid ismertetőt hallgatnak meg. A rendezvényről sajtóközlemény kerül kiadásra.

- Rendezvény megnevezése: A szociális gazdaság piaci jelenlétét erősítő tevékenységek módszertani áttekintése
- Kapcsolódó stratégiai cél: 4. A szociális gazdaság társadalmi szintű „láthatóságának” fokozása
- Célcsoport (Tolna megye): szociális gazdaság szereplői, paktumok megvalósításában résztvevők, önkormányzatok képviselői
- Tematika: A rendezvény keretében a szociális gazdaság szereplői átfogó képet kapnak a piaci jelenlét fokozásának lehetőségeiről, megismerkednek a termékeik és szolgáltatásaik népszerűsítéséhez szükséges eszközökkel, valamint a szociális gazdaságra optimalizált marketing és értékesítési módszertanokkal.
- Rendezvény jellege: workshop
- Rendezvény gyakorisága: egyszeri alkalom
- Időpont: 2017. szeptember
- Időtartam: 9:00 – 14:00
- Helyszín: Városi Művelődési Központ, Tamási
- Létszám: 50 fő
- Programtervezet:
- Megnyitó
  - Általános tájékoztató a paktumok megvalósításának előrehaladásáról
  - A szociális gazdaság speciális igényeit kielégítő marketing eszközök bemutatása
  - Az értékesítési csatornák általános jellemzői, az internet alapú megoldások előnyei és alkalmazási lehetőségei a

szociális gazdaságban

- A piaci jelenlét erősítésének hazai jó gyakorlatai
- Goodworks Magyarország (www.goodworks.social) által működtetett támogató szolgáltatások bemutatása
- Összefoglalás, zárszó

Sajtó-igény: Sajtóközlemény kerül kiadásra

Rendezvény megnevezése: A szociális gazdaság együttműködő partnerei

Kapcsolódó stratégiai cél: 3. A szociális gazdaságban foglalkoztatottak számának növelése

Célcsoport (Tolna megye): szociális gazdaság szereplői, profitorientált vállalkozások, civil szervezetek, paktumok megvalósításában résztvevők, önkormányzatok képviselői

Tematika: A résztvevők megismerkednek a meghívott vállalatok tevékenységével, kapcsolódási és együttműködési pontokat keresnek a vállalati igényekre reflektálva, a szociális gazdaság szereplői és a releváns vállalatok az együttműködések jogi és szervezeti formáit elemzik.

Rendezvény jellege: workshop

Rendezvény gyakorisága: egyszeri alkalom

Időpont: 2017. november

Időtartam: 9:00 – 14:00

Helyszín: Vörösmarty Mihály Művelődési Központ, Bonyhád

Létszám: 50 fő

Programtervezet: – Megnyitó

- Általános tájékoztató a paktumok megvalósításának előrehaladásáról
- A megye szociális gazdaságának szereplői röviden bemutatkoznak
- A meghívott vállalatok (mezőgazdaság, kereskedelem stb.) beszállítói igényeinek ismertetése
- Mentorált üzleti találkozók (egy – egy vállalat és szociális gazdasági szereplő közvetlen üzleti megbeszélése mentorálás mellett; adott vállalat képviselőjével minden releváns szociális gazdasági szereplő tárgyal, a megbeszélések párhuzamosan zajlanak)
- Összefoglaló, zárszó

Sajtó-igény: Sajtóközlemény kerül kiadásra

Az akciótervben meghatározott stratégiai célkitűzések mentén a beavatkozásokhoz kapcsolódó, azokat támogató szakmai rendezvények – a megvalósíthatósági tanulmányban szereplő rendezvénysorozaton túlmenően, opcionális lehetőségként az alábbiak:

Rendezvény megnevezése: A szociális gazdaság működésének tapasztalatai - helyzetelemzés

Kapcsolódó stratégiai cél: 1. A jól működő szociális gazdaságok alkalmazkodóképességének növelése

Célcsoport: működő vállalkozások vezetői; korábban támogatásban részesült, időközben megszűnt vagy szünetelő vállalkozások vezetői; foglalkoztatási és gazdasági szakértők; önkormányzatok képviselői

Tematika: A korábbi évek tapasztalatainak összegzése, javaslatok

megfogalmazása, szociális gazdaság fejlesztési koncepciójának megvitatása, a korábbi évek tapasztalatai alapján kockázatelemzés, mérföldkövek azonosítása

Rendezvény jellege: helyzetelemző workshop

Rendezvény gyakorisága: egyszeri alkalom

Rendezvény megnevezése: A szociális gazdaság releváns dokumentumainak társadalmi vitára bocsátása

Kapcsolódó stratégiai cél: 4. A szociális gazdaság társadalmi szintű „láthatóságának” fokozása

Célcsoport: megye lakossága; önkormányzat képviselői

Tematika: A társadalmi vitára bocsátott dokumentumok személyes találkozó keretében történő ismertetése, hozzászólások és javaslatok rögzítése, kötetlen eszmecsere

Rendezvény jellege: társadalmi vita

Rendezvény gyakorisága: előírások szerint

Rendezvény megnevezése: Tevékenységi kör bővíthetőségének lehetőségei a szociális gazdaságban

Kapcsolódó stratégiai cél: 1. A jól működő szociális gazdaságok alkalmazkodóképességének növelése

Célcsoport: szociális gazdasági szereplők vezetői, a terület szakértői, önkormányzatok képviselői, mentorhálózat szakértői

Tematika: A rendezvényszervezők monitorozzák a hazai és külföldi jó gyakorlatokat és célirányosan felkérlik a sikeres vállalkozások

---

képviselőit előadás tartására. Az előadásokat konzultáció követi.

Rendezvény jellege: workshop

Rendezvény gyakorisága: nincs megkötés, legalább 6 db ismertetésre kerülő jó gyakorlat szükséges egy-egy rendezvény megtartásához.

Rendezvény megnevezése: Mentorhálózat szakmai értekezlet

Kapcsolódó stratégiai cél: 1. A jól működő szociális gazdaságok alkalmazkodóképességének növelése

Célcsoport: mentorhálózat szakértői, önkormányzatok képviselői

Tematika: A mentor hálózat tagjai átfogó tájékoztatást kapnak a paktumban foglaltak megvalósításának aktuális állapotáról, fórum keretében sor kerül a tapasztalatcserére

Rendezvény jellege: workshop

Rendezvény gyakorisága: negyedévente

Rendezvény megnevezése: Internet alapú közösségfejlesztés lehetőségei

Kapcsolódó stratégiai cél: 2. A helyi közösségek gazdaságfejlesztésre gyakorolt hatásának növelése

Célcsoport: szociális gazdaság szereplői, önkormányzatok képviselői, mentorhálózat szakértői, érdeklődők

Tematika: Internet által biztosított képzési, távmunka, közösségépítési és értékesítési megoldások bemutatása, a paktum keretében elkészült információs rendszerek által nyújtott lehetőségek áttekintése.

Rendezvény jellege: konferencia

Rendezvény gyakorisága: egyszeri alkalom

Rendezvény megnevezése: Tolna megye szociális gazdaságának bemutatkozása
Kapcsolódó stratégiai cél: 4. A szociális gazdaság társadalmi szintű „láthatóságának” fokozása
Célcsoport: Tolna megye lakosai, szociális gazdaság szereplői, önkormányzatok képviselői
Tematika: Tolna megyében előállított termékek és szolgáltatások kiállítása és vására, népszerűsítő előadások, termékkóstolók, elért eredmények bemutatása, népszerű személyiségek felkérése stb.
Rendezvény jellege: egész napos vásár
Rendezvény gyakorisága: évente egyszeri alkalommal

Rendezvény megnevezése: Tolna megye szociális gazdasága – befektetési lehetőségek
Kapcsolódó stratégiai cél: 6. Befektetések ösztönzése
Célcsoport: szociális gazdaság szereplői, finanszírozók képviselői, mentorhálózat szakértői, önkormányzatok képviselői
Tematika: Finanszírozással kapcsolatos általános tudnivalók bemutatása, jó gyakorlatok bemutatása, támogatási igénylésekkel kapcsolatos gyakorlati tudnivalók ismertetése
Rendezvény jellege: workshop
Rendezvény gyakorisága: évente egyszeri alkalommal

Minden esetben célszerű megfontolni, hogy a szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozó rendezvények integrálhatók-e valamilyen egyéb, Foglalkoztatási Stratégia alapján szervezett

nagyobb szabású rendezvény programjába, ezáltal esélyt adva a más témában érdeklődők számára a szociális gazdaság megismerésére.

A szociális gazdasághoz kapcsolódó rendezvényeken személyesen is megvásárolhatók a környék szociális gazdaságaiban készített termékek, ill. elérhető szolgáltatások. Ezen túlmenően a rendezvények résztvevőinek ellátását a „helyi termékek büfije” biztosítja. Amennyiben erre lehetőség van, a kezdeményezés nemcsak a szociális gazdasággal kapcsolatos rendezvényekre, hanem akár a Paktum egyéb eseményeire is kiterjeszthetők.

A rendezvények költségigénye a kapcsolódó beavatkozások költségkeretében került betervezésre.

FELHASZNÁLT IRODALOM

A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE (2010.3.3.): *EURÓPA 2020 - Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája*. Brüsszel, COM(2010) 2020 végleges. http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_HU_ACT_part1_v1.pdf (Utolsó letöltés: 2017. 01.23.)

Az Európai Bizottság által elfogadott operatív programok (2014-20): *EMBERI ERŐFORRÁS FEJLESZTÉSI OPERATÍV PROGRAM (EFOP)*. https://www.palyazat.gov.hu/az_europai_bizottsag_altal_elfogadott_operativ_programok_2014_20. (Utolsó letöltés: 2017. 01.23.)

Az Európai Bizottság által elfogadott operatív programok (2014-20): *GAZDASÁGFEJLESZTÉSI ÉS INNOVÁCIÓS OPERATÍV PROGRAM (GINOP)*. https://www.palyazat.gov.hu/az_europai_bizottsag_altal_elfogadott_operativ_programok_2014_20. (Utolsó letöltés: 2017. 01.23.)

Az Európai Bizottság által elfogadott operatív programok (2014-20): *TERÜLET- ÉS TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI OPERATÍV PROGRAM (TOP)*. https://www.palyazat.gov.hu/az_europai_bizottsag_altal_elfogadott_operativ_programok_2014_20. (Utolsó letöltés: 2017. 01.23.)

Az Európai Bizottság által elfogadott operatív programok (2014-20): *VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM (VP)*. https://www.palyazat.gov.hu/az_europai_bizottsag_altal_elfogadott_operativ_programok_2014_20. (Utolsó letöltés: 2017. 01.23.)

CIRIEC (2007): Szociális gazdaság az Európai Unióban – az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság részére készített jelentés összefoglalása.

TOP-5.1.1-15-TL1-2016--00001

www.eesc.europa.eu/resources/docs/di_ces96-2007_di_hu.pdf. Utolsó letöltés: 2017.01.20.

Csoba Judit – Frei Mária – G. Fekete Mária – Lévai Márta – Soltész Anikó (2007): *Szociális Gazdaság Kézikönyv. Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, Budapest.*
http://www.szocialisgazdasag.hu/uploads/pdf/szoc_gazd_kezikonyv.pdf. Utolsó letöltés: 2017.01.20.

Csoba Judit (2007): A szociális gazdaságot életre hívó folyamatok. In.: Frey Mária (szerk.) *Szociális gazdaság kézikönyv OFA-ROP.*

Dr. Réti Mária (é.n.): Az európai szövetkezeti szabályozás fejlődéstörténetéről.
www.szovetkezetikutato.hu/letoltes/reti_maria.doc. (Utolsó letöltés: 2017. 01.24.)

dr. Simkó János – Tarjányi Orsolya (é.n.): *A szociális szövetkezetek és a támogatásukat célzó programok vizsgálata.* www.szocialisgazdasag.hu. (Utolsó letöltés: 2017. 01.24.)

Európai Bizottság (2011): „Szociális vállalkozás” kezdeményezés (*Social Business Initiative*)
<http://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises/> (Utolsó letöltés: 2017. 01.26.)

Európai Parlament állásfoglalása (2012): *Kezdeményezés a szociális vállalkozásért – A szociális vállalkozásokat, mint a szociális gazdaság és innováció kulcsszereplőit elmozdító szabályozási légkör kialakításáról.* P7_TA(2012)0429 (2012/2004(INI).
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P7-TA-2012-0429+0+DOC+PDF+V0//HU> (Utolsó letöltés: 2017. 01.23.)

European Commission (2011): Kezdeményezés a szociális vállalkozásokért.
http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/index_en.htm. (Utolsó letöltés: 2017. 01.25.)

ICG Ex Ante Tanácsadó Iroda Kft. és Dél-Dunántúli Regionális Innovációs Ügynökség Nonprofit Kft. (2016): *TOLNA MEGYEI FOGLALKOZTATÁSI EGYÜTTMŰKÖDÉSI PROGRAM (PAKTUM) MEGVALÓSÍTHATÓSÁGI TANULMÁNYA.*

Készítette a Tolna Megyei Önkormányzat megbízásából a HOZAM 2001 Vidékfejlesztő és Gazdasági Szolgáltató Kft. és az MSB Fejlesztési Tanácsadó Zrt. (2013): *TOLNA MEGYE GAZDASÁGFEJLESZTÉSI PROGRAMJA (2. SZ. UNKAVÁLTOZAT)*. http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/131204/TOP_Tolna_Megye_Gazdasagfejlesztési_Programja_munkaanyag.pdf (Utolsó letöltés: 2017. 01.23.)

Köztulajdonú, Szociális és Szövetkezeti Gazdaság Nemzetközi Kutató és Tájékoztatóközpont (CIRIEC) (2012): *A SZOCIÁLIS GAZDASÁG AZ EURÓPAI UNIÓBAN*. Európai Gazdasági és Szociális Bizottság részére készített jelentés összefoglalása. http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/a_ces11042-2012_00_00_tra_etu_hu.pdf (Utolsó letöltés: 2017. 01.23.)

KSH (2013): *Tolna megye számokban*. http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/mesz/17_to.pdf (Utolsó letöltés: 2017. 01..25.)

Longa Anna Zsófia: A szociális szövetkezetek, mint a gazdaság harmadik (szociális) szektorának szereplői. *Glossa Iuridica* – I. évfolyam 1. szám. www.glossaiuridica.hu. (Utolsó letöltés: 2017. 01.24.)

Németh László (2012): A szociális szövetkezetek jellemzői és tényszerű adatai. *Szövetkezés* 2012. évi 1-2. szám. http://www.szovetkezetikutato.hu/atemelt_tartalmak.php. (Utolsó letöltés: 2017. 01.24.)

Nemzetgazdasági Minisztérium, Foglalkoztatáspolitikáért Felelős Államtitkárság (2013): *A 2014-2020 közötti időszak foglalkoztatáspolitikai célú fejlesztéseinek megalapozása - szakpolitikai stratégia*. A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért az nem tekinthető a Kormány álláspontjának. http://2010-2014.kormany.hu/download/8/4c/01000/Fogl_Strat_14-20.pdf (Utolsó letöltés: 2017. 01.23.)

Nyüsti Szilvia – Ceglédi Tímea (2013): Vándorló diplomások, diplomáért vándorlók. Elvándorlási mintázatok és azok magyarázata a felsőfokú tanulmányok és a végzés

TOP-5.1.1-15-TL1-2016--00001

utáni letelepedés során. In.: Garai Orsolya – Veroszta Zsuzsanna (szerk.): *Frissdiplomások 2011*. Budapest, Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. 173–207.

Szenttamási István Tamás (2017): Társadalmi vállalkozások foglalkoztatási szerepe, lehetőségei. <https://prezi.com/xmy8hit00spj/tarsadalmi-vallalkozasok-foglalkoztatasi-szerepe-lehetosegei/>. (Utolsó letöltés: 2017. 01.25.)

Területfejlesztési Osztály Tolna Megyei Önkormányzati Hivatal (2013): *2014 – 2020 Tolna Megye Területfejlesztési Konceptiója*. http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/131204/Teruletfejlesztési_Koncepcio_kozgyulesi_elfogadott_valt.pdf (Utolsó letöltés: 2017. 01.23.)

Varga Éva (2014): *A társadalmi vállalkozások ökoszisztémája – Nemzetközi példák és jó gyakorlatok*. Mészáros Andrea, Kék Madár Alapítvány. <http://www.nesst.org/wp-content/uploads/2014/05/A-tarsadalmi-vallalkozasok-okoszisztemaja.pdf>. Utolsó letöltés: 2017.01.20.

3. SZÁMÚ MELLÉKLET

Modellszámítás alapján a Foglalkoztatási Stratégiában szereplő intézkedések súlyaránya a Paktum Projekt finanszírozása szempontjából, valamint a súlyarányok alapján számított összegek.

		Célcsoport személy jellegű ráfordításai	Célcsoport lakhatási és útiköltsége	Célcsoport képzési költségei		
		Keretösszeg [Ft]				
		517 920 000	12 395 000	254 060 000		
Foglalkoztatási Stratégia intézkedései	Intézkedések súlyaránya	Keretösszeg felosztása a Foglalkoztatási Stratégiában foglalt intézkedések súlyaránya szerint [Ft]			Foglalkoztatás Stratégia intézkedéseire jutó becsült Paktum Projekt összeg összesen [Ft]	
1.1. Pályaorientáció, valamint az életpályatervezés meghonosítása	4,5%	23 306 400	557 775	11 432 700	35 296 875	
1.2. A munkatapasztalat szerzés támogatása	3,5%	18 127 200	433 825	8 892 100	27 453 125	
2.1. Az élethosszig tartó tanulás szemléletének meghonosítása	2,5%	12 948 000	309 875	6 351 500	19 609 375	
2.2. A szakképzés és felnőttképzés integrált és átjárható rendszerének kialakítása	3,5%	18 127 200	433 825	8 892 100	27 453 125	
2.3. A szak- és felnőttképzés infrastrukturális,	2,5%	12 948 000	309 875	6 351 500	19 609 375	

valamint szakmai-módszertani fejlesztése					
3.1.Szak - és felnőttképzés, valamint a felsőoktatás keresletvezérelt fejlesztése	3,5%	18 127 200	433 825	8 892 100	27 453 125
3.2. A duális képzés népszerűsítése, feltételeinek biztosítása	4,0%	20 716 800	495 800	10 162 400	31 375 000
3.3. Gyakorlati szakképzés modelljének kidolgozása a vállalkozások, a munkaadók intenzív bevonásával	4,5%	23 306 400	557 775	11 432 700	35 296 875
4.1. A foglalkoztatási paktum működését befolyásoló belső és külső feltételek felmérése, javaslatok megfogalmazása, a paktum szervezeti kapacitásainak és szolgáltatásainak fejlesztése, partnerségi hálózatépítés	4,5%	23 306 400	557 775	11 432 700	35 296 875
4.2. Előrejelzési és elemzési rendszer kialakítása és fenntartása a gazdasági helyzet értékelésére, szükséges döntések, intézkedések előkészítésére	4,0%	20 716 800	495 800	10 162 400	31 375 000
4.3. Munkáltatói igényekre alapozott munkaerőfejlesztési programok kidolgozása,	4,0%	20 716 800	495 800	10 162 400	31 375 000

megvalósítása					
5.1. A munkahelyi rugalmasság ösztönzése, atipikus foglalkoztatási formák népszerűsítése	4,0%	20 716 800	495 800	10 162 400	31 375 000
5.2. Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok tagjainak foglalkoztatását segítő fejlesztések támogatása a munkaadók oldalán	3,5%	18 127 200	433 825	8 892 100	27 453 125
5.3. Munkahelyi beilleszkedést támogató modell-program kidolgozása speciális igényű munkavállalók számára	3,5%	18 127 200	433 825	8 892 100	27 453 125
6.1. Munkahely-teremtési akciók, programok, foglalkoztatói fejlesztések támogatása	6,5%	33 664 800	805 675	16 513 900	50 984 375
6.2. Foglalkoztatást elősegítő vállalászási, önfoglalkoztatási, munkaadói tanácsadás, vállalászói kultúra fejlesztése	3,5%	18 127 200	433 825	8 892 100	27 453 125
6.3. A vállalászások együttműködésének ösztönzése, hálózatosodásának támogatása	4,0%	20 716 800	495 800	10 162 400	31 375 000
7.1. Munkaegészségügyi és munka-biztonsági	3,5%	18 127 200	433 825	8 892 100	27 453 125

kultúra fejlesztése					
7.2. Foglalkoztatói érzékenyítő programok, rendezvények	2,5%	12 948 000	309 875	6 351 500	19 609 375
8.1. A szociális gazdaság fejlesztésének ösztönzése, támogató szolgáltatások biztosítása	2,5%	12 948 000	309 875	6 351 500	19 609 375
8.2. A helyi termelői és fogyasztó közösségek létrejöttének és működésének ösztönzése	2,5%	12 948 000	309 875	6 351 500	19 609 375
8.3. Helyi termék- és szolgáltatásfejlesztés támogatása	3,0%	15 537 600	371 850	7 621 800	23 531 250
9.1. Foglalkoztathatóságot javító, kapcsolódó szolgáltatások és foglalkoztatást támogató programok ösztönzése, különösen a munkaerőpiacon hátrányos helyzetben lévő csoportok számára	4,5%	23 306 400	557 775	11 432 700	35 296 875
9.2. Munkaerő-piaci integrációt támogató humán szolgáltatásokat biztosító programok, szervezetek, intézmények tevékenységének támogatása	3,5%	18 127 200	433 825	8 892 100	27 453 125

TOP-5.1.1-15-TL1-2016--00001

9.3. A munkavállalást akadályozó tényezők feltárása, azok felszámolására irányuló programok, intézkedések kidolgozása	3,5%	18 127 200	433 825	8 892 100	27 453 125
10.1. Foglalkoztatást támogató, integrált humán szolgáltatások kidolgozása és biztosítása	4,0%	20 716 800	495 800	10 162 400	31 375 000
10.2. Foglalkoztatást elősegítő munkaerő-piaci programok biztosítása a hátrányos helyzetű álláskeresők és inaktív személyek számára	4,5%	23 306 400	557 775	11 432 700	35 296 875
Összesen:	100,0%	517 920 000	12 395 000	254 060 000	